

TŘICETILETÁ

*Honoré de
Balzac*

TŘICETILETÁ

HONORÉ DE BALZAC

eknizky.sk

Tricetiletá by eknizky.sk is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License, except where otherwise noted.

Obsah

1. První hříchy.	1
2. Neznámé utrpení.	63
3. Ve třiceti letech.	83
4. Boží prst.	105
5. Dvoje setkání.	119
6. Stáří hříšné matky.	167

První hříchy.

Bylo to na počátku dubna roku 1813 v neděli, jejíž jitro slibovalo jeden z oněch krásných dnů, v nichž Pařížané vídají poprvé za rok dlažbu bez bláta a oblohu bez mraků. Před polednem jela elegantní bryčka o dvou bujných koních z ulice Rivoli zkrz ulici Castiglione a zastavila se za řadou povozů stojících před nedávno otevřenou mřížovou branou v prostředku terasy Feuillantské. Lehký tento povoz řídil muž vzezření starostlivého a chorobného; našedivělé vlasy pokrývaly s těží žlutou jeho lebku a činily jej starším, než opravdu byl; hodivuzdu lokaji, který jel na koni za povozem, sestoupil, aby vzal v náruč mladou dívku, jejíž něžná krása obracela k sobě pozornost hejsků procházejících se na terase. Osůbka nechala se blahosklonně vzít kolem pasu a jakmile se octla na pokraji povozu, objala šíji svého průvodce, který ji postavil na chodník, aniž by při tom zcuchal ozdobu jejího šatu ze zeleného ripsu. Milenec byl by býval sotva pozornější. Neznámý muž ten mohl býti dobře otcem tohoto dítěte, jež bez díků, zcela po domácku zavěsilo se naň a vtáhlo jej prudce do zahrady. Starý otec pozoroval udivené pohledy několika mladíků a smutek s jeho tváře zmizel na chvíli. Ačkoliv dávno dospěl k věku, v němž lidé mohou býti prosti klamavých radostí ješitnosti, začal se usmívati.

— Myslí, že jsi moje žena, zašeptal dívce do ucha, pak se vztýčil a kráčel po jejím boku tak pomalu, že div si nad tím nezoufala.

Zdálo se, že chová jakýsi cit koketerie pro svou dceru a že těší

2 Třicetiletá

se snad víc než ona ze všech pohledů, kterými obmýšleli zvědavci její nožky v střevíčkách z hnědé kůže, její rozkošný vzrůst v krajkových šatech a její svěží šji, kterou vyšívaný límec jen na polo ukryval. Lehký pohyb kroků nazvedal chvílemi její šat a ukazoval nad střevíčkem začátky jemně modelované kulaté nožky v dírkované punčošce.

A věru mnohý procházeč vrátil se, aby zahlédl ještě mladou její postavu, kolem které polétaly copy hnědých vlasů a jejíž bílá plet byla zvýšená odleskem růžového atlasu na okraji elegantní čapky a výrazem touhy a netrpělivosti, které jen hrály všemi tahy jejího krásného obličejce. Jakási něžná zlomyslnost oživovala její krásné černé oči tvaru mandle, s obočím pěkně klenutým, s dlouhými brvami neobyčejného lesku. Život a mladost plály na tomto dětském obličejí i na útlém poprsí spjatém dle tehdejší mody pod řadry. Necitelná k obdivu, jenž vzbuzovala, zhlížela dívka úzkostlivě k Tuileriím, které byly patrně cílem této jejich chvatné vycházky. Bylo tři čtvrtě na dvanáct. Ačkoliv to byla hodina velmi ranná přece vracelo se již několik dam, které chtěly ukázat svou toalettu, ze zámku a obracely se s pohledem mrzutým, jako by litovaly, že přišly příliš pozdě k toužebně očekávanému divadlu. Několik poznámek svědčících o špatném humoru těchto krásek doneslo se k uchu spanilé neznámé a podivně ji znepokojilo.

Stařec stopoval okem víc zvědavým než ironickým sledy netrpělivosti a bázně, které se střídaly na rozkošné tvářince jeho družky a lze říci, že pozoroval ji s přílišnou pečlivostí, než aby vzniknouti v něm mohla nějaká jiná myšlenka.

Byla to třináctá neděle roku 1813. Fozejtří měl Napoleon vydati se na osudnou onu výpravu, v které ztratil postoupně Bessiëresa a Duroca, vyhrál památné bitvy u Lützenu a Budišína, byl zrazen Rakouskem, Saskem a Bernadottem, aby skončil výpravu osudnou, děsnou bitvou u Lipska. Velkolepá prohlídka vojska, kterou řídil císař sám, byla poslední z vojenských slavností, jež tak dlouho vzbuzovaly

úžas Pařížanů i cizinců. Stará garda ukázala se naposled v plném lesku svého cviku, jehož hbitost a nádhera naplňovaly někdy podivením samého obra, jenž se tenkrát připravoval v zápas s celou Evropou. Jakási smutná předtucha přivedla do Tuilerií zástupy nádherných i zvědavých Pařížanů, jakoby každý tušil budoucnost a cítil, že i obraznost někdy bude váhati při vylíčení těchto scén, až tyto heroické doby Francie dosáhnou, jak už dnes tomu je, obrysů a rozměrů skoro báječných.

— Pospěšme, milý otče, pravila dívka se škádlivým pohledem, táhnouc starce dále. Slyším již bubny.

To jest již vojsko, které vchází do Tuilerií.

A které defluje, je po všem, každý se již vrací, odvětila s dětinskou trpkostí, nad kterou se stařec musel usmáti.

Přehlídka vojska začíná teprv o půl jedné mé dítě, doložil otec, kráčející již skoro za svou divokou dcerou.

Kdybyste byli viděli pohyb, jakým tiskla jeho pravou ruku, byli by jste řekli, že se opírala naň, aby lépe běžeti mohla; její ručka v jemné rukavičce mačkala netrpělivě kapesní šátek, jsouc podobná veslu, jež rozděljuje vlny.

Stařec usmíval se chvílemi, ačkoliv časem výraz starosti zasmušoval jeho vyschlý obličej. Jeho láska k této krásné bytosti byla stejně zdrojem obdivu v přítomnosti, jako postrachu před budoucností; zdálo se, že praví k sobě: „Je šťastnou dnes, bude-li jí vždycky.“ Jsouť kmeti dosti k tomu nachýleni, že vlastní zármutky své dávají mládeži věnem do budoucna. Když otec s dcerou přišli v bránu pavilonu, nad kterou se třepetal trojbarevný prapor, a kterou se davy procházely z Tuilerií do Carrouselú, zakřikla je stráž přísným hlasem:

Zpátky, nelze již dále!

Dívka stoupla si na špičky, tak že mohla přehlédnout zástup bohatě vyzdobených dam, které naplňovaly obě strany staré mramorové arkády, z které měl vyjiti císař.

Vidiš, otče, přišli jsme příliš pozdě!

4 Třicetiletá

Její tvářinka jevila zármutek a netrpělivost a zároveň i důležitost, kterou přikládala tomu, aby přítomna byla této přehlídce.

Tedy se vrátíme domů, Julinko, ujdeme aspoň tlačenci, kterou nemiluješ.

Ne, zůstaňme, tatínku, i odtud mohu ještě viděti císaře, kdyby zahynul ve válce, už bych jej neviděla.

Otec se zachvěl slyše tato slova plná egoismu; v hlase jeho dcery chvěly se slzy, ano on zřel stopy jejich ve sklopených očích a přičítal je ne tak tomuto sklamaní jako některému z prvních oněch zármutků, jichž tajemství starý otec uhodne velmi snadno. Náhle začervenala se Julie a vykřikla. Důvod tohoto výkřiku nechápala ani stráž ani stařec. Na tento výkřik obrátil se velmi živě mladý důstojník, který právě se zatačel ze dvora na schodiště, postoupil až k zahradní arkádě, poznal dívku, která na chvíli byla zakrytá vysokou huňatou čepicí granátníků a odvolal rozkaz, jež sám byl stráží před chvílí dal a nestaraje se o reptání elegantních hostí, jež zaplavovali arkádu, přitáhl k sobě jemně dívku náhlým blahem okouzlenou.

Nedivím se více ani jejímu chvatu, ani jejímu hněvu, vždyť ty máš službu, pravil stařec k důstojníkovi s tváří stejně vážnou jako ironickou.

Chcete-li míti pěkné místo, pane vévodo, nesmíme se bavit hovorem. Císař nerad čeká a já jsem poslán od velkého maršálka, abych mu dal zprávu, že přehlídka začíná.

Takto rozmlouvaje podal Julii zcela přátelsky rámě a táhl ji prudce směrem ku Carrouselu. Julie spatřila s udivením ohromný dav, který se tísnil na malé prostoře mezi šedivým zdivem paláce a mezi řetězy ohraničujícími veliké pískem posypané čtverce v středu nádvoří Tuilerií. Retěz stráží, jež měl zjednatí volný průchod císaři a jeho družině, měl co dělat, aby nebyl protržen tímto netrpělivým davem, který hučel jako roj včel.

Bude to asi velmi pěkné, ptala se Julie s úsměvem.

Dejte jen pozor, pravil důstojník a uchvátil Julii kolem pasu a pozvedl ji stejně prudce jak rychle a postavil jí poblíž sloupu.

Bez tohoto náhlého zakročení byla by zvědavá jeho příbuzná byla pohmožděna zadkem bílého zeleným, zlatém protkávaným sametem osedlaného oře, kterého skoro pod arkádou asi deset kroků za ostatními oři jenerálů, družiny to císařovy, držel za úzdu mameluk Napoleonův. Mladík umístil otce i dceru v první řadě na provo před ostatní zástup a doporučil je pokynem hlavy dvěma starým granát-níkům, mezi kterými stáli. Když se důstojník vrátil do paláce zaplašil výraz náhlého štěstí a radosti na jeho tváři dojem leknutí způsobené couvnutím koně, nebo Julie stiskla mu potají ruku, jednak aby se poděkovala za malou službu, kterou jí prokázal, jednak aby mu řekla: „Nu konečně, že vás přece vidím!“ Uklonila něžně hlavinku v odpověď na uctivý pozdrav důstojníka, který pozdraviv jí i otce jejího s rychlostí blesku zmizel.

Stařec, který nechal schválně oba mladé lidi o samotě, zůstal ve vážné pose trochu pozadu za stou dcerou, avšak pozoroval ji po taji velmi pečlivě, chtěje jí vnuknouti pocit jistoty tím, že zdál se býti zcela zaujat pozorováním velkého divadla, jež Carrousel v této chvíli poskytoval, a kdykoliv Julie pozvedla k svému otci nepokojný zrak, jak to žák k učiteli dělává, odvětil jí úsměvem přívětivé blahosklonnosti, avšak jeho pronikavé oko sledovalo důstojníka až pod arkády, tak že mu neušel ani jediný případ tohoto krátkého výjevu.

— Jaký to krásný pohled, pravila Julie šeptem tisknouc ruku svého otce.

Malebný a velkolepý pohled, jež Carrousel v tomto okamžiku poskytoval, vynucoval týž výkřik obdivu tisícům diváků, jichž tváře byly úžasem zachvácené. Druhá řada diváků stejně hustě namačkaná jak ona, v které stál stařec s dcerou, naplňovala rovnoběžně se zámkem úzký a dlážděný prostor táhnoucí se podél mříže Carrouselu. Tento zástup ohraničoval pestrostí ženských toilet ohromný obdélník, jež tvořily Tuilerie a tato nedávno vztýčená mříž. Pluky

6 Třicetiletá

staré gardy, které měly býti prohlednuty, vyplňovaly tento rozsáhlý prostor, stojíce naproti paláci v imposantních desaterých modrých řadách. Za ohradou v Carrouselu stálo v jiných rovnoběžkách několik pluků pěchoty a jízdy připravených k defilování pod Vítězným obloukem, jenž ozdobuje střed mříže a nad jehož vrcholem se tenkrát skvělo nádherné spřežení ořů z Benátek. Vojenská hudba umístěná pod galeriemi Louvru, byla maskována polskými kopiníky. Větší část pískem posypaného čtverce byla prázna jako aréna připravená k pohybům tohoto mlčenlivého tělesa, jehož jednotlivé spousty rozestavené vojenskou symetrií odrážely paprsky sluneční třpytem desíti tisíců bajonetů. Vítr chvěje chocholy vojáků rozvlnil je jak stromy lesa, sklánějící se pod nárazem vichřice. Staré tyto pluky zářící a mlčící, hrály růzností uniformy, výzdoby, zbraně a chocholů v tisícových odstínech a kontrastech nejrůznějších barev. Ohromný tento obraz, jaksi miniatura bojiště před bitvou, měl se všemi svými bizarními přírůstky velmi poetický rám: bylyť to vysoké nádherné stavby, jichž nehybnost souhlasila s nehybností náčelníků a mužstva. Divák bezděky porovnával zdi lidí se zďemi kamenými. Jarní slunce, které rozhazovalo stejně štědře paprsky své na bílé zdi staveb od včera jako na zdi odvěké, osvětlovalo plně tyto nesčetné hnědé tváře, jež všecky vyprávěly o nebezpečích minulých a očekávaly vážně nebezpečí budoucí. Plukovníci každého pluku přecházeli sami v průčelí řad těchto hrdinů a za jich spoustami žíhanými stříbrem, blankytem, purpurem a zlatém mohlo postřehnouti oko zvědavce trojbarevné praporečky vlající na kopí šesti neúnavných polských jezdců, kteří, podobní psům kolem stáda pobíhajícím, ustavičně projížděli mezi vojskem a lidem, bráníce tomuto přestoupiti úzký prostor, jenž povolen mu byl vedle mříže císařské. Řekl bys, že jsi se octnul v paláci zakleté princezny. Jarní vánek, jenž se vznášel nad huňatými čepicemi granátníků, ukazoval nehybnost vojska, rovněž jako přitlumený ruch daru zvyšoval jeho mlčení. Chvílemi jenom zavznění talíře neb nenadálá neopatrná rána na

velký buben opakovaná ohlasy paláce a podobající se vzdáleným ranám hromu ohlašujícím blížící se bouři rušily ticho. Nadšení, jež nelze popsati, vybuchlo v čekajícím davu. Francie loučila se s Napoleonem v předvečer výpravy, jejíž četná nebezpečí předvídal i nejneposlednější občan. Šlo tu o bytí neb nebytí císařství francouzského. Myšlenka tato oživovala měšťany a vojsko a všechny, jenž se kupili ve zbožném tichu, nad kterým se vznášeli orel a genius Napoleonův.

Toto vojsko, naděje Francie, její to poslední kapka krve, zvyšovalo neklidnou zvědavost diváků. Nebo mezi většinou těchto a vojskem padlo ne jedno „s Bohem“ na vždycky a srdce všech, i těch, jenž nejméně přáli císaři, vznášelo k nebi horoucí prosby za slávu vlasti. I ti, jež začatý boj Evropy s Francií nejvíce unavoval, odložili každé záští vcházejíce pod Vítězný oblouk a cítili, že v den nebezpečí v Napoleonu se vtělila celá Francie. V tom zámecké hodiny byly půl jedné. Hluk davu ustal a ticho bylo tak hluboké, žeš mohl slyšet i dětský hlas. Stařec a dcera, jichžto celý život soustředil se v očích jejich, rozeznávali huk ostruh a třesk mečů hlasně se ozývající pod zvučnou chodbou zámeckou.

Náhle se objevil muž malé postavy, dosti tučný, v zelené uniformě a v jíздеckých botách, na hlavě s třírohým kloboukem skorém tak záhadným, jak byl sám; široká červená stužka čestné legie ozdobovala mu prsa, krátký meč houpal se mu po boku. Spatřil yjej oči všech a najednou a ze všech míst nádvoří. Ihned zarachotily bubny a dvě vojenské kapely spustily fanfáru, jejíž válečný hlahol opakovaly všechny nástroje od nejtenší píšťaly až k největšímu bubnu. Při tomto válečném pozdravu zachvěly se všechny duše, skláněly se pnápory, vojsko salutovalo v pravidelném a jednosvorném vzruchu, jenž zatřásl puškami všech od první až poslední řady v Carrouselu. Povelý důstojníků létly od řady k řadě jako ohlas. Výkřiky „ať žije císař!“ rozlehly se nadšeným davem. Vše se zachvělo, pohnulo, rozvlnilo.

8 Třicetiletá

Císař VBtoupil na kůň. Tento pohyb vdechl život v mlčící posud pluky. Oživil všechny nástroje, vzrušil orly a prapory, rozjařil všechny tváře; zdálo se, že i zdi vysokých galerií na starém paláci křičí: žije císař!“ Celkový obraz tento ztrácel rozměry božské, bylo v tom kouzlo, byl to obraz moci božské, či lépe řečeno, byl to tak krátký obraz této tak krátké vlády. Muž, obklopený takovou láskou, nadšením, oddaností, blahopřáním tisíců, k vůli němuž i slunce zahnal mraky nebeské, zůstal bez hnutí sedět na svém koni, tři kroky před malou zlatém třpytící se družinzu, která jela za ním; po levici měl velkého maršálka a po pravici důstojníka štábu. Ve víru tolika dojmů, jež vzrušil, nepohnul se ani sval v jeho obličeji.

— Ach, ano, můj Bože, u Wagramu v palbě děl, u Moskvy mezi mrtvolami byl vždycky klidný jako dnes!

Tak odpovídal na četné dotazy starý granátník stojící vedle mladé dívky. Julie pozorovala chvíli upřeně císaře, jehož klid naznačoval velkou jistotu jeho moci. Císař upozoroval slečnu de Chatillonest a nakloniv se k Durocovi pošeptal mu rychle něco, nad čímž se starý maršál usmál.

Přehlídka započala. Jestliže dívka posud dělila svou pozornost mezi klidného Napoleona a mezi modré, zelené a červené šiky vojenské, nyní zaměstnával ji skorém výlučně v středu prudkých a pravidelných pohybů staré armády, mladý důstojník, který projížděl pohyblivé šiky a neunaveně se vrátil vždy k družině císařské, v jejímž čele stál císař v prostém svém šatě. Důstojník tento jel na nádherném černém oři a lišil se od pestrého davu krásnou modrou uniformou, jakou nosili ordonanční důstojníci císařští. Zlatém vyšívání stužky jeho oděvu zářily živě v slunci a chochol jeho úzké a dlouhé přílby hrál tak živými odlesky, že mohl jej divák porovnávat s bludičkou, nebo viditelnou duší poslanou od císaře, aby oživila a vedla pluky, jichž vlnící se zbraně plameny sršely, když na jediný pohled jeho očí se dělily, spojovaly a vířily jako vlny v propasti aneb

míjely ho v dlouhých peřejích vztýčených a vysokých, jak je rozhněvaný oceán k břehům svým pohání.

Po skončeném cvičení přichvátal ordonanční důstojník a zastavil se před císařem, by přijal jeho rozkazy; ve chvíli té stál asi dvacet kroků od Julie naproti družině císařské, nemálo podoben generalu Rappovi, jak ho namaloval Gérard na svém obraze „Bitva u Slavkova“; mohla tudy dívka obdivovati se svému milenci v plném lesku válečném.

Plukovník Viktor d'Aiglemont, stár neplných třicet let, byl velký, štíhlý, urostlý a šťastné rozměry jeho těla vystoupily nejlépe, když soustředil všecku svou sílu v ovládnání oře, jenž elegantní a štíhlý zdál se takřka prohýbati se pod ním. V jeho mužné a smělé tváři bylo ono nevyzpytatelné kouzlo, jaké jediné úplná pravidelnost tahů mladým obličejům dodává, čelo měl vysoké a široké, ohnivé oči zastíněné hustým obočím s dlouhými brvami, nos vděkuplně zahnut jak orlí zobák. Nach jeho rtů byl ještě zvýšen vlnami nevyhnutelných černých knírů. Tváře plné a zardělé, v nichž se střídaly žluté a hnědé odstíny, ukazovaly na neobyčejnou sílu. Postava jeho, již odhodlanost vtiskla svůj rys, byla typem, jež vyhledává dnes umělec, chtěli zosobniti hrdiny francouzské v době císařství. Kůň zbrocený potem a jehož nepokojná hlava vyjadřovala nejvyšší stupeň netrpělivosti, stál s nohama v jedné čáře napřed rozkročenýma a mával dlouhým rozděleným ocasem a byl věrným obrazem oddanosti, jakou choval jeho pán k císaři. Vidouc milence svého tak zaujatého pohledem Napoleona, pocítila Julie osten žárlivosti při myšlence, že se posud na ni nepodíval. V tom císař něco řekl. Viktor stiskl boky svého oře a cvalem odjížděl, avšak stín zábradlí na písku polekal zvíře, které se leklo, couvlo, vzpjalo a to tak prudce, že jezdec byl v nebezpečí; Julie vykřikla a zbledla; oči všech k ní se obrátily zvědavě. Však ona neviděla nikoho, její oči utkvěly jedině na divokém oři, kterého důstojník okamžitě zkrotil, spěje vykonávat další rozkazy císařovy. Bouřlivý výjev tento tak ji zaujal, že zachytil křečovitě rámě

otcovo a že mí měj čím neb prudším stisknutím ruky vyjadřovala bezděky starci své myšlenky.

Ve chvíli, kdy Viktor byl v nebezpečí že oř ho svrhne, zavěsila se na rámě otcovo s násilnou prudkostí, tak jak by nebezpečí ji samu ohrožovalo. Kmet pozoroval s bolestným a chmurným nepokojem polekanou tvář svého dítěte, a city soustrasti, žárlivosti a lítosti střídaly se ve vráskách jeho staženého obličeje. Však když neobyčejný lesk jejích očí, její výkřik a křečovitě stisknutí její ruky vyzradily mu její tajnou lásku, nabyla jeho tvář jako v smutné předtuše budoucnosti výrazu příšerného. Zdálo se ve ehvíli té, že duše Juliina přešla v duši důstojníkovu, myšlenka ještě bolestnější než všechny předešlé rozjitřila tahy kmeta, když viděl, jak d'Aiglemont vyměnil s Julií pohled a jak její oči při tom zvlhly a její plet zaplála neobyčejným leskem. Prudce odvedl svou dceru ze zahrady Tuillerijské.

Ale, otče, pravila, přijdou ještě nové pluky na náměstí Carouleské k přehlídce.

Nikoli, mé dítě, již všechny defilují.

Ale, zdá se mi, otče, že se mýlíte, pan d'Aiglemont právě jel dát rozkaz, aby postoupily.

Ale mně není dobře, dcero, a nechci zůstat zde déle.

Julie mohla snadno uvěřiti svému otci, kdyby mu byla pohlédla v tvář, již starosti otcovské dodávaly vzhledu neobyčejně stísněného. Trpíte mnoho, otče, ptala se dosti lhostejně, zaměstnána svými myšlenkami.

Což mi není každý den takřka darován? odpověděl stařec.

Tak mně hodláte neustále zarmucovati řečí o své smrti; byla jsem tak veselá. Ó zapuďte ty ošklivé černé myšlenky!

— Ach, vykřikl otec s povzdechem, rozmazlené dítě! I nejlepší srdce bývá někdy ukrutné. Zasněžití tobě celý život, mysliti jen na tebe, starati se o tvé pohodlí, obětovati své choutky tvému rozmaru, zbožňovati tě, dáti ti svou krev, to vše je ničím! Ach, ano ty přijímáš všechno tak bezstarostně; bylo by třeba všemohoucnosti Boha

k docílení tvých úsměvů a tvé pohrdlivě lásky a pak v posled přijde milenec, cizí muž, a ukradne mi tvoje srdce.

Julie udivená dívala se na otce, který kráčel zvolna vedle ní a občas ji měřil svým kalným zrakem skrýváš něco přede mnou, ale snad i sama před sebou.

Co to pravíte, otče?

Myslím, Julie, že máš přede mnou tajemství. Ty miluješ, pokračoval živě otec spatřiv náhle zardění své dcery. Ach doufal jsem, že zůstaneš věrná svému otci až do smrti jeho, doufal jsem, že zachováš si tě po svém boku veselou a zářící, že se budu moci obdivovati tobě jako do nedávna. Neznaje tvůj osud, mohl jsem doufat v šťastnou tvou budoucnost, ale nyní nemohu se kojiti ani jedinou nadějí, že budeš šťastnou, neboť vidím, že miluješ plukovníka ještě víc než jsi milovala sestřence. Nelze mi o tom pochybovati.

A proč bych nesměla milovat? vzkřikla dívka s živým výrazem zvědavosti.

Ach, Julie, ty bys mne nepochopila, odvětil s povzdechem.

Tak se přece vyslovte, začla ona znova s pohybem dětské tvrdostí.

Nuže, dítě, poslyš mne. Mladé dívky tvoří si často ušlechtilé a okouzlující obrazy, postavy zcela ideální a tvoří si chimérické smyšlenky o mužích, o citech, o světě; v nevinnosti své přenášejí dokonalosti, o kterých snily, na mužskou povahu a věří zcela svým smyšlenkám. Milují v muži, jehož si zvolily, onu smyšlenou postavu; ale později, když není více času vyhnouti se neštěstí, tu klamný, jimi vyzdobený zjev, jich první idol změní se v ohyždného kostlivce. Věř, Julie, že bych raději viděl, kdybys do kmeta se zamilovala, nežli do plukovníka. Ach, kdybys mohla nahlédnouti v život za deset let, přisvědčila bys mé zkušenosti. Zním Viktora, jeho veselost jest bez ducha, je to veselost kasárny, on nemá vloh a je marnotratný. Jest jedním z těch, které stvořilo nebe k tomu, aby čtyrykrát za den se najedli, vyspali, milovali první ženu, jež jim do cesty přijde a se bili.

12 Třicetiletá

On nechápe zcela úlohu života. Má snad dobré srdce, které jej svede k tomu, že dá svou tobolku nešťastníku neb svému kamarádu. Ale při tom je lehkovážný bez oné jemnosti srdce, která z nás činí otroky štěstí, jest nevzdělaný a sobík. Však jest těch „ale“ na něm ještě více.

Ale má též, otče, zajisté ducha a prostředky, vždyť se stal plukovníkem!

Má drahá, Viktor zůstane plukovníkem po celý svůj život. A pak nenašel jsem posud muže, který by byl hoden tebe, doložil nadšeně.

Zarazil se na chvíli, podíval se na svou dceru a pokračoval:

Mimo to jsi ještě, Julinko, příliš mladá, slabá a něžná, než abys mohla snést všechny trudy a všecko týrání, jež manželství přináší. D'Aiglemont je zkažen od rodičů, právě tak jak ty od své matky a ode mne; jak jen doufati, že byste se snesli s vůlí tak rozdílnou, s rozmary, jichž nadvláda je nesmiřitelná. Byla bys buď obětí neb tyranem. Obojí pak jest zdrojem zármutku v životě ženy. Ty jsi skromná a něžná a ty bys povolila dříve. Konečně, pravil s chvějícím se hlasem, ty jsi tak jemnocitná, že by cit tvůj jistě byl zneuznán a pak...

Nedokončil, slzy ho přemohly.

Viktor, pokračoval po chvíli, ranil by naivnost tvé mladé duše. Znáám vojsko, Julie, žil jsem mezi ním. Stává se velmi zřídka, že srdce těchto lidí přemůže ošklivé návyky, jež jsou plodem neshod a sporů, v nichž žijí, aneb náhodami jejich dobrodružného života.

Vy tedy chcete, otče, odpověděla z pola žertovně, z pola vážně, provdati mne proti mým citům, k vůli sobě a ne k vůli mně?

K vůli mně, vykřikl stařec překvapen, k vůli mně, mé dítě, jehož přátelsky tě kárající hlas brzy na vždy utichne?

Viděl jsem vždycky, že děti vídaly v obětech svých rodičů jen jejich sobectví. Prodej se, chceš-li, za Viktora. Ale přijde den, že budeš trpce želeťi své ukvapení, jeho nepořádnost, jeho sobectví a jeho nedelikátnost, jakož i jeho nejapnost v lásce a tisíc jiných trudů,

jež ti sňatek ten přinese a pak se rozpomeň, že pod těmito stromy prorocký hlas tvého otce ozýval se nadarmo!

Stařec umkl, neb zahledl, že jeho dcera potřásá tvrdošijně hlavou.

Oba došli k mříži, kde čekal jejich povoz. Mezi touto tichou chůzí prohlédla si dívka potají obličej otcův, a poznenáhla přestala se mračiti. Hluboká bolest na jeho k zemi skloněné tváři dojala ji velice.

Slibuju vám, otče, pravila jemně a pohnutě, že se nezmíním o Viktorovi dříve, pokud se nevzdáte svých předáudků proti němu.

Stařec podíval se udiveně na svou dceru; dvě slzy splývaly podél jeho vráskovitých tváří, nemohl objati Julii před lidmi, ale stiskl jí něžně ruku. Když vstoupil do vozu, všechny starostlivé myšlenky zmizely s jeho čela úplně. Poněkud zaražené chování jeho dcery znepokojovalo jej tenkrát mnohem méně, než nevinná radost, jejíž tajemství mezi přehlídkou uniklo Julii úplně.

V prvních dnech března roku 1814, ani ne plný rok po této přehlídce, ujížděl kočár po cestě z Ambois do Toursu. Opustiv zelený dóm ořechů, v nichž se tajila pošta Frillierská, ujížděl kočár s takovou prudkostí, že v mžiku octl se na mostě ležícím při ústí Cisy do Loiry a tam se zastavil. Následkem prudkého pohybu, jímž mladý postilion na rozkaz svého pána zastavil čtyry bujné oře, přetrhl se postraněk a náhodou byla tím poskytnuta dvě osobám v poštovním voze příležitost pozorovati hned při probuzení jednu z nejkrásnějších krajin, jimiž oplývají půvabné břehy Loiry.

Na právo objímá oko cestovatele všechny okliky Cisy, která se valí jak stříbrný had v trávě lučin skvějících se počátkem jara živou barvou smaragdu; na levo objevovala se Loira v celé nádheře; nepočetné třpytivé vlny, které povstaly poněkud studeným ranním větrem, odrážely záři sluneční ve velikých plochách této nádherné řeky. Místy zelenaly se ostrovy rozložené v řece, podobny drahokamům v zlatém řetěze. Na druhé straně řeky vlnily se v celé pýše nejkrásnější krajiny Tourainské až na obzor. V dálí setkalo se oko s

pahrbky Cherskými, jichž vrcholy rýsovaly se v této chvíli v zářících liniích na průhledném blankytu.

Tours zdál se jako Benátky vystupovati z lůna vod; zvonice staré jeho katedrály trčely do vzduchu a splývaly s fantastickými tvary bělavých obláčků. Za mostem, na kterém se povoz zastavil, spatřil cestovatel podél Loiry až k Toursu řetěz skal, které jakoby z rozmaru přírody zatarasovaly řeku, jejíž peřeje podrývaly bez ustání kámen poskytující úžasné divadlo. Vesnice Vouvray zahnízdila se mezi průsmyky a tříští skal, které zatačely se před mostem, vedoucím přes Cisu. Z Vouvray až do Toursu jsou tyto děsné strže obývány vinaři; tři řady domů vtesaných do sklály týčí se nad sebou, spojené nebezpečnými schody ve skále. Nad jednou střechou běžela mladá dívka v červené sukničce do své zahrádky, kouř z komína vystupoval mezi úponkami rév mladých vinic. Zahradníci pracovali na svislých stránkách. Na jiném balvanu zhroucené skály seděla tiše u kolovratu stařenka pod kvetoucím mandloněm, dívala se na cestující u svých nohou a usmívala se jich úzasi. Ji nepolekají více trhliny půdy, ani visící zřícenina staré zdi, kterou zadržují v pádu husté, zakřivené kořeny břečťanu splývajícího v širokém zeleném plášti k zemi.

Kladiva bednářů zaznívají hlasně vzduchem, země je všady vzdělaná a všady úrodná i tam, kde odepřela příroda místo lidskému průmyslu. A tak nic se nedá přirovnati na celém toku Loiry bohatému obrazu, který poskytuje Tourain očím cestovatele. Trojí obraz této scenerie, zde sotva zběžně načrtnuté, vrývá se hluboko v upomínku; a zažil-li básník krajinu tuto, často tíhnou k ní zpět jeho sny sestrojující vždy znova báječné její efekty romantické.

Ve chvíli, kdy povoz dospěl na most, táhlo několik bílých plachetních lodí mezi ostrovy v Loirě a dodávalo nového rázu této rozkošné krajině. Vrhly, lemující řeku, zapáchaly silně, mísíce pronikavý výdech svůj s ranním vánkem.

Ptáci se překřikovali ve zpěvu, jemuž jednozvuká píseň hlídače koz dodávala rázu poněkud melancholického.

Mezitím křiky lodníků naznačovaly vzdálený ruch plavby. Měkké páry, rozmarně skupené kolem korun stromů rozptýlených v rozlehlé krajině, dodávaly zvláštního kouzla tomuto obrazu. Byla to Touraine v celé nádheře, jaro v celém lesku. Tento kout Francie, jediný, jehož mír neporušily zástupy cizinců, byl tak klidný, jakoby se zrovna vysmíval vpádu nepřátel.

Jakmile se povoz zastavil, vynořila se z něho hlava ve vojenské čepici; brzy otevřel dvířka mladý, netrpělivý důstojník a vyskočil na silnici, jakoby se chtěl hádati s postilionem. Důmysl, jakým tento venkovan spravoval postraněk, upokojil plukovníka, hraběte d'Aiglemont tak, že se vrátil ke dvířkám povozu, natahuje ruce, jako by chtěl protáhnouti své zemdlené svaly, zívnuv, podíval se na krajinu a položil ruku na rameno mladé ženy, která byla pečlivě v kožešinu zahalená.

— Hled, Julie, pravil hlasem chraptivým, vzbud' se přece a podívej se na krajinu, je nádherná!

Julie vystrčila hlavu z povozu; na hlavě měla čapku z kuny, okraje jejího pláště, kterým byla zahalena, podšité kožešinou zakrývaly tak její formy, že bylo vidět pouze její obličej. Julie d'Aiglemont nepodobala se yíce mladé dívce, která druhdy s radostí a štěstím pospíchala k přehlídce vojska do Tuilerií. Tvář její stále jemná neměla více růžového nádechu, jenž dodával druhdy její pleti tak bohatého lesku. Černé chumáče učesaných vlasů, uvolněné á vlhké noční cestou, činily ještě bledším matný úběl její pleti, jejíž živost byla jaksi zamlžena. Oči její plály neobyčejným leskem, ale pod nimi táhlo se několik fialových pruhů na um dlené tváři. Prohlížela okem lhostejným krajinu, Loiru, a její ostrovy, Tours a skaliska Vouvrayská a pak nechťic si ani prohlédnouti rozkošné údolí Cisy naklonila se opět do pozadí vozu a pravila hlasem neobyčejně slabým:

Ano, je to velmi krásné!

Zvítězila, jak vidíme, k svému neštěstí nad svým otcem.

Nechtěla bys, Julie, žiti v této krajině?

Ach, tady nebo jinde, pravila lhostejně!

Jsi churava, ptal se plukovník d'Aiglemont.

Ani dost málo, odpověděla mladá žena s náhlou živostí. Pak zadívala se na svého muže a doložila s úsměvem:

— Chce se mi spát!

V tom zavzněl cval koně na blízku. Viktor pustil ruku své ženy a obrátil hlavu k záhybu silnice. Jakmile ho Julie neviděla, mizel pomalu úsměv s její bledé tváře, jakoby ji přestalo nějaké světlo osvěcovati. Netoužíc pozorovati krajinu, ani zvědět, kdo by byl ten jezdec, jehož kuň tak divoce cválal, uložila se v koutě povozu a její oči upíraly se bezvýznamě na hřbety koňů. Výraz jejího obličeje byl tak tupý jak Bretoňského sedláka, jenž poslouchá kázání svého faráře. V tom na koni vzácné ceny vyjel z háje topolů a rozkvetlého hlohu mladý muž.

To je Angličan, pravil plukovník.

Ano, jenerále, ano, můj Bože, odpovídal postilion. To je také jeden z těch, kteří, jak se říká, chtějí snísti Francii.

Cizinec byl jedním z těch cestovatelů, jenž zbyli ve Francii, když kázal Napoleon zatknouti všechny Angličany za pokutu spáchaného útoku na mezinárodní právo kabinetem Saint-Jamesovým po zrušení příměří Amienského. Podléhajíce rozmaru moci císařské nezůstali tito zajatci na místech, kde byli zatknuti, ani tam, kde později bylo jim dovoleno se zdržovati. Většina těch, kteří obývali v té chvíli Tourain, byla tam sehnána z nej rozmanitějších koutů císařství; odevšad, kde jejich pobyt mohl kompromitovati zájmy politiky kontinentální.

Mladý zajatec, jenž právě se projížděl z ranní nudy, byl rovněž obětí tohoto rozkazu císařského. Bylo tomu již dvě léta co rozkaz ministerstva zevnějších záležitostí vyrval jej podnebí Montpellier-skému, kde zrušení míru zastalo jej právě v době, když léčil svůj neduh prsní. Jakmile tento mladík spatřil uniformu plukovníka

d'Aiglemont, pospíšil si vyhnouti se jeho pohledům obraceje prudce hlavu k lučinám na břehu Cisy.

Tihle Angličané jsou všichni nestydatí, tak jakoby jim celý svět patřil, bručel plukovník. Na štěstí je Soult naučí jiným mravům. Když vězeň jel kolem povozu, podíval se dovnitř, ač mžikem jen mohl se obdivovati výrazu smutku, jenž zamyšleně tváří hraběncině dodával neobyčejného půvabu. Jest mnoho lidí, jichž srdce bývá prudce vzrušeno pohledem na trpící ženu, kterým se zdá, že bolest je zárukou stálosti v lásce. Julie, úplně zaujata pozorováním polštáře v povozu, nevěštila si ani dost málo ani oře, ani jezdcu.

Postraněk byl zatím pečlivě a pevně spraven. Hrabě usedl do vozu. Postilion pospíšil si, aby nahradil promeškaný čas a ujížděl s cestovateli na pokraji břehu vroubeného sráznými skalami, na nichž uzrává víno Vouvrayské, kde kyne tolik sličných domků, kde objevují se v dálí zříceniny slavného opatství Marmontierského, druhy útočiště svátého Martina.

— Co jenom chce nám ten průhledný Milord, vykřikl hrabě obraceje hlavu, aby se ujistil, zda jezdec, který od mostu sledoval jich povoz, byl stále týž mladý Angličan.

A jelikož neznámý neporušoval nijak zákony společenské slušnosti, projížděje se klidně po hrázi, usadil se plukovník v koutě povozu, vrhnuv pouze na Angličana hrozivý pohled. Nemohl však přes svou bezděčnou nechuť upříti si poznámku, že kůň byl opravdu krásný a jezdec že jej řídil s pravou grácií. Mladík byl jedním z oněch Angličanů, jejichž pleť jest bílá a jemná, ba skoro dívčí. Byl plavovlasý, štíhlý a velký, oblek jeho vynikal vybraností a čistotou, která jest známkou vyšších kruhů prudní Anglie.

Zdálo se, že začervenal se více studem než rozkoší při spatření Julie. Tato obrátila jen jednou oči k cizinci, a to ještě jaksi přinucena svým manželem, který chtěl, aby se obdivovala nohoum čistokrevného jeho koně. V té chvíli setkaly se její oči se zrakem plachého Angličana. Tento od té chvíle zadržel svého koně, takže

necválal více vedle vozu, nýbrž v malé vzdálenosti za ním. Julie sotva si povšimla cizince, neshledala na něm ani na koni zvláštních známek dokonalosti, které jí hrabě naznačoval a vrhla se opět do pozadí vozu sotva pohnuvši lehce brvami na znamení souhlasu. Plukovník usnul opět a oba manželé přišli do Toursu nepromluvivše ani slova; rovněž nezanechala rozkošná krajina, kterouž cestovali, nejmenšího dojmu v mysli Julie, nepřipoutavši ani na okamžik její pozornost.

Mezi tím, co její choť dřímala, prohlížela si jej Julie několikrát; při posledním pohledu na něho vypadl jí při prudkém nárazu vozu ze záhadří medalion, jež měla kol krku zavěšený, na kolena, otevřel se a ona spatřila v něm náhle podobiznu svého otce. Při pohledu tomto řinuly se jí posud zadržené slzy z očí. Možná dost, že Angličan viděl vlhké a třpytivé tyto stopy na bledých tvářích hraběnky dříve, než je vzduch osušil. Cestu tuto podnikl plukovník d'Aigle-mont na rozkaz císařův maje d'oručiti další rozkazy jeho maršálku Saultovi, kterému byla svěřena obrana Francie proti vpádu Angličanů, do Beařnu. I užil této příležitosti, aby ušetřil své ženě nepřijemnosti nepřátelského vpádu, který tenkrát Paříž ohrožoval a doprovodil ji do Toursu ke své staré příbuzné. Brzy na to hrčel povoz přes dlažbu Tourskou, po mostě, hlavní ulicí a zastavil se před starým hotelem, který obývala markýzka Listoměre-Laudon.

Markýzka Listoměre-Laudon byla jednou z oněch krásných, bledolících, šedovlasých stařenek, které se stále usmívají, nosí obruče v sukních a čepeček neznámé mody. Živé portréty sedmdesátic věku Ludvíka XIV. jsou tyto ženy plné něžnosti, jakoby posud milovaly, Jsou méně zbožné ale více devotní, a v pravdě méně devotní, než se zdá. Vždy plné pudru a voňavek, dobře vypravují, ještě lépe hovoří a více se smějí upomínkám než žertům. Přítomnost se jim protiví. Jakmile stará komorná ohlásila markýzce návštěvu synovce, kterého neviděla od počátku války španělské, sňala tato živě brejle, zavřela „Galerii bývalého dvora“, svou zamilovanou lekturu a sebravši

veškerou svou hbitost chvátala na schodiště, po kterém právě oba manželé vystupovali. Teta a neť změřily se rychlým pohledem.

Dobré jitro, drahá teto, zvolal plukovník, objímaje chvatně starou paní. Přivádím vám pod ochranu svou mladou ženu. Svěřuju vám svůj poklad. Moje Julie není ani koketní ani žárlivá, jest jemná jak anděl a doufám, že se u vás nepokazí, pravil zajikaje se.

Ty šelmo, odpovídala markýzka s pohledem škádlivým.

Pak první skláněla se s roztomilou grácií v objetí Julie, která stála zamyšlená a zdála se být více v rozpacích než-li naplněna zvědavostí.

Nuže, tedy se seznámíme, má drahá, začala na novo markýzka. Nebojte se mne tak mnoho, nejsem nikdy zlá na mladé lidi.

Než vešli do salonu, poručila markýzka dle zvyku venkovského, aby byl přichystán oběd pro mladé hosty; avšak plukovník zarazil proud výmluvnosti tetiny, oznámiv jí zcela vážně, že nemůže se déle zdržeti než do vystřídání příprěže na poště. Vešli tedy rychle do salonu, a plukovník měl sotva času vypravovati tetě politické a vojenské příběhy, které jej přiměly k tomu, že žádal u ní přístřeší pro svou mladou ženu. Mezi tímto vypravováním pozorovala teta střídavě svého synovce, který mluvil bez přetržení i svou neť, jejíž bledost a smutek přičítala tomuto násilnému a rychlému rozloučení. Chtěla skoro říci: Vida, vida, jak se ti mladí lidé milují.

V tom zavznělo práskání biče v starém, tichém nádvoří, jehož dlažba byla zarostlá travou.

Viktor objal markýzku a chvátal ze salonu.

S Bohem, má drahá, pravil k své ženě, která ho provázela ke kočáru.

Ach, Viktore, dovol, abych tě směla ještě dále provázeti, pravila Julie jemným hlasem. Nechci tě opustit.

Myslíš ?

Nu tedy, nechceš-li, zůstanu, odpověděla Julie.

Kočár zmizel.

Vy tedy milujete mého drahého Viktora? ptala se markýzka své

neteře s pohledem hádavým, jakým dívávají se staré paní na mladé ženy.

Ach, odpověděla Julie, což nemusíme milovati muže, za něhož jsme se provdaly?

Tento výrok vysloven byl s takovou naivností, že prozrazoval bud úplnou čistotu duše aneb hluboké tajemství.

Bylo věru za těžko ženě, která byla přítelkyní Duclose a maršálka Richelieua, nebádati po tajemství tohoto manželství. Teta a net stály této chvíle v průjezdu dívající se za odjíždějícím kočářem. Oči hraběnčiny nevyjadřovaly lásku tak, jak ji markýzka pojímala. Dobrá dáma tato byla z Provence a v mládí svém milovala bouřlivě.

Vy jste tedy uvázla v tenatech toho ničemy, mého synovce, ptala se hraběnky.

Tato zachvěla se bezděky, neboť přízvuk a koketní pohled stařenky prozrazoval jí velkou znalost povahy Viktorovy skoro hlubší, než byla její vlastní. Proto zahalila se v nešikovnou výmluvu, první to útočiště srdcí naivních a trpících. Paní de Listomère spokojila se s odpověďmi Julie a těšila se, že samota její bude oživena nějakou zápletkou lásky, neboť její net zdála se jí k tomu úplně schopna. Avšak smutek paní d'Aiglemont neroztál ani, když se octla ve velkém salonu potaženém bohatými čalouny v zlatém zarámování, ani když usedla před krb; kde plápolal veliký oheň chráněn čínskými plentami před studeným vzduchem od oken. Bylo také těžko rozveseliti se v starém tomto hotelu mezi pravěkým nábytkem.

Nicméně bavilo to mladou Pařížanku octnouti se náhle v této samotě a jaksi v slavnostním tichuvenkova. Sotva vyměnila několik slov s tetou, které byla nedávno psala obvyklý list po svatbě, zůstala tiše sedět, jakoby naslouchala nějaké opeře. A teprve po dvou hodinách ticha jako v klášteře Trapistů, všimla si, jak nezdvořilá byla k tetě a vzpomněla si, jak ji odbývala pouze chladnými odpověďmi. Stará paní respektovala rozmar své neteře s taktem plným vděku, vlastním jen dámám minulého století a pletla mezi tím. Odešla něko-

likrát, aby obstarala zelený pokoj, ve kterém měla spát hraběnka a kam komorníci odnesli její vaky. Brzy však zaujala opět své místo ve velké lenošce a pozorovala potají mladou ženu. Julie, která se trochu hanbila za svůj neodbytný smutek, snažila se žerty vydobýti si odpuštění staré paní.

— O my známe dobře bolesti vdov, má drahá, odpovídala teta.

Julie byla by musela býti stará čtyřicet roků, kdyby byla měla pochopiti ironii, kterou byla vyslovila stará paní. Druhého dne bylo hraběnce lépe a rozhovořila se.

Paní de Listoměre kojila se nadějí, že zkrotí tuto mladou paní, kterou ze začátku považovala za divokou a hloupou. Bavila ji venkovskými slavnostmi a plesy a chtěla seznámiti ji s rodinami, které mohla navštěvovati. Všecky její otázky byly léčkami, které dle starého zvyku ode dvora nastavovala své neteři, jen aby mohla uhodnouti její povahu. Julie odporovala však veškerému naléhání po několik dnů a nechtěla hledati zábavy mimo dům. A tak přes veškerou choutku, chlubit se se svou krásnou neteří, odhodlala se markýzka neuváděti ji do společností. Hraběnka našla záminku svého smutku a své samoty v smrti svého otce, po němž posud smutek nosila. Na konci týdnu obdivovala se stará paní andělské jemnosti, skromnosti a trpělivosti Julie a tím více se zajímala o tajuplný smutek, jenž hlodal na jejím mladém srdci. Hraběnka byla jednou z těch žen, jež musíme milovat, o nichž se domníváme, že přinášejí štěstí. Společnost její stala se tak milou a vzácnou paní de Listoměre, takže tato blouznila o své neteři a nechtěla ji více opustiti. Měsíc stačil k tomu, že vzplálo mezi nimi věčné přátelství. Stará paní zpozorovala ne bez překvapení změny ve fysiognomii hraběnky d'Aiglemont. Živé barvy její pleti pomalounku zhasínaly, ustupující tonům bledým a matným. Ztrácejíc svou původní svěžest, stávala se Julie veselejší. Časem shledávala teta u své mladé příbuzné vzruch neobyčejné veselosti a blouznivého smíchu náhle ztlumený nevčasnými myšlenkami. Uhodla brzy, že to není ani upomínka na otce,

ani nepřítomnost Viktorova, co metá stíny hluboké malancholie v život její neteře; na to měla zase všelijaká podezření, takže jí bylo za těžko ustáliti se na nějaké pevné myšlence o pravé příčině tohoto zla. Neboť dost často jen náhodou dopátráme se pravdy. Jednoho dne konečně ukázala Julie udivené tetě nejen úplné zapomnění svého sňatku, nýbrž takovou šílenou veselost mladé, nezkušené dívky, takovou čistotu duše a dětinství hodné prvních záchvatů mládí, ducha tak delikátního a hlubokého, jenž bývá údělem mladých dívek francouzských. Paní de Listoměre odhodlala se přijíti na duo té duše, jejíž povaha se rovnala neproniknutelné přetvářce. Jednou v pozdní večer, když obě dámy seděly u okna dívající se do ulice a Julie se opět zamyslí, jel dole mladý muž na koni.

Ejhle, jedna z našich obětí, pravila teta.

Paní d'Aiglemont podívala se na svou tetu s výrazem, v němž střídalo se podivení s nepokojem.

Je to mladý Angličan, šlechtic, ctihodný Arthur Ormond, starší syn lorda Grenvilla. Jeho historie jest zajímavá. Přijel do Montpellieru roku 1802 doufaje, že vzduch této krajiny, kam jej lékaři poslali, vyhojí ho z neduhu plicního, kterému měl podlehnouti. Jako všichni spoluvlastenci jeho, byl zatknut; Napoleonem v době příměří, nemohl se císař vůbec bez války obejiti. Z dlouhé chvíle jal se mladý Angličan studovati svou chorobu, kterou vůbec považovali lékaři za nevyléčitelnou. Bezděky začal se zajímati o anatomii a medicínu, a zabral se do těchto věd s pravou vášní; věc to u šlechticů neobyčejná, ačkoliv sám regent zabýval se náruživě chemií. Zkrátka Arthur dělal takové pokroky, že i profesori v Montpellieru se mu obdivovali; studium takto bylo zábavou i útěchou jeho zajetí, a on se současně mezi tím uzdravil. Dva roky prý ztrávil, vyhýbaje se každému hovoru, zvolna oddychuje, líhaje v chlívě, snídaje kravské mléko přímo ze Švýcar a pojídaje řechičku. Po celou dobu, co žil v Toursu, nestýkal se s nikým, neboť je hrdý jako páv. Ale vy jste ho zajisté podmanila,

neboť je zjevno, že k vůli mně se neprojíždí dvakrát denně pod okny od té doby, co vy jste zde. Zajisté vás miluje.

Poslední tato slova probudila hraběnku jako kouzlem. Usmála se a učinila posunek, který překvapil markýzku. Vzdálená instinktivnímu projevení zadostučinění, jež by byla pocítila i nejpřísnější žena, dozví-li se, že je příčinou cizího neštěstí, zůstala Julie chladna a strnulá. Obličej její vyjadřoval nechuť sousedící s hrůzou. Nebylo to pohrdání, kterým stíhá milující žena všechny muže na prospěch jediného; neboť tu umí se smáti a žertovati. Julie byla ve chvíli té jako žena, které vzpomínka na příliš blízké nebezpečí bolest působí. Teta její, která dobře věděla, že nemiluje jejího synovce, viděla nyní s úžasem, že ona nemiluje nikoho; zachvěla se při poznání, že Julie ztratila všechny iluze, že jest ženou, již zkušenost jediného dne, neřkuli jedině noci, naučila znáti úplnou ničemnost jejího manžela.

— Kdyby ho znala, myslila si teta, bylo by po všem, můj synovec brzy by poznal nevhodnost tohoto sňatku. Tenkrát si umínila obrátiti Julii k monarchickým zásadám Ludvíka XV. Ale o několik hodin později dozvěděla se, či lépe uhodla příčinu zármutku jejího zcela obyčejnou v jejích poměrech. Julie se náhle zamyslela, odešla dříve nežli obyčejně do své ložnice. Když ji komorná svlékla a úplně připravenou k spánku opustila, usedla Julie u krbu do staré žlutým sametem potažené lenošky příhodné tak dobře ku snění lidí šťastných, jako k dumě zarmoucených. Plakala, vzdychala, přemýšlela, na to usedla k psacímu stolku a začala psáti. Hodiny mýjely rychle, každá věta, kterou Julie psala, stála ji mnoho přemýšlení a snění. Náhle dala se do pláče a ustala.

V tom byly dvě hodiny; hlava těžká jako hlava umírajícího klesla jí na prsa; když ji zvedla, viděla před sebou státi markýzku, jakoby právě byla vystoupila z čalounů pokoje.

Co je vám, mé dítě, ptala se teta. Proč bdíte tak dlouho, a proč pláčete o samotě, tak mladá?

Na to sedla bez okolků vedle ni a začala rychle čísti začatý dopis.

Píšete svému choti?

Což vím, kde jest?

Teta vzala dopis a čtla. Byla na to připravena a měla své brejle s sebou. Julie nechala ji čísti bez námitky. Nebyl to ani nedůstatek důstojnosti, ani vědomí tajné viny, které ji zbavilo veškeré energie, nikoli, octla se v okamžiku takého převratu duševního, kdy je duše bez útechy, kdy je jí vše lhostejné dobro jako zlo, mlčení jako zpověď. Podobná mladé ctnostné dívce, jež zahrne milence pohrdáním, avšak večer usedne si sama smutná a opuštěná, tak že po něm touží, aby mu svěřila všechno své utrpení, nechala Julie porušiti bez námitky pečet, jakou delikátnost zavírá každý nedokončený dopis a zůstala zamyšlena, mezi tím co markýzka toto čtla:

„Má dráhá Louiso!

Nevím věru, proč žádáš na mně vyplnění toho nejnerozumějšího slibu, jaký si mohou učiniti dvě nezkušené dívky? Ptáš se často v listech svých, proč po šest měsíců jsem nezodpovídala všechny tvé otázky. Nepochopila-li jsi mé mlčení, uhodneš dnes důvod jeho, až se dozvíš tajemství, jež ti chci vyzradit. Byla bych je pohrobila na vždy v hlubinách srdce svého, kdyby si se nebyla zmínila o svém příštím sňatku. Chceš se provdati Louiso! Toto tvé předsevzetí mne děsí. Provdej se jen chudinko, ale za několik měsíců stihne tě trapná upomínka na to, čím jsme byly, když jednou večer v Ecouenu octly jsme se samy dvě v stínu největších dubů, pozorující v horách zapadající slunce, které pod našima nohama zlatilo celé rozkošné údolí zaplavujíc nás svými odlesky. Usedly jsme na balvan a klesly ve vytržení, které brzy přešlo v nejsladší melancholii. Tys první začala myslet na budoucnost. Jak jsme byly tenkrát zvědavý a veselý! Vzpomínáš si ještě na všechny naše nezbednosti? Objaly jsme se jako dva milenci, přísahaly jsme si, že ta, která se z nás první provdá, vyličí své družce věrně všechna tajemství manželská, všechny ty radosti, které naše dětinské duše v tak rozkošných barvách si představovaly. Ale tento večer, Louiso, bude někdy tvým zoufalstvím!

Nebo tenkrát byla jsi mladá, krásná, bezstarostná, šťastná. V několika málo dnech učiní tě tvůj choť mně podobnou, budeš jako já ošklivá, nemocná, stará. Vypisovat tobě, jak jsem byla hrdá, marnivá a jásající v den sňatku svého s plukovníkem Viktorem d'Aigle-mont, bylo by šílenstvím. A pak, jak ti to povídat, vždyť sama se na to ani víc nepamatuju. V několika málo okamžicích stalo se mé dětství snem. Mé chování v onen slavnostní den, jehož dosah mi byl tajemstvím, nezůstalo bez výčitky. Můj otec pokusil se několikrát stlumiti mou veselost, neboť chovala jsem se ve své radosti až neslušně a mé hovory byly plny zlomyslnosti právě proto, že jsem nebyla zlomyslnou. Vyváděla jsem tisíce žertů se svým svatebním závojem, s šatem a květinami. Ještě večer, když jsem se octla sama v pokoji, kam mne odvedli, přemýšlela jsem, jakým žertem překvapím Viktora; a očekávajíc jeho příchodu, chvěla jsem se jako děcko, které o vánocích tajně se vplíží do salonu, kde jsou dárky schystány. V tom vstoupil můj muž, hledal mne a ztlumený můj smích zavznívající z pod krajek, jimiž jsem byla ukryta, byl poslední výbuch šťastné oné veselosti, která oživovala hry našeho dětství“ ...

Když markýzka dočtla tento list, který by byl po tomto začátku obsahoval řadu smutných upomínek, sňala si brejle, položila je na stůl k dočtenému dopisu a upřela na svou neť zelené oči, jichž živý lesk nebyl posud setřen stářím.

Má drahá, pravila, vdaná paní neměla by nikdy psáti takové věci dívce, nesluší se to.

To jsem si také již myslela, pravila Julie, a styděla jsem se za sebe, mezi tím, co vy jste čtla.

Nechutná-li nám u stolu některé jídlo, mé dítě, začala stařenka dobrácky, nemáme je znechucovati jiným, zvlášť když manželství od času Evy až do dneška považuje se za něco výtečného ...

Vy nemáte více matky, není-li pravda?

Hraběnka zachvěla se, pak pozvedla oči a pravila:

Je tomu rok, co trpce želim její ztrátu a chybila jsem, že jsem neposlechla svého otce, který si nepřál Viktora za zetě.

Podívala se na svou tetu a záchvěv radosti usušil slzy její, neboť postřehla výraz dobroty, který oživoval tvář staré paní. Podala ji ruku, na kterou markýzka patrně čekala, a když ečila její stisk věděla, že si rozuměly.

— Ubohý sirotku, povzdechla teta. .

Toto slovo bylo posledním paprskem světla pro Julii, zdálo se jí, že slyší prorocký hlas svého otce.

Jak máte horké ruce! Jsou vždycky tak horké?

Zimnice mně opustila teprv asi před týdnem.

Vy jste měla zimnici a neřekla jste mé to?

Mám ji déle než rok, odpověděla Julie s úzkostlivou cudností.

Bylo tedy posud, můj andílku, manželství pro vás jedinou dlouhou bolestí?

Mladá žena netroufala si odpovědět. Ale posuněk její vyzradil všecko její utrpení.

Vy jste tedy nešťastná?

O nikoli, tetičko, Viktor mě miluje, zbožňuje a já jeho. Vždyť je tak dobrý!

Věřím, vy ho milujete, ale vyhýbáte se mu, není-li pravda?

Ano... Někdy ... On mě příliš často vyhledává.

A vy se často lekáte, když jste sama a bojíte se, že vás překvapí

Ach ano, tetičko; ale já ho miluji, ujišťuji vás!

A potaji se zajisté obviňujete, že neumíte aneb nemůžete sdílet jeho lásku? či nemyslíte, časem že láska manželská je těžší než nedovolená vášně?

Ano, tak je tomu, pravila plačíc. Vy uhodnete všecko, co bylo hádankou pro mne. Jsem bez smyslů, bez myšlenek a sotva schopna rozeznávat. Má duše je stížena nevysvětlitelnou strnulostí, která mrazí mé city a vrhá mne v náručí ustavičné malátnosti. Nemám hlasu, bych litovala sama sebe a nemám slov, bych vyslovila svou

tíseň. Trpím a stydím se za své utrpení, vidouc, že Viktor je šťastným právě tím, co mne vraždí.

Dětinství a hlouposti! vykřikla teta, jejíž seschlý obličej oživoval se náhlé veselým úsměvem,, odleskem to rozkoší, jež užila ve svém mládí.

A vy se mně také smějete, pravila v zoufalství mladá paní.

Dělo se mi zrovna tak, odpověděla určitě markýzka. A nyní když vás nechal Viktor o samotě, jste opět mladou dívkou spokojenou, klidnou bez rozkoše, ale ovšem též bez utrpení?

Julie upřela na ni udivené oči.

Vy zbožňujete Viktora, není-li pravda? Ale byla byste raději jeho sestrou než ženou, nedaří se vám v manželství, jak byste si přála ?

Ano, tetičko, ale proč se smějete?

Ach, máte docela pravdu, mé ubohé dítě! Není tu věru proč se smát. Vaše budoucnost byla by ještě horší, kdybych vás nevezala pod svou ochranu; a kdyby má stará zkušenost nedovedla uhádnouti příčinu vašeho nevinného zármutku. Můj synovec, ten hlupák, ani toho štěstí nezasluhuje. Pod vládou našeho milovaného Ludvíka XV. byla by mladá žena na vašem místě dovedla potrestati muže, jenž by se k ní byl choval jak sprostý žoldněř. Ten egoista! Vojáci tohoto císařského tyrana jsou všichni nevzdělaní hrubiáni. Brutálnost platí u nich za dvornost. Znají pouze ty ženy, které smějí milovati, myslí, že nebezpečí smrti, které jim zítra hrozí, dovoluje jim nemíti k nám večer před tím ohledů a způsobů. Jindy uměli milovat jako umírat vždycky v čas. Však já vám Viktora již vycepují. Ukončím smutný, ač dosti přirozený nesou- zvuk, jenž vás vedl k tomu, že nenávidíte jeden druhého, že toužíte po rozvodu, leda byste dříve byla mrtva, než byste dospěla k takovému zoufalému kroku."

Julie poslouchala tetu s udivením a úžasem, slyšíc slova, jichž moudrost spíš tušila, než chápala a byla polekána slyšeti je z úst zkušené příbuzné, ve formě ovšem jemnější, ale v podstatě stejné s

úsudkem jejího otce o Viktorovi; tušila v té chvíli živě svou budoucnost a cítila břímě svého příštího osudu; neboť vypukla v slzy a vrhla se v náručí staré dámy volajíc:

Buďte mou matkou!

Teta neplakala, neboť revoluce zanechala ženám předešlé vlády málo slzí v očích. Z prvu láska a pak hrůzovláda seznámily je s katastrofami tak úchvatnými, že v středu nebezpečí životních zachovaly si pro vše chladnou důstojnost, upřímný sice cit, ale ne příliš vroucí, který jim dovoľoval zůstatí vždy věrnými jejich stavu a jakési ušlechtilosti zevnějšku, již ani nové mravy nemohly zapudití. Markýzka objala mladou ženu, políbila jí na čelo něžně a s grácií ovšem spíše ve zvyku a ve spůsobech kotvící než v srdci; konejšila jí sladkými slovy, slibovala jí šťastnou budoucnost, ukolébala jí vyhlídkou na štěstí manželské, pomohla jí na lože jako vlastní dceři, jejíž naděje a zármutky sdílela a cítila se při tom opět sama mladou, nezkušenou, ano krásnou ve své neteři. Hraběnka usnula šťastna, že našla přítelkyni, matku, které se mohla se vším svěřiti. Druhého dne ráno, kdy teta a neť se objímaly s onou pravou srdečností a s výrazem vzájemného se pochopení, které jest pokrokem přátelského souhlasu a nejúplnějšího přilnutí duší, slyšely cval koně a obrátíce hlavu, uzřely mladého Angličana, jenž zvolna dle svého zvyku se pod jejich okny projížděl. Bylo to zrovna, jakoby si obral za předmět studia osamělý život těchto dvou žen. Tak dostavil se pravidelně ať k snídani ať k obědú; sám kuň uvolňoval krok bez pokynu pána; a mezi tím, co jel kolem dvou oken jídelny díval se Artur melancholicky do vnitř; avšak hraběnka nevěnovala mu pražádné pozornosti, ano zhrdala jeho roztouženými pohledy. Konečně uvyklá malicherné zvědavosti, která se upíná na všecko, co oživuje jednotvárný život venkovský a které i povznešenější duchové se nemohou ubrániti, začínala hraběnka baviti se plachou a vážnou láskou mlčenlivého Angličana. Jeho obvyklé pohledy staly se pro ní zvykem a každý den pozdra vovala jeho projíždku novými žerty. Sedajíce ke stolu dívaly

se obě ženy potaji na jezdce, oči Julie a Artura se potkaly tentokrát v takovém souhlase citu, že se hraběnka začervenala. Na to Angličan stiskl ostruhami koně a odjel cvalem.

Ale, teto, pravila: Julie, co mám dělat? Lidé, kteří vidí Angličana zde se projíždět, budou mysliti, že jsem...

Zajisté, přerušila ji teta.

Nu ovšem, což nemůžeme mu říci, aby se tady neprojížděl?

Tím bys mu jen naznačila, že je ti nebezpečný.

A pak, jak chceš zabrániti někomu projíždět se, kde se mu za dobré uzná. Víím lepší rady: Zítřa nebudeme snídat v tomto saloně, neuzří nás zde a odnaučí se milovati vás okny. Tak, mé drahé dítě, se chová žena, která se umí chovat ve světě.

Avšak neštěstí Juliino mělo býti úplné. Sotva se dámy zvedly od stolu, přichvátal náhle komorník Viktorův. Přijel tryskem z Bourges cestami odlehlými přinášeje hraběnce list od jejího chotě. Viktor, jenž byl opustil císaře, oznamoval své ženě pád císařství, dobytí Paříže a nadšení, které vypuklo ve prospěch Bourbonů ve všech končinách Francie; nevěda však, jak se dostati do Toursu, prosil ji, aby co nejdřív přijela do Orleansu, kde doufal shledati se s ní, opatřiv jí dříve příslušný list průvodní. Tento komorník, bývalý voják, měl ji doprovoditi z Toursu do Orleansu, jedinou to cestou, již Viktor doposud za volnou považoval. Nesmíte ztratit ani okamžik, milostpaní, pravil komorník. Neboť Prusaáci, Rakušané a Angličané chtějí se spojití bud v Blois neb v Orleansu.

Za několik hodin byla Julie připravena a odjela v starém cestovním kočáru, jež jí teta zapůjčila.

Proč se nevrátíte do Paříže s námi? pravila Julie objímajíc markýzku. Nyní po návratu Bourbonů nalezla byste tam ...

I bez tohoto neočekávaného návratu byla bych tam, má drahá, také přijela. Nebot vy a Viktor potřebujete nezbytně mé rady; a tak učiním všecky přípravy, bych co nejdřív s vámi se shledala.

Julie odcestovala doprovázená komornou a starým vysloužil-

cem, který ujížděl vedle kočáru, staraje , se o bezpečnost své paní. V noci, když měli před Blois vystřídati přípřež, vyhlédla Julie z okna, neboť byla, znepokojena hlukem povozu, který již z Ámbois jel za ní. Chtěla zvědět, kdo asi jsou její spolucestující. V září měsíce spatřila Artura, jenž jel tři kroky od ní, upíraje zrak na její kočár; oči jejich se potkaly. Hraběnka couvla prudce a skryla se v pozadí vozu s pocitem bázně, div se nezachvěla. Jako většina žen opravdu nevinných a nezkušených považovala lásku, kterou bez svého přičinění vznítala v muži, za hřích. Pocítila instinktivní hrůzu, která byla nejspíš plodem vědomí její slabosti před tímto smělym útokem. Nejsilnější zbraní muže jest právě tato děsná moc, již provozuje nad ženami, jichž těkáva od přírody obraznost plaší se neb uráží pronásledováním. Hraběnka vzpoměla si na radu své tety a rozhodla se zůstat ponořena v hloubi kočáru a nevyhlížeti, ale při každém přepřahání slyšela, kterak Angličan se prochází kolem obou kočárů; ano mezi cestou zněl ji dotěrný ruch jeho povozu ustavičně v uších. Brzy však se upokojila tím, že Viktor dovede již ubrániti ji před tímto podivným pronásledováním.

Což, jest-li mně ten mladík přece nemiluje? Myšlenka tato byla poslední ze všech, které jí po celou cestu zmítaly. V Orleansu zastavili Prušáci její povoz, zatáhli jej do dvora prvního hostince a obklíčili jej vojskem. Každý odpor byl tu marný. Cizinci vysvětlili spurnými posuňky cestujícím, že mají rozkaz nepropouštět nikoho a tak zůstala hraběnka plačíc po celé dvě hodiny zajatou ve středu kouřících vojáků, kteří se smáli a občas si ji prohlíželi s nestydatou zvědavostí; v tom však viděla, jak ustupují s jakousi úctou, a slyšela dusot několika koní. Brzy obklíčila tlupa cizích vyšších důstojníků s rakouským generálem v čele její vůz.

Račte nás omluvit, milostpaní, pravil generál. Mýlili jsme se a vy můžete pokračovati beze strachu v další cestě. Zde váš průvodní list, který vás příště zbaví podobných průtahů.

Hraběnka vzala list chvějíc se a šeptajíc několik nejasných slov díků.

Viděla vedle generála státi Artura v uniformě anglického důstojníka a jemu jistě byla povinna tímto svým osvobozením. Vesele i melancholicky zároveň odvrátil mladý Angličan hlavu, netroufaje si pohleděti Julii v tvář leda úkradkem. Dík průvodnímu listu dostala se paní d'Aiglemónt bez dalších obtíží do Paříže. Shledala se zde se svým chotěm, který sprostěn své přísahy vojenské a věrnosti k císaři, byl velmi pochlebně přijat od hraběte d'Artois, který bratrem svým Ludvíkem XVIII. jmenován byl vrchním náměstkem královským. Tím nabyt Viktor ve vojsku důstojnosti generála. Uprostřed slavností, které vítaly návrat Bourbonů, byla ubohá Julie postižena těžkou, v celý její život hluboce zasahající ranou: smrtí markýzky Listoměre-Laudou. Stará dáma zemřela radostí a záchvatem dny, vidouc navraceti se vévodu z Angoulému do Toursu. A tak jediná osoba, které její stáří dávalo práva vyložiti vše Viktorovi, ta jediná, která mnohou přímou radou mohla přivesti mezi ženu a muže souzvuk nejdokonalejší, zemřela tak náhle, nechávajíc Julii těžce nésti tíhu této ztráty. Byla tedy opět sama se svým chotěm. Jsouc slabá a bojácná trpěla z počátku raději, než by si byla stěžovala. I dokonalost její povahy bránila jí vyhýbati se jejím povinnostem a hledati příčinu bolesti, jež trpěla; vybnouti se jim zcela bylo věcí příliš choulostivou a — Julie — by se byla bála uraziti svou takřka dívčí cudnost.

A nyní několik slov o osudech hraběte d'Aiglemont v době restaurace.

Jest zajisté dost lidí, jichž hluboká ničemnost jest tajemstvím pro většinu těch, kteří je znají. čestné místo ve společnosti, vznešený rod, důležitý úřad a jakýsi nátěr zdvořilosti spojený s velkou rezervou v obcování a se záznaky Štěstěny jsou jako strážce, které nedovolují kritickým zrakům dohlédnouti až v jejich život důvěrný. Lidé tito jsou podobni panovníkům, jichž skutečný vzrůst, povahu a mravy nelze ani dobře posouditi a oceniti proto, jelikož je vidíme buď příliš z dálky neb příliš z blízka. Tito lidé pochybné zásluhy stále se ptají a neodpovídají; nastrčí vždy jiného místo sebe a táhají šťast-

nou obratností za nitky cizí vášně a zájmů, pohrávajíce si s lidmi opravdu nad ně povznesenými a dělající z nich loutky v domněnce, že opravdu jsou tak malí jak si je byli upravili. Přirozené vítězí prostředností, která se nemění, nad pohyblivostí velkých myšlenek. Pozorovatel chtěje správně posuzovati tyto prázdné hlavy a svážití jejich nicotu, musí míti ducha více subtilného než hlubokého, víc trpělivosti než dalekosáhlosti, víc jemnocitu a taktu než povznesení a velikosti v myšlenkách. Nicméně při veškeré obratnosti s jakou dovedou tito usurpátoři zakrývati slabé stránky své, nedovedou přece oklamati své ženy, své matky, své děti, své domácí přáteli, kteří vesměs umí obhájití jich čest a často jim pomáhají k dalšímu důstojnému provádění jich komedie ve světě. A tak, dík těmto domácím spojencům, platí mnoho hlupáků za lidi nadané a vyváží zcela počet lidí nadaných za hlupáky platicích; takže společnost vždycky zachovává jistou rovnováhu. A nyní představte si, jakou úlohu hraje žena ducha a citu plná v přítomnosti takového manžela a řekněte, co tu životů plných bolestí a oddaností, které zůstávají bez odvety srdcí milujících a delikátních ! Je-li žena v této děsné situaci silnou, vyprostí se z ní zločinem, jak to učinila Kateřina II., nicméně velikou nazvaná. Poněvadž však všechny ženy nesedí na trůně, nezbude jim nic jiného než oddati se po většině domácímú neštěstí, které, byt by i tajným zůstalo, bývá stejně strašlivým.

Ti, kteří hledají bezprostřední útěchy svému neštěstí, nedělávají obyčejně nic jiného, leda že vymění si, chtějíce zůstatí věrní svým povinnostem, jeden trud za druhý, nebo dopouštějí se viny, porušující zákony mravní k vůli své rozkoši. Tyto reflexe vysvětlují úplně tajemství Juliino. Dokud Napoleon byl na vrcholu situace, nevzbuzoval hrabě d'Aiglemont, který byl plukovník jako jiní, obyčejný ordonanční důstojník, výtečně schopný k provedení nebezpečného poslání, ale nijak schopný vlastní iniciativy, žádné závidi. Byl považován za jednoho z hrdinů, kterým císař přál a byl jedním z těch, kterým v obyčejné řeči vojenské se říkávalo: Dobrý hoch. Bestau-

race, která mu vrátila titul markýze, naučila jej vděčnosti: stál věrně při Bourbonech u Gand. Tento skutek důslednosti a věrnosti jeho vyvrátil úplně věštbu tchána jeho, který mu druhdy prorokoval, že zůstane do smrti plukovníkem. Po druhém návratu jmenován generálem a prohlášen markýzem, měl pan d'Aiglemont ctižádost, stati se *pair*em; přijal zásady a politiku „konservativce“, zahalil se v pokrytství, které ničeho neskrývalo, stal se vážným, ustavičně se vyptával a málo odpovídal a byl obyčejně považován za člověka velkého ducha. Zabrán ustavičně ve formách chladné zdvořilosti, ozbrojen formulkami, pamatuje si a plýtvaje frásami, které se pravidelně v Paříži fabrikují, aby hlupákům nahradily jako v drobných penězích jádro velkých myšlenek a skutků, byl ve společnosti pokládán za muže jemného citu a hlubokého vzdělání. Zarytý v zásadách aristokratických, býval uváděn co muž pevné povahy; jest-li někdy náhodou byl bezstarostný a veselý jako druhdy, tu nabývala práznota a hloupost jeho výroků u některých lidí tajného diplomatického smyslu.

— O, on neřekne nikdy, co chce říci, myslívali o něm lidé velmi počestní.

Jeho dobré vlastnosti prospívaly mu rovněž jako jeho chyby; udatnost jeho získala mu velkou slávu vojenskou, již nemohl nikdo vyvrátiti, poněvadž on sám nikdy jako vůdce nevelel. Mužná a ušlechtilá jeho tvář vyjadřovala jenom velké myšlenky a fysiognomie jeho byla pouze pro jeho ženu pokrytstvím. Očekáváje, že celý svět uzná jeho falešné vlohy, přesvědčil markýz d'Aiglemont sám sebe, že jest nejznamenitější osobou u dvora, kde, dík svému zevnějšku, uměl se zalíbiti a kde jeho různé přednosti byly přijímány bez odporu.

Nicméně doma byl markýz d'Aiglemont skromný, cítil nadvládu své ženy i přes její mládí; z této bezděčné úcty vyvinula se během času jakási tajná moc, kterou hraběnka musila si osvojit, ačkoliv se tomu ze všech sil bránila. Brána na poradu od chotě měla vliv na jeho činy a jeho štěstí; tento její nepřirozený vliv byl jí

ponížením a zdrojem tak mnohých trudů, které pohřbívala v nitru svém. Z prvu její pud, tak jemně ženský, říkal jí, že jest mnohem krásnějším údělem poslouchati člověka talentovaného, než řídit hlupáka a že mladá paní, která má mysliti a jednati jako muž nejsou ani ženou, ani mužem, zřídá se všech vděků svého pohlaví a nevyzíská žádné z oněch výhod, jež společenské zákony vyhrazují silnějším. A tak byl celý její život jediným trpkým sklamaním.

Což nebyla nucena cítiti v muži svém práznou modlu, ochraňovati svého ochránce, ubožáka, který za odměnu její ústavičné oddanosti vrhal jí v tvář svou soběckou lásku manželskou, viděl v ní pouze ženu a neráčil či neuměl, urážka to zajisté hluboká, starati se o její rozkoš, ni o příčinu jejího smutku a jejího vadnutí? Jako většina mužů, kteří cítí jho ducha vyššího nad sebou, zachraňoval markýz svou samolásku tím, že z fysické slabosti své choti soudil na morální její slabost; že hádal se s osudem, proč mu dal za choť dívku nemocnou. Konečně dělal sám ze sebe oběť, ačkoliv byl katem. Markýzka ztížená tímto smutným životem musila se ještě usmívati na svého nezapného vladaře a ozdobovati kvítím dům smutku a tvářiti se šťastnou i přes to, že její obličej byl svědkem tajného utrpení. Tato zodpovědnost, ohledy na čest a velkolepé odříkání její dodávaly jí bezděky důstojnost ženy a opásaly ji ctností, která ji chránila před nástrahami a nebezpečím. A snad konečně tiché a skryté její neštěstí, jímž korunována byla její první a naivní láska dívčí a které prohloubilo její povahu, znechutilo jí každou vášeň; snad proto nebylo pro ní záchvatu nedovolených a šílených rozkoší, pro které zapomínají některé paní na zákony moudrosti a zásady ctnosti, na nichž společnost spočívá. Odříkajíc se luzného snu sladkosti a něžného souzvuku v manželství, který ji stará zkušenost její tety slibovala, očekávala s resignací konec svých muk, doufajíc, že umře mladá. Od návratu svého z Tourainu slábla víc a více a zdálo se jí, že dny její jsou sečteny, při tom byla její nemoc elegantní, na pohled skoro rozkošnická, takže právem mohla platit v očích lidí

povrchních za čirou fantasií. Lékaři určili, že měla celý den ležeti na divaně. A tak hynula uprostřed květin, které ji obklíčovaly, vadnouc jako ony. Její slabost zakazovala jí vycházeti a pohybovati se na vzduchu, takže mohla pouze v zavřeném kočáře vyjízďeti. Ustavičně obklíčena zázraky pařížského přepychu a moderního průmyslu, podobala se spíše rozmazlené královně, než nemocné ženě. Několik přátel zamilovaných, buď do jejího neštěstí, neb do její slabosti, jistých vždy, že ji najdou doma a spekulujících na budoucí její zdraví, přinášelo jí novinky a zásobovalo ji nesčíslným počtem zpráv o různých malicherných příhodách, jež činí život v Paříži tak zajímavým. Její melancholie, ačkoliv hluboká a vážná, byla melancholií přepychu; podobala se krásné květině, jejíž kořen jest hrýzen černým hmyzem. Chodívala někdy do společnosti, ale ne z vlastního popudu, nýbrž aby jen dostála závazkům svého stavu a vyhověla aspiracím svého chotě. Její dokonalý zpěv mohl jí býti zřídlem potlesku, který vždycky lichotí mladé ženě, ale co jí byl platen úspěch, jenž neměl žádného styku ani s jejími city ani s jejími nadějami. Její choť nemiloval hudbu, konečně cítila se v každém salonu stísněna, kde její krása byla příčinou sobeckého koření. Její stav byl zvláštní druh ukrutného soucitu a smutného podivínství, byla zasáhnuta vášní obyčejně smrtelnou, kterou si ženy jen tajně svěřují a pro kterou náš jazyk dosud nevynalezl jméno. Přes všechno ticho, v kterém plynul její život, nebylo její utrpení nikomu tajností; ačkoliv provdaná, zůstala přece dívkou a červenala se studem při každém pohledu. A tak nechtějíc se ustavičně červenati, objevovala se vždy veselá a smějící, předstírajíc falešné veselí, říkajíc, že se jí stále dobře daří, neb předcházejíc poptávky po svém zdraví cudnou lží. Nicméně roku 1817 neobyčejná událost změnila velice její žaluplný stav. Porodila dceru a chtěla ji kojiti sama. Po dvě léta živé zábavy a nepokojné slasti mateřských starostí činily jí život snesitelnějším. Odloučila se přirozeně od svého chotě. Lékaři slibovali jí lepší zdraví, ale ona nevěřila jejich pochybným slibům. Jako všechny osoby, pro

kteréž život více štěstí nemá, viděla pouze v smrti šťastné rozluštění svého osudu.

Na počátku roku 1819 byl její život ještě nesnesitelnější než před tím. Ve chvíli, kdy jásala nad negativním štěstím, které získala, viděla otevírati se děsné propasti před sebou. Její muž postupem času odvykl jí úplně.

Toto ochladnutí citu dosti vlažného a celkem sobeckého, bylo zdrojem nového neštěstí, které jemným taktem a opatrností mohla předvídati. Ačkoliv si byla jista své velké nadvlády nad Viktorem i jeho úcty, obávala se vlivu vášně, která mohla schváliti člověka tak ničemného, tak marnivého a neprozřetelného, často překvapili ji přátelé její v dlouhém rozjímání; méně prozíraví ptali se žertem po jejím tajemství, tak jakoby mladá žena neměla na co mysliti než na frivolnosti. tak jakoby nebylo vždy hlubokého smyslu v myšlenkách matky. Ostatně neštěstí, tak jako pravé štěstí, vedou nás ku snění. Často pohrávají si se svou Helenou, patřila na ní se zrakem pochmurným a přestala zodpovídati si všechny ty dětinské otázky, které si kladou matky vyptávající se na osud a budoucnost svých dětí. Oči její zarosily se slzami, když náhle obnovila jí vzpomínka výjevu oné přehlídky v Tuilleriích.

Prozíravá slova otce jejího zněla ji opětně v uších a svědomí vytýkalo jí, že přehlídla jejich moudrost. Byla tato neposlušnost její zdrojem všech trudů, které ji stihly; a často nevěděla sama, která bolest je pro ní těžší. Nejen že dobré vlastnosti její duše byly zneuznány, nedospěla ani k tomu, aby byla pochopena chotěm svým v těch nej obyčejnějších otázkách životních.

Ve chvíli, kdy schopnost lásky se v ní vyvíjela víc a víc, mizela jí dovolená láska manželská v davu muk tělesných a duševních. Měla se svým chotěm pouze soucit hraničící na pohrdání. A tento cit ničil v ní na dlouho všechny ostatní; a kdyby i hovory přátelské příklady ze života, a různé případy ve společnosti jí ani nebyly vyzradily, jak veliké blaho v lásce spočívá, byly by její rány objevily jí hlubokou a

čistou rozkoš, která slučuje duše příbuzné. V obraze upomínek svých připadala jí postava Arturova vždy čistší a krásnější, ovšem vždy jen v rychlosti blesku, neboť netroufala si zastavit se při této vzpomínce.

Plachá a mlčenlivá láska mladého Angličana byla jedinou událostí, která od sňatku jejího zanechala trochu něhy v její osamělém a pustém srdci. Snad všecky oklamané naděje, všecka nevyplněná přání, jež postupně zachmuřovaly její duši, odnášely se hříčkou obraznosti k tomuto člověku, jehož spůsob, city a povaha zdály se tak souhlasiti s jejími. Ale tato myšlenka měla vždy jen tvar rozmarného snu; jakmile zmizel tento nemožný sen, vždy povzdechem ukončený, vzbudila se Julie vždy nešťastnější a cítila ještě více své tajné bolesti, kdykoliv je konejšila pod křídly vysněného štěstí. Časem nabývaly její vzdechy rázu šílené odvahy, chtěla rozkoš za každou cenu; ale ještě Častěji stávala se kořistí podivného tupého strnutí; naslouchala všemu a ničeho nechápala, aneb vznikaly v ní myšlenky tak nejasné a neurčité, že neměla slov je vysloviti. Uražená v každém nejtajnějším přání svém a ve všem, o čem co dívka snívala, byla nucena polykati své slzy. Komu si měla stěžovat? Kdo jí mohl rozumět? Nad to byla tak delikátní a obdařena od přírody takovou cudností citu, která raději zamlčí bezúčelný vzdech, jen aby necítila smích vítěze, neb pokoření poraženého. Zkoušela přičítati všecky své dobré vlastnosti svému muži a namlouvala si, že okouší vskutku štěstí, které jí chybělo. Všecka její ženská opatrnost přicházela na dobro na zmar v pokusech ušetřiti svého chotě, jehož despotismus tím více vzrůstal. Chvillemi byla šílená neštěstím, neschopna myšlenky na odpor, ale na štěstí zbožnost vracela jí vždycky naději, takže utíkala se do života příštího a posilněná vírou, nesla dále své bolestného.

Hrozné tyto boje a vnitřní spory a dlouhé smutky zůstaly všem neznámy; nikdo nesbíral její vzdechy, nestaral se o její pohledy smutné, ni o její hořké slzy, prolévané na zdařbůh v samotě.

Kritická situace, k níž dospěla markýzka nevědomky okolnos-

tmi, ukázala se jí v plném světle jednou večer v lednu 1820. Znají-li se manželé úplně a přivykli-li sobě tak, že může žena pochopiti nejmenší posuňky chotě a vníknouti v tajemství, jež před ní skrývá, rozbřeskně se jí často náhle světlo při sebe menším přemýšlení neb nahodilě poznámce často bez úmyslu pronešené. Žena ocituje se tu náhle na pokraji neb na dně propasti. A tak i markýzka v několika denní samotě uhádla celou tíž své bolesti.

Nestálý či umdlený, shovívavý či soucitný k ní její manžel jí nepatřil. Nemyslíla více na sebe, na své utrpení a na své oběti, byla pouze matkou a žila jen budoucnosti a štěstí svého dítěte, jediné to jen bytosti, která jí byla zdrojem aspoň trochy štěstí, které ji poutalo ještě k životu. Nyní chtěla žíti, jen aby zachránila své dítě před děsným jhem, jímž by byla macecha zajisté sevřela život drahé té bytosti. Tato nová předtucha chmurné budoucnosti uvrhla ji v přemítání nekonečné. Tím postavil se mezi ni a jejího chotě nový svět myšlenek, jichž závaží nesla samojediná. Až posud byla jista láskou Viktorovou a oddávala se štěstí třeba vysněnému, nyní však nemajíc více jistoty, že vykupuje svými slzami štěstí svého muže a cítíc, že je sama na světě, viděla, že jí nezbyvá nic, než nekonečné neštěstí. Ve chvíli malátnosti, kdy klid a ticho noci vyčerpaly všechny její síly, kdy opustila pohovku a skoro vyhaslý krb a šla se podívat na své spící dítě při svitu lampy, vstoupil pan d'Aiglemont veselý v nejlepším rozmaru. Julie ukázala mu nadšeně na spící Helenu; on však odbyl její nadšení banální frází.

Ah, v tomto stáří jsou všechny děti roztomilé. Pak políbil bezstarostně dítě na čelo, zavřel záclony kolébky, podíval se na Julii, vzal ji za ruku a vedl ji k pohovce, kde před chvílí ještě zmítala se v návalu tolika osudných myšlenek.

Vy jste dnes neobyčejně krásná, paní d'Aiglemont, vykřikl s nesnesitelnou veselostí, jejíž práznotu markýzka dobře znala.

Kde jste byl večer? ptala se se zdánlivou lhostejností.

U paní de Serisy.

Vzal s krbu stínítko a prohlížel bedlivě jeho průsvitnou plochu, a nevšimnul si ani slzných stop na tváři své ženy. Julie se zachvěla. Řeč nestačila vypovědět proud myšlenek, jenž se jí valil ze srdce a jež musela zadržeti.

Paní de Serisy pořádá v neděli koncert atuze ráda by tě seznala. Chápeš snad, vždyť jsi se tak dlouho, již neukázala ve společnosti. Je to výtečná paní, která tě nesmírně miluje. Uděláš mi radost, půjdeš-li, ano, já jsem napolo za tebe přislíbil.

— Půjdu tam, odpověděla Julie.

Zvuk jejího hlasu, přízvuk a pohled její byly tak pronikavé a zvláštní, že Viktor při veškeré své bezstarostnosti s údivem na ni pohledl. Byloť v tom vše. Julie uhodla, že paní de Serisy ukradla jí srdce jejího muže, pohroužila se v zoufalé snění a dělala, jakoby ji oheň v krbu úplně zaměstnával. Viktor otáčel stínítko mezi prsty s tváří nudnou, jako člověk, který byv šťastný jinde, nudí se doma. Zívnuv několikrát, vzal do jedné ruky svícen a druhou hleďdal zdaluhavě šij své ženy a chtěl ji obejmout, ale Julie se shýbla, nastavila mu čelo a přijala mechanicky polibek na dobrou noc, bez lásky, pouhý posuněk, jenž v ní vzbuzoval hnus.

Sotva Viktor zavřel dvěře, klesla markýzka na pohovku, nohy se pod ní chvěly a propukla v slzy.

Musil by Čtenář prožiti scénu obdobnou, aby mohl pochopiti celou bolest její, aby uhádnul strašná a dlouhá dramata, která jí v patách bývají. Tato prostá a bezvýznamná slova, to ticho mezi manžely, ty posuňky, ty pohledy, způsob, jak si sedal markýz ke krbu, sklon těla, kterým hledal její šiji, aby ji políbil, vše přispívalo k tomu, aby z této chvíle stala se tragická katastrofa jejího osamělého a bolestného života. V šílenství svém vrhla se na kolena před divan, zabořila v podušky tvář, jen aby nic neviděla a modlila se dávajíc obvyklým slovům modlitby přízvuk vnitřní a výraz nový, který by byl zajisté polekal jejího muže, kdyby ji byl slyšel. Osm dnů strávila v přemýšlení o své budoucnosti, vžila se docela do svého neštěstí, které

studovala, hledajíc prostředků, jak by sama sebe nepřelhávala, jak by opět získala lásku svého chotě, jak by mohla žiti co nejdéle jediné ku štěstí své dcery. Rozhodla se, že bude zápasiti se svou sokyní, že se objeví opět ve společnosti, že v ní zazáří, že bude se stavět, jako by milovala svého chotě, že jej svede ku lásce a že, když svým uměním ho podrobí svému vlivu, že bude koketovati s ním jako rozmarná milenka, která raduje se z muk svého milence. Tato hnusná hra byla jejím jediným prostředkem. Jen tak mohla opanovati svoje utrpení a řídití je dle své vůle, podmaňujíc si svého chotě a krotíc jej svou úplnou nadvládou. Necítala ani výčitek, že mu tím připraví život nesnesitelný. Rázem byla doma v chladném rozpočtu lhостejnosti, jen aby zachránila svou dceru. Uhádla rázem všechny schytralosti a lži osob, které nemilují. Všecky klamy koketerie a ukrutné lsti, které učí nenáviděti ženu od přírody zkaženou.

Ženská marnivost a neurčitá touha pomsty splynuly s mateřskou láskou v jedno a svedly ji na jinou dráhu, kde ji nové bolesti očekávaly. Měla však duši příliš čistou, ducha příliš jemného a byla příliš upřímná, než aby na dlouho mohla býti spoluvinnicí tohoto podvodu. Zvyklá čisti v srdci svém, slyšela zároveň při prvním kroku k hříchu hlas svého svědomí, který potlačoval vášeň jejího sobectví; nebo u mladé ženy, jejíž srdce je úplně čisté a jejíž láska zůstala dívčí, jest cit mateřský podroben hlasu studu. Či není cud celou bytostí ženy? A Julie nechtěla viděti v životě svém žádné nebezpečí a žádnou stopu viny. Přišla tedy k paní de Serisy; tato doufala, že uvidí ženu bledou a nyjící; markýzka však se oblekla červené a představila se v nádherné toaletě, která její krásu jen zvýšila.

Hraběnka de Serisy byla z oněch žen, které by rády prováděly nadvládu v modě a společnosti; diktovala úsudky, které přijaté v kruzích, kde vládla, zdály se míti, aspoň pro ni, platnost všeobecnou. Domýšlela se, že udává ton a že jest posledním rozhodčím tribunálem; literatura, politika, mužové i ženy, vše prošlo její censurou a nelekala se soudu jiného. Její dům byl v každém ohledu vzorem

dobrého vkusu a přec v jejích salonech, plných elegantních a krásných žen, zvítězila Julie nad svou sokyní. Duchaplná, živá, zářící dovedla, skupiti kolem sebe nej duchaplnější muže každé společnosti. K zoufalství všech ostatních žen byla její toaletta bezvadná a všechny jí záviděly střih šatů a jistý útvar živůtku, jehož efekt byl všeobecně přičítán důvtipu neznámé švadleny. Nebot ženy domýšlejí se, že více rozumějí cárům, než vděku a dokonalosti těch, které je nosí. Jakmile Julie se zvedla, a přistoupila k pianu, aby zapěla romanci Desdemony, sběhli se muži ze všech koutů salonu, aby poslouchali proslavený její tak dlouho umlklý hlas a nastalo ihned hluboké ticho. Julie pocítila živé záchvaty vidouc tíseň hlav a zraků na ní upřených. Hledala svého chotě, kynula mu koketním pohledem a viděla s radostí, že bylo jeho samolásce neobyčejně zalichoceno. Štastna tímto triumfem unesla celou společnost první částí „Al piu salice“; ani Malibranka, ani Pasta nezapěly s takovým citem a s takovou intonací, avšak ve chvíli, kdy začínala znova, rozhlédla se sálem a spatřila Artura, jehož upřený pohled jí neopouštěl, zachvěla se žibě a hlas jí selhal. Paní Serisy opustila rychle své místo a přistoupila k ní.

— Co je vám, drahoušku? Ach, chudinka, je jí tak zle, obávala jsem se, že podniká něco nad své síly.

Bylo po romanci. Julie zmatena necítila odvahy pokračovat a snesla perfidní soucit své sokyně; všechny dámy šeptaly si a pak v postupu hovoru svého uhádly boj, který započal mezi Julií a paní de Serisy, jež neušetřily svými pomluvami. Všecky bizarní předtuchy, které druhdy zmítaly Julií, staly se najednou skutkem. Zabývajíc se v myšlenkách svých Arturem, našla zalíbení v domněnce, že člověk tak jemných způsobů, tak delikátní by mohl zůstatí věrným své první lásce. Časem si lichotila, že by ona mohla býti předmětem této krásné vášně, tak hluboké a čisté vášně mladého muže, jehož všechny myšlenky patří milované bytosti, které zasvětil všechny okamžiky svého života, před kterou nemá vytáček, člověka, jenž rdí se nad tím, nad čímž se žena zardívá, jest jí věrný a oddává se jí bez myšlenky

na ctižádost, slávu a bohatství. To všechno snila o Arturovi z rozmaru, z šílenství, a hle, to všechno se vyplnilo. Četlať na skoro ženském obličejí mladého Angličana hluboké myšlenky sladké melancholie, bolestné odříkání, jehož sama byla obětí. Našla sebe v něm. Neštěstí a smutek jsou nejmýlnějším mluvčím lásky a nejlepším a nejrychlejším způsobem dopisování mezi dvěma trpícími bytostmi. Hluboký názor a pojmání věcí a myšlenek jsou u nich správný a úplný. A tak síla nárazu, který zachvěl markýzkou, objevila jí veškerá nebezpečí budoucí. Příliš šťastna, že má záminku ukrytí své obyčejné utrpení, snesla ráda nemístný soucit paní de Serisy.

Přerušení romance bylo událostí, kterou se zabývaly dosti různým způsobem různé osobnosti. Někteří litovali osud Juliin, i to, že žena tak pozoruhodná byla nyní ztracena pro společnost; druzí chtěli zvědět příčinu utrpení a samoty, ve které žila.

— Dobrá, můj drahý Ronquerolles, pravil markýz ku bratru paní de Serisy, závidíš mi mé štěstí vida paní d'Aiglemont a vyčítáš mi, že jsem jí nevěrným? Jdi, jdi, shledal bys brzy, že můj osud není k závidění, kdybys byl nucen žít rok, dvě léta v přítomnosti krásné ženy, jako já a měl se obávati ruku jí políbit ze strachu, že bys ji zlomil. Vzácné tyto klenoty, dobře k tomu, aby chovány byly pouze pod sklem, neměly by ti nikdy překážeti, vždyť pouze jich křehkost a drahota jsou důvod naší úcty k nim. či vyjíždíš často na svém krásném koni, o kterého se, jak se říká, bojíš, když prší, neb sněží? Toť můj případ. Jet pravda, že jsem jist ctností své ženy, ale moje manželství je věc přepychu a považuješ-li mne za ženatého, pak se mýlíš. Moje nevěra jest jaksi oprávněna a rád bych věděl, co vy byste dělali na mém místě, páni smíškové? Většina z vás ani by nedovedla šetřiti svou ženu, jako já. Víím bezpečně, doložil hlasem tichým, že paní d'Aiglemont neví o ničem. A také byl bych v nepravu, kdybych si stěžoval. Jsem velmi šťasten. Nic není nudnějšího proctivého člověka, než vidět trpět ubohé stvoření, k němuž jsme připoutáni.

Tož jsi velmi jemnocitným, odpověděl pan Ronquerolles, poně-
važ jsi velmi zřídka doma.

Tento přátelský epigram vzbudil smích mezi posluchači, leč Artur zůstal chladný a klidný jako gentleman, jehož základní vlast-
nost povahy je vážnost. Podivná slova Viktorova vznítla trochu
naděje v mladém Angličanovi, který očekával s trpělivostí chvíli, kdy
mohl promluvit s panem d'Aiglemont o samotě. Příležitost naskytla
se k tomu záhy.

Pane, pravil, vidím s velikým bolem stav paní markýzky a kdy-
byste věděl, jako já, že musí jistě zahynouti, zajisté byste nežertoval
s její nemocí. Mluvím-li takto s vámi, činím to jen proto, že mohu
zachrániti markýzku a vrátiti jí štěstí a životu. Nezdá se to obyčejné,
by člověk mého stavu byl lékařem, nicméně náhoda chtěla, že jsem
studoval medicínu; nudím se dost, pravil, předstíraje chladný egois-
mus, který měl ukrýti jeho pravé úmysly, a je mi lhostejno vynaklá-
dati svůj čas a své cesty k prospěchu nemocných. Ano, dělám to
raději než ukájeti všelijaké hloupé rozmary. Léčení těchto nemocí
jest velmi obtížné a zhojení jich velmi vzácné, neb vyžadují mnoho
péče, času a trpělivosti; zvlášt pak jmění, času k cestování a záleží
hlavně v zevrubném šetření předpisů, které se mění každý den a
jsou celkem dosti příjemné. My jsme oba šlechticové, dodáváje tomu
přízvuku anglického slova gentleman, a můžeme se dohodnouti.
Přistoupíte-li na můj návrh, ručím vám za to, že můžete býti každou
chvíli soudcem mého chování. Nepodniknu ničeho bez vaší rady a .
bez vašeho dozoru a jsem zodpovědným za výsledek, budete-li mne
poslušen. Ovšem, chcete-li býti ještě dlouho chotěm paní d'Aigle-
mont, pravil mu do ucha.

— Jen Angličan mohl by mi činiti návrh tak bizarrní, pravil
markýz se smíchem, dovolte, bych ho nepřijal, a také ho nezamítl.
Chci přemýšlet o něm a pak musela by přece o něm má paní vědět.

V tom objevila se Julie znova u piana. Zpívala árii ze Semi-
ramidy: „Son regina, son guerriera“. Potlesk jednohlasný ovšem stlu-

mený, jakým bývá zdvořilá pochvala na předměstí St. Germainském, ukazovala nadšení, jež vzbudila.

Když d'Aiglemont odváděl svou ženu domů, cítila Julie se zvláštní nepokojnou rozkoší skvělý výsledek svých pokusů. Její choť, jakoby probuzen úlohou, již hrála, chtěl ji poctíti svým rozmarem a milovati ji tak, jakoby byla herečkou. Julii zdálo se pikantním toto chování a ačkoliv byla ctnostná a vdaná, přece zkusila zahrávat si s mocí svou; ale podlehla choti pro přílišnou dobrotu, což bylo jedním z nejstrašnějších naučení osudu.

Mezi druhou a třetí hodinou ráno seděla na loži pochmurná a snívá, lampa nejistým kmitem ozařovala pokoj, ve kterém panovalo skoro úplné ticho; déle než hodinu prolévala markýzka v hrozných výčitkách trpké slzy, které může jen pochopiti žena, jež prožila podobnou situaci. čtenář by musel míti její duši, by procítil děs vypočítaného polibku, aby se cítil zdrceným chladným objetím; bylo to odpadlictví srdce stížené bolestnou prostitucí. Ztratila všecku úctu k sobě, proklínala manželství a chtěla býti mrtvou a kdyby náhodou její dítě se nebylo ozvalo, byla by se bývala vrhla střemhlav s okna na dlažbu. Její muž spal klidně vedle ní a nebyl probuzen ani horkými slzami, které naň ronila. Nicméně dovedla Julie být druhého dne veselou, dovedla najiti síly, aby se zdála šťastnou, aby ukryla ne více svůj smutek, nýbrž nepřemožitelnou ošklivost. Od tohoto dne považovala se za vinnici. Což nelhala sama sobě? Což nebyla schopna přetvářky, která byla zárukou, že to může přivésti daleko v nevěře manželské? Její manželství bylo příčinou této převrácenosti a priori, které chyběla pouze příležitost. Nicméně ptala se již sama sebe, proč má déle odporovati milenci, když se vzdává proti své vůli a hlasu přírody muži, kterého nemiluje. Všecky viny, ano i zločiny mají za původ špatné rozumování aneb přílišnost egoismu. Společnost může trvati pouze obětováním se jednotlivců, které vyžadují zákony; přijímající výhody její, jsme zároveň zavázáni podrobiti se podmínkám, jimiž ona trvá. Bez chleba, kteří jsou nuceni zachovávat

vlastnictví jsou stejně k politování, jako ženy, které jsou raněny ve svých touhách a v jemnocitnosti své povahy.

Několik dnů po tomto výjevu, jehož tajemství zůstalo pohřbeno v ložnici manželské, představil markýz d'Aiglemont lorda Grenvilla své ženě. Julie přijala Artura s chladnou zdvořilostí, která dělala čest její přetvářce; přinutila srdce své k mlčení, stlumila lesk svého pohledu, mluvila hlasem pevným, takže zůstala paní své budoucnosti. Později, když seznala vrozenými ženám cestami celý rozsah jeho lásky, usmívala se při naději na úplné uzdravení, a neodporovala více vůli svého chotě, který jí takřka vnucoval ochranu mladého lékaře. Nechtěla se aspoň svěřiti lordu Grenvilovi dříve, pokud by neprostudovala jeho slova a spůsoby a nenabyla jistoty, že dovede trpěti v tichu. Vládla nad ním úplně a již zneužívala svého vlivu: což nebyla ženou?

Montcontur je starý zámek ležící na plavém skalisku, pod kterým teče Loira, nedaleko od místa, kde se Julie zastavila roku 1814. Je to malý zámeček, bílý a roztomilý, s bohatě tesanými věžičkami jako krajky bruselské, zámeček, jakých je dost v Tourainu, malý a koketní, zhlížející se v řece, s chumáči moruší, vinicemi, hlubokými cestami, skalními slujemi, s vodopády, břectany a hlubokými příkopy. Věže zámečku třpytí se v slunci, vše tam jen hoří. Tisíce stopy krajiny španělské okrašlují toto rozkošné údolí: zlatý čilimník a svlačec voní vzduchem. Vzduch je lahodný, zem se usmívá do kola a kam pohledneš, všady sladké kouzlo ovívá duši, činí ji línou, zamilovanou, uspává a konejší ji. Tato krásná a příjemná krajina uspává bolesti a probouzí vášně. Nikdo nemůže zůstati chladným pod tímto zářícím nebem, před těmito třpytivými vodami. Každá ctižádost zde uhasíná, zde můžete spočinouti v lůně tichého štěstí, jak odpočívá slunce každého dne v purpurovém blankytu.

Za krásného večera srpnového roku 1821. ubíraly se kamenitou cestou mezi skalami, na nichž zámek leží, dvě osoby, směřující stále výše; chtěly patrn obdivovati se rozhledu mnohotvárnému, který

odtud se naskytuje. Byli to Julie a lord Grenvill; ale Julie zdála se býti ženou docela jinou, měla svěží zdravou barvu. Její oči oživené mohutnou vášní jiskřily se vlhkým leskem podobné neodolatelnému lesku očí dětských, usmívala se vesele, byla šťastna, že žije a chápala život. Z toho, jak zvedala útlé nožky, mohlo se snadně soudit, že žádné utrpení netíží její pohyby jako druhdy, nechmuří její pohledy, slova a posuňky; podobala se pod bílým hedvábným slunečníkem, který ji chránil před žhoucimi paprsky, mladé paní nedávno provdané, anebo dívce, která chce se vzdáti sladkému kouzlu lásky. Artur ji prováděl pečlivě jako milenec, vedl ji jako dítě, ukazoval jí lepší cestu, odstraňoval jí kameny, ukazoval jí rozhledy, vodil ji ku květinám v stálém pohnutí citu, pln jemnosti a intimní znalosti jejího štěstí, citu, jenž se mu zdál býti vrozen tak a snad ještě více, než choutka ustavičného cestování. Nemocná a její lékař kráčeli stejným krokem a nedivili se souzvuku, který vládl mezi nimi od prvního dne jejich setkání. Poslouchali oba téže vůli, zastavovali se pod stejnými dojmy, jejich pohledy a slova vyjadřovaly tytéž myšlenky. Když dospěli na vrchol vinice a chtěli se usaditi na jednom z dlouhých, bílých kamenů ze skalních sklepů, rozhlédla se Julie, dříve než usedli, po krajině.

Jak čarovný to kraj, rozbijme zde stan a žijme tady. Viktore, pospěšte přece, pospěšte.

Pan d'Aiglemont houknul z dola jako lovec a nezrychlil svůj krok, zadíval se toliko občas na svou ženu, kdykoliv mu to záhyby cesty dovolily. Julie vydychovala vesele zvedajíc hlavu a vrhajíc na Artura pohled, jakým duchaplná žena vyzradí svou nejtajnější myšlenku.

Ach, začala znova, chtěla, bych pro vždy zde zůstati. Člověk se ani nemůže vynadiviti tomuto údolí. Víte, milorde, jaká jest to krásná říčka?

To je Cisa.

Cisa, opakovala ona, a tam dole před námi, co je to?

To jsou pahrbky cherské, pravil on.

A tam na právo? Ach to je Tours. Hledíte, jak pěkně se nesou z dálky věže katedrály!

Umlkla, a nechala klesnouti svou ruku, kterou ukazovala k městu, na ruku Arturovu. Oba v tichu se obdivovali krajině a krásám této harmonické přírody; šum vln, čistota vzduchu a blankytu, vše souhlasilo s myšlenkami, které vřely v jejich mladých a milujících duších.

O Bože, jak miluji tuto krajinu, opakovala Julie s nadšením rostoucím a naivním. Bydlel jste zde dlouho? začala po chvíli.

Lord Grenville zatřásl se při těchto slovech.

Ano, to je zde, odpovídal smutně, ukazuje na skupiny ořechů u cesty, kde jsem vás, věžeň, poprvé spatřil...

Ovšem, byla jsem tenkrát velmi smutnou; tenkrát zdálo se mi tato příroda divoká, kdežta nyní.

Zarazila se a lord Grenville neopovážil se na ni pohlednouti.

Pouze vám děkuji tuto změnu, začla Julie po dlouhém mlčení, člověk musí opravdu žít, aby pochopil radosti života a já byla až dosud mrtvá všemu, není-li pravda? Vy jste mi dal více než zdraví, vy naučil jste mne teprv znáti jeho pravou cenu...

Ženy mají nedostihlou vlohu vyjadřovati své city prostě a nehlučně; jejich výmluvnost jest v přízvuku, v postavě, v posuňku a pohledu. Lord Grenville zakryl si obličej rukama, neboť slzy mu tekly po něm. Děkovala mu Julie poprvé, co odjeli z Paříže; po celý rok ošetřoval markýzku s úplnou oddaností. Provázen d'Aiglemontem vezl ji do lázní v Aix, na to na břeh mořský do Rochelle. Pozoruje ustavičně změny, které jeho učené a jednoduché prostředky prováděly na podkopaném zdraví Julie, pěstoval ji jako vzácnou květinu, kterou by ošetřoval vášnivý zahradník. Zdálo se, že Julie přijímá veškerou rozumnou péči Arturovu se samolibostí Pařížanky, zvyklé dvoření, aneb s bezstarostností milostnice, která nezná ani cenu věci, ani hodnotu muže a cení všecko podle užitku, jaký jí to přináší.

Vliv přírody na mysl člověka jest pozoruhodný; schvátí-li nás smutek na pokraji jezer, očisťuje a povznáší se duše jiným snad opáčným zákonem přírodním na horách: Vášeň stává se zde hlubší, byt i ztrácela na živosti. Pohled na rozlehlé řečiště Loiry s výše pahorku, na který usedli oba milující, působil v jich duších rozkošný klid, v jehož spojení cítili štěstí hluboké a tušili vášeň ukrytou slovy neobyčejného, bezvýznamného hovoru.

Ve chvíli, kdy Julie dokončila větu, která tak hluboce dojmula lorda Grenvilla, rozehrál laškovný vánek vrcholy stromů, roznesl vzduchem svěžest vln a několik obláček pokrylo slunce a několik měkkých stínů přelétlo veškerou nádheru této krásné přírody. Julie odvrátila hlavu, aby ukryla před mladým lordem slzy, jež stěží mohla zadržet a osušit, neboť dojmutí Arturovo ji podmanilo na dobro, neopovážila se pozvednouti oči na něho, aby nečetl příliš mnoho radosti v jejím pohledu; pud jí pravil, že v této nebezpečné chvíli musí pohrobiti lásku svou v hlubinách srdce a přece i mlčení mohlo býti stejně nebezpečné. Vidouc, že lord Grenville nebyl mocen slova, pravila jemným hlasem:

— Jste dojat tím, mylorde, co jsem pravila, možná dost, že tato živost citu může dobrou a ušlechtilou duši vaši svést k falešnému úsudku. Myslíl jste, že jsem nevděčná, když jsem byla chladná a zamlklá, nebo vysmívačná a necitelná průběhem cesty, která nyní bohudík se končí; nebyla bych ani hodna raších služeb, kdybych je nedovedla ocenit. Mylorde, nezapomněla jsem na nic a věřte, že nezapomenu nikdy ani péči vaší, s jakou bděl jste nade mnou jako matka nad dítětem, ani zvlášt ušlechtilé důvěry našich bratrských zábav a delikátnosti vašeho chování; vše to bohužel zůstává bez obrany ano i bez odměny pro vás, mylorde!

Julie se při těchto slovech prudce vzdálila a lord Grenville nečinil pokusů ji zadržeti; markýzka odešla na blízkou skálu a stála zde bez hnutí; pohnutí jich vzájemné zůstalo pro oba tajemstvím, ač jistě oba v hloubí duše své plakali; zpěv ptáků tak veselý a dojmavý při západu

slunce zvyšoval ještě silné pohnutí mysle, které je přinutilo rozejít se a příroda místo nich vyslovovala lásku, kterou vysloviti se sami neodvažovali.

Nuže, mylord, začala Julie znova, usedajíc před ním vážně a podávajíc mu ruku, chci vás prošiti, byste byl mi nápomocen, aby život, který jste mi navrátil, zůstal čistý a svatý. Rozejdeme se nyní. Víím, doložila vidouc blednouti lorda Grenvilla, že žádám za cenu oddanosti vaší obět mnohem větší než ony, jež uznati bylo by mou povinností. Ale musí tak být... Vy nesmíte zůstat ve Francii; chtítí tomu nebylo by to dávatí vám svatá práva a vyhlídky pro budoucnost? Při tom položila ruku mladého muže na své bušící srdce.

Máte pravdu, pravil Artur vstávaje.

V té chvíli ukazoval na d'Aiglemona, který drže stou dceru t náručí, objevil se na druhé straně strže vedoucí k zámku, vylezl tam, aby pomohl malé Heleně vyskočiti za ním.

Nebudu vám, Julie, mluvití o své lásce; naše duše se až příliš pochopily; hluboká tajemství srdce, která byla mou rozkoší, sdílela jste se mnou; cítím to, víím to, vidím to. Nyní dosáhnuv důkazů věčného souzvuku našich srdcí uprchnu. Přemítal jsem několikrát, jak zabiti onoho člověka, abych nemusel odsud, abych mohl zůstatí s vámi...

I já jsem se zabývala touto myšlenkou, pravila ona s výrazem bolestného překvapení.

Ale ve slovech těch bylo tolik ctnosti, tolik sebeovládání a tolik tajných vítězství nad láskou, že lord Grenville nad přízvukem a posuňkem, jakým byla vyslovena, ztrnul pln úžasu a obdivu; stín zločinu zmizel v jejím naivním přiznání. Cit náboženství, který vládnul na tomto krásném, čele, zaháněl zlé, bezděčné myšlenky, které jsou plodem naší nedokonalé přirozenosti, ale které ukazují vždy najednou velikost a nebezpečí našeho osudu.

Vidíte, doložila, vaše pohrdání bylo by s to mne zachrániti, pravila sklopíc oči. A ztratíc vaši úctu, nebylo by to smrtí zároveň?

Hrdinští tito milenci zůstali ještě chvíli v tichu o samotě, oddáni svým trudům a bolestem; at dobré či zlé souhlasily jejich myšlenky v této chvíli; chápali se oba ve své intimní rozkoši, jako ve své utajené bolesti.

Nesmím reptati, neštěstí mého života je dílem mým, pravila pozvedajíc zaslzené oči k nebesům.

Mylordě, vykřikl Viktor ze svého místa, víte-li pak, že zde jsme se setkali poprvé? Kdož ví, zda se na to pamatujete, bylo to tam u těch topolů.

Angličan odpověděl prudkým kývnutím hlavy.

Měla jsem umřítí mladá a nešťastná, pokračovala Julie, ach nemyslete, že mohu žiti dále, zármutek můj bude stejně smrtelný, jak strašná nemoc, ze které jste mne vyléčil. Nejsem vinna; city, které mám pro vás, jsou neodolatelné, věčné, ale jsou bezděčné a já chci zůstati ctnostnou, chci zůstati vždy věrná povinnostem manželky a matky a zároveň i touhám svého srdce. Slyšte, pravila hlasem rozechvěným, nechci nikdy patřiti tomuto člověku, a posuňkem plným hrůzy a pravdy ukázala na svého chotě.

Zákony společenské, pokračovala, káží, bych jej učinila šťastným, poslechnu je a budu jeho služkou, oddanost moje nebude míti mezí, ale ode dneška jsem vdovou. Nechci býti nevěstkou ani před sebou ani před světem a proto nepatřím-li panu d'Aiglemontovi, nebudu patřiti nikdy nikomu. Vy nedosáhnete ode mne víc nežli vyznání, které jste mně vyrval. Toť rozsudek, který jsem vynesla sama nad sebou, pravila s hrdostí na Artura pohlízejíc; je neodvolatelný, Arture. A nyní vězte, že podmaní-li vás myšlenka zločinu, vdova pana d'Aiglemonta vstoupí do kláštera buď v Itálii neb ve Španělsku. Neštěstí tomu chtělo, že jsme mluvili o své lásce; vyznání toto nedalo se snad obejiti, ale buď jak buď, naše srdce zachvěla se tu na posled tak divoce. Zítra budete předstírati, že dostal jste psaní, které vás volá do Anglie a my se opustíme bez vyhlídky na shledání.

Vysílená sklesla Julie, zimmnice ji schvátila a jen pud ženský zachránil ji, že sedla na skálu a neklesla v náručí Arturovo.

Julie, vykřikl lord Grenville.

Pronikavý tento výkřik zavzněl jako výbuch hromu, zdrcující jeho hlas vyslovoval v té chvíli vše, co se posud neodvážil vysloviti.

Co pak je mu, ptal se Viktor, který na výkřik Arturův urychlil krok a octnul se náhle před oběma milenci.

Ah, nebude to nic, pravila Julie s podivuhodnou chladnokrevností, kterou dává ženám příroda v nejtěžších okamžicích života. Byla bych skorém omdlela vůni tohoto ořechu, a můj lékař vykřikl pro to strachem. Vždyt jsem pod jeho rukama jako nedodělané dílo umělecké a on se asi bál, kdyby je náhle viděl zničené...

Na to nabídl rozhodně rámě lordu Grenvillovi, usmívala se na svého chotě, rozhlédla se po krajině ještě jednou a táhla svého průvodčího za ruku dále.

Vidíte, nejkrásnější vyhlídka, kterou jsme posud viděli; hleďte Viktore, jaká dálka, jaký rozhled, jaká pestrost, při pohledu na tuto krajinu jsem schopna lásky!

Se smíchem křečovitým, který měl oklamati jejího chotě, skočila do příkopů a zmizela v něm.

A co, pravila, vidouc, že se vzdálila od pana d'Aiglemonta, za okamžik nebudem moci býti více svými a pak, kdož ví, budeme-li ještě žít...

— Jen pomalu, napomínal lord Grenville, k povozům máme ještě daleko. Pojdme pospolu a smíme-li vkládati slova do svých pohledů, budou naše srdce žiti o nějaký okamžik déle.

Procházeli se po hrázi na pokraji řeky, při posledním svitu západu, skoro mlčenliví, šeptající občas nejasná slova sladká jako šum Loiry, slova, která sahala jim na dno duší. Slunce, kloníc se k západu, halilo je v červené své odlesky, melancholický to obraz jejich osudné lásky. Generál znepokojený, že nemohl nalezti povozy tam, kde je

opustil, buď předbíhal, buď opožďoval se za milujícími a nemíchal se do jejich hovoru. Ušlechtilé a delikátní chování se lorda Grenvilla po celé této cestě, vyvrátilo každé jeho podezření a již po delší dobu ponechával ženě své úplnou svobodu, důvěřuje zcela lordu lékaři. Artur a Julie kráčeli posud v smutném a bolestném souzvuku srdcí zdrcených. Ještě nedávno na procházce stržemi Montcontourskými živilo oba neurčitou nadějí, plaché štěstí, které si oba vysvětliti nemohli. Nyní sestupující po hrázi zbořili křehkou stavbu své obraznosti, neodvažující se ani dýchat, podobni jsouce dětem, které se bojí, že spadne budova z karet, kterou si vystavěly.

Byli bez naděje. Téhož večera lord Grenville odejel, poslední pohled, který vrhl na Julii dokázal jí na neštěstí, že od chvíle, kdy jejich sympathie odhalila jim hloubku jejich vášně, měl dosti příčin nedůvěřovati sobě samému.

Druhého dne pan d'Aiglemont a jeho žena octli se v kočáře bez lorda Grenvilla a projížděli rychle toutéž cestou jako roku 1814, kdy markýzka ještě lásky neznala — dnes proklínala ji, nalézajíc na cestě tisíce její dávno zapomenuté stopy. Srdce má zajisté svou vlastní paměť, mnohá žena, neschopná rozpomenouti se na události sebe vážnější, rozpomene se náhle a bude si pamatovati pro celý život věci týkající, se jejího citu: Tak i Julie náhle se rozpomínala i na Věci nepatrné a poznávala blažená i nejmenší případnosti své první cesty. Ano připamatovala si i myšlenky, které měla druhdy na určitých místech. Viktor vášnivě zamilovaný do své ženy od té chvíle, co se jí vrátilo zdraví a svěží krása, tiskl se k ní po způsobu milujících. Ale sotva pokusil se vzítí ji v náručí, vymknula se mu jemně, naleznouc lečjakou záminku, jen aby se vyhnula i tomuto nevinnému obejmutí. Brzy zmocnila se jí hrůza před dotknutím jeho a hnusné bylo jí i ovzduší, ve kterém dýchal. Chtěla seděti sama po koních, ale Viktor nechal ji seděti v zadu. Poděkovala mu za jeho pozornost povzdechem, který on nepochopil a tento starý svůdce z kasáren,

vykládající ve svůj prospěch smutek své ženy přinutil ji, že večer promluvila k němu s odhodlaností, která mu imponovala.

— Milý příteli, pravila mu, víte, že byste mne byl svou láskou bez mála usmrtil. Kdybych byla ještě nezkušenou dívkou, mohla bych znova obětovati vám život; ale já jsem matkou, musím vychovávat dceru a musím se jí věnovati rovněž jako vám, snášejme stejně neštěstí, které nás oba stihlo a při kterém vy jste nejméně k politování. Vy si najdete vždy útěchu a náhradu, jakou má povinnost, společná čest a co více příroda mi zapovídá. Hledíte, zapomenul jste neopatrně ve svém stolku tři dopisy od paní de Serisy, zde jsou. Mé mlčení jest vám důkazem, že máte ve mně ženu shovívavou, která neřádá od vás obětí, k nimž ji zákony odsuzují. Přemýšlela jsem, abych zvěděla, že úloha naše není stejná a že jediné žena jest určena k utrpení. Moje cnost spočívá na zásadách pevných a nezvratných, dovedu žít bez poskvrny, ale jen, prosím vás, nechte mne na pokoji.

Markýz zdrcen logikou, kterou ženy umějí studovati ve světle lásky, byl podmaněn zvláštní důstojností, jakou obyčejně ženy vynikají v rozhodných okamžicích. Instinktivní necht, dávala Julie na jevo ke všemu, co uráželo jeho lásku a touhy jeho srdce, byla jednou z nejkrásnějších vlastností ženy a měla původ snad v přirozené ctnosti její, již umlčeti nemůže ani zákon, ani civilisace; leč kdo by se odvážil proto haněti ženy? Jakmile uznaly za dobré utlumiti v srdci cit lásky, který jim nedovoluje patřiti dvoum mužům najednou, zdaž nejsou podobny kněžím, kteří nemají víry? Jestli několik přísných mravokárců může haniti rozhodnutí Juliino mezi její povinností a její láskou, duše sentimentální zajisté ji obviní ze zločinu; všeobecné toto její odsouzení bud se vztahuje k zákonu, jenž byl překročen, aneb k žalostivým nedokonalostem společenského zařízení.

Minula dvě léta a pan i paní d'Aiglemont žili jako lidé velké společnosti; každý pro sebe, setkávající se více v salonech než v domácnosti, žijíce v jakémisi elegantním rozvodu, v němž žije velká

část společnosti pařížské. Jednoho večera octli se výjimkou oba manželé ve společném saloně.

Paní d'Aiglemont pozvala k obědu jednu ze svých přítelkyň, generál, který obědval vždycky v městě, zůstal tentokrát doma.

Máte příležitost býti šťastnou a spokojenou, paní markýzko, pravil, odkládaje na stůl šálek, ze kterého vypil černou kávu, při tom podíval se na paní Wimphen pohledem zlomyslným a zádumčivým zároveň a doložil: Odjíždím na veliké hony, provázejte jistého velkého lovce. Budete alespoň na 8 dní úplně vdovou, což je asi vašim přáním, jak se mi zdá. Viléme, pravil ku komorníkovi, který odnášel nádobí, dejte zapřáhnout.

Paní de Wimphen, toť byla ona Louisa, které paní d'Aiglemont druhdy zrazovala manželství. Obě paní pohledly na sebe, jakoby si rozuměly a pohled ten dokázal, že paní d'Aiglemont našla v ní družka svých běd, spolehlivou, vzácnou přítelkyni, bylať paní de Wimphen v manželství velmi šťastna a tak se dá myslet, že v různých poměrech obou, štěstí jedné bylo zárukou oddanosti k neštěstí druhé. V podobných případech bývá nestejnost poměrů obyčejně mohutným svazkem přátelství.

Což pak je nyní čas honby, pravila Julie s lhostejným pohledem na svého muže.

Březen chýlil se právě ku konci.

Pravý lovec, madame, honí kdy chce a kdy může. My jdeme na kance do královské obory.

Pak dejte pozor, aby se vám nestalo nějaké neštěstí.

Neštěstí přichází vždy neočekávaně, odpověděl choť.

Vůz čeká, ohlašoval Vilém.

Generál povstal, políbil ruku paní de Wimphen a obrátil se k Julii.

A což stanu-li se obětí kance, pravil hlasem prosebným.

Co to znamená? ptala se paní de Wimphen.

No tak jděte, pravila paní d'Aiglemont Viktorovi.

Pak se usmála na Louisu, jakoby chtěla říci však uvidíme.

Julie nastavila svému choti šíji, který postoupil, aby ji obejmul, markýzka však uklonila se tak, že manželský polibek svezl se až na krajky jejího živůtku.

Vy jste mi svědkem před Bohem, pravil opět markýz, obraťte se k paní de Wimphen, čeho třeba, aby se mi dostalo tak malého znamení přízně. Vidíte, jak má žena pojímá lásku. Nevím věru, jakou lstí mne takto upoutala. Však mé dámy bavte se dobře.

A on odešel.

Ale tvůj ubohý muž je opravdu velmi dobrotivý, vykřikla Louisa, když se obě dámy octly o samotě. On tě miluje.

O nepřidávej ani slabiky k tomuto poslednímu slovu, vždyť jméno, které nesu, mne naplňuje hrůzou.

Ano, Viktor je ti docela ve všem poslušen, pravila Louisa.

Jeho poslušnost, odpověděla Julie, zakládá se z větší části na úctě, které jsem ho naučila. Jsem žena velmi ctnostná, tak jak to zákon a mrav vyžaduje. Starám se co mohu, aby jeho domácnost byla příjemná, zavírám oči nad jeho pletichami, nepletu se do jeho obchodních záležitostí, může si utráceti své důchody, jak se mu líbí. Moje jediná péče směřuje, aby kapitál zůstal neporušen, za tuto cenu mám ovšem pokoj. On se nevysloví blíže a také nedbá, aby můj život nabyl pravého významu. Takto jej vedu a přece při tom se obávám náhlých obrátů jeho povahy. Připadám si jako krotitel medvědů, který se obává, že kruh, na kterémž medvědy vodí, se někdy přelomí. Kdyby se Viktor obával, že pozbude práva míti úctu ke mně, nevím, co by se stalo; nebo on je násilný, plný samolásky a ješitnosti. Není-li ducha tak pronikavého, aby dovedl si vyvoliti moudrou stránku v delikátních situacích, do kterých jej přivádějí jeho vášně, jest muž slabé povahy, schopný mne usmrtiti dřív, než zármutkem sama bych zemřela. Avšak tohoto osudného štěstí obávati se nemusím.

Chvíli mlčely a myšlenky jejich obrábely se ku tajným příčinám zvláštního tohoto poměru.

Ovšem poslouchal mne též jiný a jak kruté, doložila Julie s pohledem, který Louisa chápala. Ovšem já jsem zapověděla mu, i aby mně psal a on mne poslechl a měl pravdu. Bylo by to velmi smutné, kdyby i jeho osud měl býti nešťastným. Což není dost na mém neštěstí. Či myslíš, že čtu anglické noviny pouze v očekávání, že uvidím, že naleznu jeho jméno v nich. A vidíš on se posud neobjevil ve sněmovně lordů.

Což ty umíš anglicky?

Což jsem ti to neřekla, ptala se Julie, naučila jsem se.

Ale jak, drahoušku, můžeš v takových poměrech ještě žít, ptala se Louisa, chytíc její ruku.

Víš to je tajemstvím, odpovídala markýzka v tonu skorém dětské naivnosti. Slyš, užívám opium. Historka vévodkyně de... přivedla mne na tu myšlenku. Ty víš, že Mathurin udělal z toho román. Mám kapky laudanum, ale ty jsou velmi slabé, spím po nich. Bdím pouze sedm hodin denně a ty věnuji své dceři.

Louisa dívala se de ohně a neodvážila se ani podívat se na přítelkyni, jejíž utrpení poprvé v celém rozsahu se jí objevilo.

Louiso, neprozrad' mé tajemství, pravila Julie po chvíli

V tom přinesl sluha psaní svědčící markýzce.

Ach, vykřikla zblednouc.

Nebudu se ptáti ani od koho, pravila paní de Wimphen.

Markýzka čtla a nechápala. Přítelkyně její viděla nejbouřnější city a nejnebezpečnější rozrušení v jejím obličejí, neboť bledla a červenala se zároveň, konečně hodila dopis do krbu.

To je žhářský dopis! O div se nezalknu.

Vstala, chodila po pokoji, její oči plály.

On ani z Paříže neodjel, vykřikla náhle.

Její zlomkovitá samomluva, kterou se paní de

Wimphen neodvažovala přerušit, byla přerušována děsnými pausami. Fráze pronášeny byly stále hlubším a hlubším přízvukem, poslední slova zněla děsuplně.

Pronásledoval mě ustavičně a proti mé vůli; jediný pohled na mne za den stačil mu k živobytí. Ty nevíš, Louiso, on umírá a chce mi říci poslední s bohem. Dozvěděl se, že můj chot odjíždí na několik dnů a bude tady každý okamžik. Ó já to nepřežiju, mne to usmrtí, slyš, zůstaň se mnou, budeme-li dvě, on se neodvází. O prosím tě, zůstaň, já se bojím.

Ale můj choť přece ví, že obědvám s tebou a přijde sem pro mne.

Budiž, pošlu jej pryč, než ty odejdeš. Stanu se katem pro nás pro oba. Ach, on bude myslet, že ho nemiluju. Ten dopis obsahoval věty, které vidím v ohnivých písmenách.

V tom zarachotil povoz na ulici.

Ach, vykřikla markýzka, on přijíždí veřejně a nedělá tajnosti.

Lord Grenville, oznamoval komorník.

Markýzka zůstala státi zpřímená, bez pohnutí.

Vidouc Artura bledého, vyzáblého a sešlého nemohla býti přísnou, jak si umínila. Ačkoliv lord Grenville byl prudce dojat, když nenalezl Julii o samotě, zdál se býti klidným a chladným, ale obě ženy, které znaly tajemství lásky, jeho zdrženlivost, zvuk jeho hlasu, výraz jeho pohledu uhádly utajenou moc vášně a cítily ji jako elektrickou jiskru. Markýzkai paní de Wimphen zůstaly strnulé vzájemnou, děsnou bolestí. Zvuk hlasu lorda Grenvilla zachvěl tak prudce paní d'Aiglemont, že neodvažovala se odpovídati mu ze strachu, aby mu nevyzradila moc nadvlády jeho. A lord Grenville neodvážil se pohlednouti na Julii, takže paní de Wimphen byla nucena udržovati sama bezvýznamný hovor, Julie děkovala jí pouze pohledem dojmavé uznalosti za službu, kterou jí tím prokazovala. A tak utlumili oba milenci city své a byli nuceni zůstat v mezích, které předpisuje slušnost.

V tom ohlašoval komorník pana de Wimphen a obě přítelkyně pohledly na sebe a pochopily bez hovoru nové obtíže situace. Nebyloť možno zasvětití pana de Wimphen v toto dojemné dráma a Louisa neměla platné příčiny žádati svého chotě, aby sečkal ještě u

její přítelkyně. Když paní de Wimphen brala svůj šavl, povstala Julie, jakoby jí ho připínat! chtěla a pravila k ní potichu.

Budu silná, čeho se mohu obávat, když přišel ke mně veřejně? Ale věř, nebýti tebe, byla bych padla v prvním okamžiku k jeho nohous, vidouc ho tak změněného.

Vidíte, Arture, vy jste mne neposlechl, pravila hlasem chvějícím se, usedajíc na pohovku, kam lord Grenville neodvážil se posaditi.

Nemohl jsem odolati rozkoši slyšeti váš hlas, býti vám na blízku. Byla to závrat, bylo to šílenství. Nemohu více ovládati sebe. Zkoumal jsem se ale vidím, že jsem sláb. Musím zemřít. Ale umřít a nevidět vás a neslyšet zašustění vašeho šatu, nezlíbat vaše slzy, jaká by to byla smrt!

Chtěl vzdáliti se od Julie, ale prudkým pohybem vypadla bambitka z jeho kapsy. On dívala se na zbraň tuto bez vášně a bez myšlenky. On zvedl bambitku a byl nemile dojat touto příhodou, která měla ráz pouhé milostné špekulace.

Arture, vzdychla Julie.

Milostpaní, odpověděl on se sklopeným zrakem. Přišel jsem pln zoufalosti a chtěl jsem...

Zastavil se.

Vy jste se chtěl u mne zastřelit!! vykřikla.

Ne pouze sebe, pravil hlasem jemným.

Jak, mého chotě snad?

Ne, ne, vykřikl hlasem přidušeným. Ale upokojte se, začal znova, můj děsný plán se rozplynul. Sotva, že jsem vás spatřil, cítil jsem odvalu mlčení a umřítí sám.

Julie se zvedla a klesla v náručí Arturovi, který v návalu jejich vzdechů rozeznal dvě slova plná vášně.

Poznat Štěstí a umřít! Ano, ano.

Celé utrpení její bylo v tomto výkřiku, v tomto hlase přírody a lásky, kterému podléhají ženy bez náboženství; Artur chytil ji v náručí a odnesl ji na pohovku s divokou silou, jakou dodává člověku

neočekávané štěstí. Ale bleskem vytrhla se markýzka z objetí milence, pohledla naň zoufale, vzala jej za ruku, uchopila svícen a táhla Artura do své ložnice, načež u postýlky Heleny odhrnula tiše záclonu a ukázala mu své dítě, zastírajíc plamen rukou, aby přílišný jas neprobudil průhledná a z póla zavřená jeho víčka. Děvčátko leželo s roztaženými ručkama a usmívalo se ve spaní. Julie ukázala lordovi své dítě a její pohled vyslovoval všechno.

Což choť, toho můžeme opustit i tenkrát, kdy nás miluje, neb muž je silný a najde si náhrady a my můžeme zhrdati řádem společenským, ale dítě bez matky býti nemůže.

Tyto myšlenky a ještě tisíc jiných dojemnějších bylo v tomto pohledu.

Můžeme vzít dítě s sebou, pravil Angličan šeptem, budu je také milovat.

Maminko, pravila Helena probouzejíc se.

Při těchto slovech propukla Julie v pláč. Lord Grenville se posadil a zůstal němý a pochmurný zkříživ ruce.

Maminko!

Toto krásné a naivní zavolání vzkřísilo tolik ušlechtilých citů a neodolatelných sympatií v Julii, že potlačilo na okamžik hlas vášně, že zvítězilo mateřství nad láskou. Julie nebyla více ženou, byla pouze matkou. Lord Grenville neodporoval dlouho; slzy její ho podmanily, v tom zaskřípaly s prudkostí otevřené dvěře a slova: Vy jste zde paní d'Aiglemont, zavzněla jako rána hromová do srdce milujících. Markýz byl se vrátil. Dříve než Julie mohla nabýti chladnokrevnosti, blížil se generál ze svého pokoje do jejího, souvisely! oba. Na štěstí pokynula Julie lordu Grenvillovi, který unikl do šatny, jejíž dvěře prudce zavřela.

Vidiš, má drahá, pravil markýz, zde jsem, K honbě ani nedošlo, jdu spat. Dobrou noc, pravila, učiním právě tak. A proto nechte mě, at se svléknu. Jste dnes příkrá, ale já poslouchám paní markýzko.

Generál vrátil se do svého pokoje, Julie provázela jej, aby

zavřela, načež pokročila rychle, aby osvobodila lorda Grenvilla. Sebrala veškerou duchapřítomnost, namlouvajíc si, že přítomnost jejího bývalého lékaře byla úplně přirozená; mohla jej docela klidně nechat v saloně a jíti uložití svou dceru a nyní mu říci, aby se vzdálil bez hluku. Ale sotva otevřela dvéře šatny, vykřikla pronikavě, prsty lorda Grenvilla byly zachyceny dveřmi a rozdraceny nimi,

Co pak se ti stalo, ptal se choť.

I nic, odpovídala, píchla jsem se špendlíkem do prstu.

Dvéře se náhle otevřely. Markýzka myslela, že generál se vrací k vůli ní a proklínala onu starostlivost, v níž ovšem srdce nemělo podílu. Měla sotva času zavřítí šatnu a lord Grenville neměl ho ani tolik, aby vyprostil svou pohmožděnou ruku. Generál byl to vskutku, ale přicházel pouze v záležitosti osobní.

Můžeš mi zapůjčiti nějaký šátek, ten hlupák Charles nechal mě bez noční čepice, ovšem v prvních dnech našeho manželství obstarávala jsi tyto maličkosti s neobyčejnou péčí, až mne to nudívalo. Ach, líbánky netrvaly dlouho ani pro mne, ani pro mé kravaty a nyní jsem vydán libovůli této čeládky, která se mi jen posmívá.

Zde máte šátek. Přišel jste salonem?

Ne.

Byl byste potkal lorda Grenvilla.

Což je v Paříži?

Patrně.

Tož spěchám k němu, ten dobrý lékař.

Zatím již jistě odešel! vykřikla Julie.

Markýz stal v té chvíli uprostřed pokoje, vázal si šátek kol hlavy, dívaje se se zálibou do zrcadla.

Bůh ví, kde jsou dnes naši lidé, pravil markýz. Třikrát zvonil jsem na Charlesa a nepřišel. A kde jest vaše komorná, zazvoňte přece, rád bych pro dnešek o jednu příkrývku více.

Pavlína není doma, odpověděla suše markýzka.

O půl noci? ptal se generál.

Dovolila jsem ji do opery.

To je zvláštní, pokračoval markýz svlékaje se. Zdálo se mi, že jsem ji potkal na schodech.

To se asi již vracela, odpovídala Julie a předstíranou netrpělivostí.

Na to zazvonila, ale jen slabě, jen aby nevzbudila podezření ve svém choti.

Události této noci zůstaly bez vysvětlení, ale byly zajisté tak jednoduchý a tak hrozny, jak obyčejné domácí pŕtky, jež jim předcházely. Druhého dne ulehla markýzka na několik dnů.

Co pak se to stalo u vás, že jen každý mluv o tvé ženě, ptal se pan Bonquerolles několik dnů po této hrůzyplné noci.

Jen mně věř a zůstaň svoboden, pravil d'Aiglemont. Chytly záclony u postýlky Heleniny a má žena byla tím tak schváčena, že dle výroku lékaře to asi celý rok odleží. Vezmeš si hezkou ženu a brzy ztratí krásu, vezmeš si zdravou ženu a co nejdřív ti ochuraví. Myslíš, že je vášnivá a je chladná jako led aneb se jen tak staví a zatím je tak vášnivá, že tě zneuctí. Je-li sebe jemnější, je svárlivou a dítě, které jsi považoval za slabé, vyvine náhle železnou vůli proti tobě a ducha demonického. Ah, mám již manželství dost.

A nebo ženy?

To je mi těžko říci a co nepůjdeš se mnou k sv. Tomáši Aquinskému na pohřeb lorda Grenvilla?

Zvláštní to zábava, pravil Bonquerolles, a jest-li pak se ví určitě, jak zemřel?

Jeho Komorník říká, že zůstal po celou noc vyseti s okna, jen aby zachránil čest své milenky a byla v posledních dnech pořádná zima.

Taková oddanost byla by u nás starých galánů úctyhodná, ale lord Grenville byl tak mlád. A byl Angličan, tito chtějí se vždy vyznamenati nějakým podivínstvím.

Pah, odpovídal d'Aiglemont, takový heroismus závisí vždy od

62 Třicetiletá

ženy, která je schopná k němu nadchnouti; k vůli mé ženě jistě ten ubohý Artur nezemřel.

Neznámé utrpení.

Mezi malou říčkou Loiou a Seinou rozprostírá se veliká rovina vroubena lesem Fontainbleauským a městy Moret, Nemours a Montereau. Suchá tato krajina jest sem tam provvána nízkými parky, aneb uprostřed polí malými lesíky k ochraně zvěře; mimo tyto táhnou se kol do kola šedé neb žluté linie bez konce, táhnouce k obzorům Sologně, Beauce a Berri. Uprostřed této planiny mezi Moretem a Montereau uhlídá cestovatel starý zámek Saint-Lange, jehož okolí nepostrádá ani nádhery ani vznešenosti. Jsou to velkolepé aleje jilmů, příkopy, hradební zdi, veliké zahrady a rozlehlá panská stavení, která k vzniku svému potřebovala zřízení feudální, všeobecných pronájmů, dovoleného scelení pozemků, aneb velkého bohatství šlechtického, jež dnes vesměs zničilo kladivo občanského zákoníku. Zbloudil-li umělec neb snílek v tyto cesty s hlubokými kolejeji, aneb v tyto vály bránící dalšímu postupu v kraji, táže se, jakým poetickým rozmarem vržen byl tento zámek v step obilí, v poušť křídových lomů, v bahna a písčiny, kde všeska veselost umírá, kde vzniká nevysvětlitelný smutek a duše jest unavena bezhlasnou samotou, jednotvárným obzorem, zvláštním druhem krásy negativní, nicméně však příhodné k utrpení, které se neohlíží po útěše.

Sem přijela koncem roku 1820 ku velikému úžasu vesnice, ležící, asi míli od zámku Saint Langemladá dáma, která byla v Paříži proslavena duchem, vděkem a krásou a jejíž společenské postavení i bohatství vyrovnalo se těmto vzácným vlastnostem. Nájemci a

sedláci nepamatovali se, že by zámek býval obydlen dlouhou řadou let; ačkoliv statky hodně vynášely, byly opuštěny a svěřeny pouze správci a opatrování několika starých sluhů; a tak i příjezd paní markýzky způsobil neobyčejné rozčilení v celé krajině. Několik osob stálo pohromadě na konci vesnice v nádvoří bídné hospůdky, tam, kde se kříží cesta z Nemoursu a z Moret, aby si prohledly kočár, který dosti pomalu se blížil. Markýzka přijela až z Paříže vlastním povozem. Napřed seděla komorná držíc v náručí děvčátko více snivého než usměvavého zevnějšku. Matka byla rozložena v zadu jako nemocný, kterého lékaři posílají na venkov; zdrcená fysiognomie této mladé, útlé dámy málo uspokojila vesnické politiky, kteří z příchodu jejího na zámek soudili na nějakou změnu ve státním ústrojí. Bylo zjevno, že každý druh změny byl protivný této trpící ženě.

Nejdůmyslnější z venkovanů tvrdil večer v hospodě, v jizbě, kde se večer honorace scházela, že markýzka podle smutku a zdrcenosti, jevící se v jejím obličejí, jest na mizině. V nepřítomnosti pana markýze, o kterém psaly noviny, že se stal pobočníkem vévody z Angoulemu ve Španělsku, měla markýzka uspořiti pobytem na zámku potřebné peníze k upražení dluhů, do kterých upadla následkem nešťastných spekulací na burse. Markýz byl prý z jedněch největších hráčů, pozemky jeho přijdou prý do úplného prodeje na malé dílce. Dalo by se tu snadno něco získati a tu každý počítal své peníze, uvažoval své příjmy a přemýšlel, jak by si pomohl k nějakému podílu z panství Saint-Langeského. Budoucnost zdála se všem tak krásnou, že každý z venkovských hodnostářů v netrpělivosti své snažil se dovědět pravdu od zámecké čeledi; ale tato nebyla s to dáti světa o katastrofě, jež sem do starého zámku a na počátku zimy zavedla jich velitelku, která přece měla jiná panství a jiné zámky ve vedlejších krajinách s krásnějšími zahradami. Pan maire sám dostavil se na zámek, by složil svou poklonu paní markýzce, nebyl však přijat a stejný osud zasáhl také pana správce.

Markýzka nevycházela ze svého pokoje leda na krátkou dobu, než byl uklizen a dlela mezi tím v malém sousedním salonku, kde obědvávala, lze-li nazvat obědem to, že si sedla za stůl a dívala se s nechutí na pokrmy, z nichž požívala právě tolik, aby hladem nezemřela; načež se posadila do staré pohovky, kde sedávala od rána až do večera u jediného velkého okna, které osvětlovalo její pokoj. Nevídala svou dceru mimo několik těch okamžiků mezi smutným obědem a i tu trpěla ji kolem sebe jen s přemáháním. Musila zajistě podlehnouti velkým bolestem, aby zdusila v sobě cit mateřský. Nikdo z čeládky neměl k ní přístupu, ze všech snesla kolem sebe jedinou komornou. Vyžadovala úplné ticho v zámku a tak i její dceruška musila si hrát daleko od ní. Každý sebe menší hluk dotýkal se jí nemile, každý lidský hlas nevyjímaje ani dítěte jejího ji bolestně poranil. Venkované zajímali se velice o její podivínství, a když vyčerpali všechny možné domněnky, přestali se docela starati a nemyslili ani na nemocnou ženu.

Markýzka mohla zanechaná samu sobě zůstati v úplném odloučení a v tichu, jež si opatřila a neměla ani příležitosti opustiti pokoj, kde zemřela její bába a kam přišla zemřítí, sama tiše, bez svědků, bez důkazů falešného egoismu a líčeného soucitu, který v městech umírajícím činí smrt dvakrát tak těžkou. Bylo jí nyní 26 roků. V tomto stáří kochá se duše plná poetických preludů v myšlenkách na smrt, kdykoliv se jí zdá tato býti dobrodiním. Avšak smrt má půvab koketování pouze pro mladé lidi, jimž se laškovně ukazuje a zase ukrývá, čím bourá jejich preludy a působí nejistotu vzniklou jejím brzkým příchodem a vyhání je do hluku světa, kde se setkávají pak s bolestí krutší nad smrt, která konečně nenechajíc na sebe čekati je zasahá. Ale tato žena, která odmítala žití, pociťovala trpkost prodlužování se této doby ve své samotě, jakož i to, že smrt neukončovala tento její morální smrtelný zápas, toť výsledek strašného egoismu, jenž dal zvadnouti jejímu srdci a jehož následkem takřka vymizela ze světa.

Tyto kruté a smutné důsledky jsou vždy ovocem našich prvních bolestí. Markýzka poprvé trpěla opravdově a snad i naposled. A skutečně, nebylo by omylem věřit, že city se poznovu probouzejí? Jedenkrát v srdci uzavřeny, nejsou-liž stále v hlubinách srdce? Ony utichají a probouzejí se opět podle okolností života; ale zůstávají tam a jich pobyt nutně mění naši duši.

Takto všechny naše pocity mají pouze jediný velký den, den to více méně dlouhý, den první své bouře. Takto, bolest, nejstálejší z našich pocitů, nebyla by živoucí leda při svém prvním výbuchu; a její druhé záchvaty odcházely by mizíce, buď dle našich zvyků, buď dle zákona přírody, jenž ponechává ji na živu, a staví proti této ničící síle sílu stejné mohutnosti, čerpanou z výpočtů našeho sobectví. Ale ku kterému z utrpení lze dle jména počítati tuto bolest? Ztráta rodičů jest zármutek, ku kterému příroda lidi připravuje; fysická bolest jest pomijitelná a nedotýká se duše; a jestli až do ní vniká, není zlem, jest smrtí. Pak-li mladá žena ztrácí prvorozence, povinná láska nahraňuje jí ho jeho následníkem. I tento bol je pomijitelný. Konečně, tyto zármutky a mnoho jim podobných jsou pouze jistý druh zasáhnutí rány a poranění; ale žádný z nich nepřináší úplné umrtvení v naší existenci a musí sledovati za sebou s neobyčejnou rychlostí, aby zničily v nás pud k hledání nového štěstí v životě. Veliká pravá bolest byla by příliš vražedným zlem, kdyby měla najednou zdrtiti minulost, přítomnost a budoucnost a nezanechati žádný díl života netknutý, kdyby měla pro vždy znetvořiti myšlenky, vepsati se pro vždy na rty a čelo, zkruáiti aneb oslabiti každý náběh k radosti a vrhnouti v duši hnus k veškerým životním zájmům. A byť i tak ohromná byla, že by tížila takřka na duši a na těle, měla by se dostaviti v okamžiku, kdy všechny mohutnosti duše a těla mladé a svěží jsou a zdrtiti ranou blesku srdce živoucí; tenkrát vrývá bolest hlubokou ránu do srdce, utrpení bývá veliké a není bytosti, která by vyšla z této krise bez nějaké poetické proměny: Ať již se obrací k nebesům aneb zůstává na zemi, kdykoliv se vrací do světa, lže v něm vždycky, neb hraje v

něm nějakou úlohu, znát dobře kulisy, kam se tají pro své výpočty, pro svůj pláč i pro svou zábavu. Po této slavnostní krize nemá život sociální žádné tajemství více, jeť s ním každý hotov. U mladých paniček, jež jsou v stáří markýzky, mívá tato první a nejhlodavější bolest obyčejně též původ. Žena a zvláště mladá žena stejně velkodušná jako krásná soustředí se celým životem obyčejně tam, kam ji příroda, cit a společnost volají, tam vrhá se celou silou své bytosti. Pak-li ji život oklame, trpívá tím víc, poněvadž první láska zdá se býti vždy nejkrásnější všech pocitů. Proč nemělo toto neštěstí nikdy svého básníka neb malíře? Však, lze je malovat, lze je opěvat? Nikoliv. Ráz bolesti této vymyká se každému rozboru i barvám umění a pak tato utrpení nikdo nikdy nikomu nesvěřuje a chcete-li v nich potěšiti ženu, musíte umět je uhádnouti; neb procítěny citem takřka náboženským a prožity zůstávají v duši jako lavina, která padajíc v údolí potírá vše, nežli sama místo si udělá.

Markýzka byla tenkrát kořistí muk, jež zůstávají na dlouho, neznámé, protože celý svět je zatracuje; avšak cit je hýčká a svědomí pravé ženy je omlouvá vždycky. Jsou bolesti tyto podobny dětem, kterématky před společností zapírají, ale tím více je potom milují po tají, nebo poutány jsou k nim svazky silnějšími, nežli děti šťastněji narozené. Nikdy snad tato děsná katastrofa, která ničí vše, co živého kolem nás, nebyla tak silná a úplná, ani tak okolnostmi zmo- hutnělá jako tato, již prožila právě markýzka. Muž mladý, milovaný, velikomyslný, jehož touhy nebyly nikdy od ní splněny, zemřel se zřetelem na společnost, aby jí zachránil to, co nazývá se „ženskou ctí“. Ale komu také mohla říci: Já trpím? Její slzy byly by urazily jejího manžela, který byl přece první příčinou jejího utrpení. Zákon a mrav proskribovaly její nárek, přítelkyně by se pásla na něm, muž by z něho spekuloval. Ne, tato ubohá mohla lkáti dle libosti pouze o samotě. Zde mohla polykati svou bolest aneb nechat se padmaniti od ní. Mohla zde zemřít aneb udolati v sobě něco, snad své vlastní svědomí. Od několika dnů, co zde žila upírajíc zrak na plochy obzor,

kteřý se podobal jejímu přístímu žívotu; kde nebylo nic zvláštńího postihnouti, kde nedalo se nic doufati, kde vše se přehlídne jedním mihem oka, kde shledávala se jen s obrazy chladné samoty, jež jí rozřývala srdce. Ranní páry, obloha v slabém osvětlení, mlhy brouzdající se po zemi, úplně tlumočily každý stav její vnitřní choroby. Její srdce se nestahevalo více, necítíla rány v něm, svěží a kvetoucí její bytost kameněla velkou a silnou bolestí, která byla jediňe jejím cílem životním. Trpěla pro sebe a sama sebou. A není takové utrpení sobectvím? Tyto děsné myšlenky probíhaly její duší a ranily jí tím více. Zkoumala se sama upřímňe a našla v sobě dvojí bytost. Byla y ní žena, která rozumovala a jiná, která pouze cítila; žena, která trpěla a jiná, která nechtěla již trpěti. Vracela se y myšlenkách k radostem svého dětství, které uprchly, aniž by jejich štěstí byla pocítíla a jejichž jasné obrazy houfně se vracely před její mysl, jak by jí ještě živěji chtěly stavěti před oči tyto klamy sňatku tak výhodného před světem, tak děsného ve skutečnosti. K čemu prožila cudnou mladost svou, nač potlačovala každý výbuch rozkoše, proč přinášela takové oběti společnosti? A jakkoliv všecko v ní vyjadřovalo lásku, tázala se sama přece, k čemu ten souzvuk jejich pohybů, ty úsměvy, ta grácie? Netěšilo jí víc že je krásná a svěží a smyslná, zrovna tak jako se nám protiví zvuk, který se opakuje bez účelu. I její krása byla jí nesnesitelnou jako věc zbytečná; viděla s hrůzou, že nyní nemohla více býti tvorem úplným. Což její vnitřní já neztratilo veškerou schopnost vnímati pojmy s tou svěží novotou, která dodává žívotu tolik vzruchu a veselosti? V budoucnosti zajisté většina jejich dojmů zmizí tak jistě, jak přišla; a mnohé z nich, které jí druhdy vzrušily, naleznou jí teď lhostejnou. Po dětství žívota dostavuje se obyčejňe dětství srdce. Milenec její odnesl s sebou do hrobu tuto druhou její mladost. Mladistvá ještě svými touhami neměla více mladosti duše, která dodává všemu v žívotě ceny a šřavnatosti. Či nechovala v srdci zdroj smutku a nedůvěry, jeňž ulupoval každému jejímu hnutí původní jeho svěžest a půvab? Nic nemohlo jí více vrátiti štěstí, v

než doufala a o němž tak půvabně snila. První její opravdové slzy uhasily tento nebeský oheň, který osvěcuje první dojmy srdce. Ona byla odsouzena k tomu bytí jinou, než kterou opravdu mohla být. Ze stavu tohoto rodí se obyčejně trpká ošklivost, s jakou odvracíme hlavu, kdykoliv nová rozkoš nám kyne.

Ona posuzovala tenkrát život jako stařec, jenž je ochoten s ním se rozloučiti. Ačkoliv se cítila mladou, přece tíha oněch dnů strávených bez radosti drtila jí duši a činila ji před časem starší, než byla. Ptala se s výkřikem zoufalosti, co jí dá svět za lásku, které jediné žila a již ztratila? Ptala se, zda-li v minulé této lásce tak čisté a cudné nebyla myšlenka její zločinnější nad její jednání? Vinila se z čiré rozkoše, jen aby mohla pohrdati světem a sobě dáti útěchu, že s tím, jehož oplakává, byla. Živa ve styku nejbližším snoubíc v myšlenkách duši svoji s jeho a umenšujíc bolest svou tím domnělým štěstím, že vyčerpala blaho na dno, že dovedla oblažiti jeho a že nosí v srdci svém jeho stopu pro vždycky. Byla nespokojena jako herečka, již se nepovedla úloha. A tato bolest jí zachvacovala všechny nervy, hlavu a srdce. Neboť byla-li příroda v ní v nejtajnějších zájmech svých poraněna, byla stejně i její marnivost zasáhnuta, jakož i touha, s jakouž každá žena se chce obětovati. Na to prohloubávajíc všechny otázky a vyšetřujíc všechny nejrůznější případy společenského života morální i fyzické, unavila tak všechny síly duše své, že ve víru nejspornějších reflexí nebyla s to na něčem se ustáliti. Často, když mlha padala, otevřela okna bez myšlenky vdychujíc vlhkou a zemitou vůni, která plnila vzduch, stávala dlouho bez huutí, bez myšlenky, blbá na pohled, neboť víření bolesti dělalo ji stejné hluchou k souzvuku přírody i k půvabům přemýšlení.

Jednou k polednímu, v okamžiku, kdy slunce poblesklo mrakem, vstoupila bez rozkazu její komorná a pravila:

Pan farář přišel již po čtvrté, aby pozdravil paní markýzku; dnes naléhá tak neodbytně, že jsme nevěděli, co mu máme odpovědět.

Přichází zajisté pro nějakou almužnu. Zde máš 25 louisdorů a odevzdej mu je mým jmenem..

Pan farář nechce peníze, milostpaní, pravila komorná vracejíc se po chvílce. Přeje si mluvit s vámi.

Ať tedy vejde, odpověděla markýzka s posuňkem nevlídným, jenž věstil špatného přijetí knězi, kterého chtěla se bezpochyby zbaviti krátkým a úsečným rozhovorem.

Markýzka ztratila matku v dětství. Vychování její nebylo bez vlivu revoluce, která uvolnila všechny svazky náboženské ve Francii. Nábožnost je ctností žen, která se dědí a tak byla markýzka děčkem 18. století s filosofickými názory otce svého. Neprováděla také žádné náboženství prakticky. Jí byl kněz pouhým veřejným úředníkem, o jehož užitečnosti se mohlo pochybovat. V stavu jejím pak mohl hlas náboženství jenom zhoršiti její utrpení. Mimo to nedala mnoho na venkovské faráře a jejich vzdělání a proto rozhodla se odbyti kněze sice bez hořkosti, zbaviti se ho však způsobem boháčů, prokázati mu dobrodiní.

Farář vstoupil a zjev jeho nezměnil v ničem předsevzetí markýzčino. Viděla malého tlustého mužíčka s velkým břichem, zarudlou tváří, plnou vrásek, je už chtěl se usmívati a jenž ani to nedovedl. Holá lebka jeho hojnými vráskami zbrázděná tísnila jeho obličej činíc jej ještě menším, než opravdu byl, několik šedých vlasů vroubilo ji kolem vazů a objevovalo se nad ušima na spáncích. Nicméně fysiognomie kněze svědčila, že je to člověk povahou veselý; tlusté jeho rty i nos lehce vyhrnuty i brada ztrácející se ve dvojím lalochu svědčily o dobrácké povaze. Markýzka postřehla z prvu jen tyto čelnější obrysy; ale již při prvním slovu, které vyslovil, byla zaražena jemností jeho hlasu a dívajíc se bedlivěji viděla, že oči jeho pod našedivělým obrvím byly zaslzené, a pak obrys jeho tváře, jeho profil dodávaly hlavě jeho tak vznešený výraz bolesti, že markýzka objevila v tomto faráři člověka.

— Boháči, paní markýzko, patří nám jenom tenkrát, kdy trpí

a bolesti paní krásné, bohaté a vdané, která neztratila ani děti ani rodiče, snadno se uhodnou, neboť mají příčinu v ranách, jimž ulehčiti může jedině náboženství. Vaše duše jest v nebezpečí, milostpaní. Nemluvím vám v této chvíli o jiném životě, který nás očekává. Ne, teď nejsem v zповědnicí. Ale není-liž mou povinností posvítiti vám na vaši budoucnost? Vy odpustíte tedy starci tuto vtíravost, jejíž předmětem jest. vaše štěstí. Štěstí, pane, toho není více pro mne. Budu vám náležeti brzy, jak vy pravíte, ale pro vždy.

Ne, milostpaní, vy nezemřete bolestí, která se zračí ve vašich tazích. Kdybyste musela zemřít, nebyla byste přišla na tento zámek. Neumíráme ani tak účinky lítosti jako spíš sklamanými nadějemi, poznal jsem horších a děsnějších bolestí a nebyly příčinou smrti. Markýzka trnula nedůvěřivě hlavou.

Milostpaní, znám člověka, jehož neštěstí bylo tak veliké, že vaše trudy zdály by se malicherný, kdyby byly přirovnány s jeho . . .

Možná, že dlouhá samota začínala ji tížit, možná též, že ji lákala perspektiva svěření své bolestné myšlenky družnému srdci, podívala se na faráře tázavě, tak že ji musel pochopiti.

Milostpaní, začal kněz, onen muž byl otec, jemuž z čtne druhdy rodiny zbyly pouze tři dítky; ztratil postupem času své rodiče, pak ženu a dceru, které velmi miloval. Zůstal sám na venkově, na malém statku, na místech, kde býval druhdy šťastný. Tři jeho synové byli v armádě a každý z nich postoupil v poměru služebné své doby. Starší stal se v době stodenní vlády plukovníkem v gardě, mladší byl náčelníkem praporu u dělostřelectva, nejmladší byl náčelníkem škadrony u dragonů. Tyto tři děti milovaly svého otce, jak byly od něho milovány. Znáte-li bezstarostnost mládí, která unášena svými vášněmi nemá času starati se o city rodinné, pochopíte jediným příkladem živost jejich citů k ubohému opuštěnému starci, který žil pouze jimi a pro ně. Neuběhlo ani týdne, aby nedostal psaní od některého ze svých synů.

On nebyl k nim nikdy slabým, čím úcta dětí se jen zmenšuje,

ani zase nespravedlivě přísným, co děti zaráží, ani skoupým na oběti všeho druhu, což děti od rodičů odpoutává. Nikoli, byl více než otcem, byl jim bratrem a přítelem. Konečně spěchal rozloučit se s nimi do Paříže, než odjeli do Belgie. Chtěl se přesvědčiti, mají-li dobré koně a jestli jim ničeho neschází. Když odjeli, vrátil se domů. Válka vypukla a on dostával od nich dopisy z Fleursu a z Ligny. Vše dařilo se dobře. Nadešla bitva u Waterloo, znáte její výsledky. Francie octla se rázem ve smutku, všechny rodiny tonuly v úzkosti. Chápete, milostpaní, že on čekal denně bez klidu a odpočinku, čítal noviny a chodil sám každý den na poštu. Jednou večer dovídá se, že přijíždí sluha jeho syna, plukovníka; vyběhne a vidí, že sluha sedí na koni svého pána. Vše bylo jasno, nemohlo být pochyby; plukovník byl mrtev, roztržen kartáčem. Pozdě večer přichvátal pěšky sluha nejmladšího, i ten byl mrtev podvečer před bitvou, konečně o půl noci přišel dělostřelec přinášeje zprávu o smrti posledního syna, na jehož hlavu skládal ještě před chvílkou poslední naději. Ano, milostpaní, byli mrtví všichni tři.

Po chvíli přemohl kněz svoje pohnutí a doložil hlasem jemným:

— A otec zůstal na živu, milostpaní, pochopil, že když ho Bůh nechal déle na světě, že má déle trpěti a trpěl. Ale obrátil se zcela v lůno církve a náboženství, a co mu také jiného zbývalo?

Markýzka pozvedla oči na obličej faráře, jenž smutkem a resignací stal se vznešeným. A poslouchala tato slova, jež jí vynutila slzy.

Stal se knězem, milostpaní, neboť byl posvě cen slzami dříve, než se to stalo na stupních oltáře.

Chvíli panovalo ticho. Markýzka i farář dívali se mlčky na mlhavý obzor, jakoby tam mohli viděti ty, jichž nebylo více.

Nestal se knězem v městě, nýbrž sprostým venkovským farářem, pravil.

V Saint Lange, doložila ona, utírajíc si oči.

Ano, milostpaní.

Nikdy velebnost bolu neukázala se Julii ve světle vznešenějším

než tenkrát, a ono: „Ano, milostpaní“, padlo jí na srdce tíhou nekonečné bolesti. Tento hlas, který zněl tak sladce jejímu uchu, rozbouřil její nitro. Ach, tak zněl hlas neštěstí, vážný a plný pronikavých záchvěvů.

Pane, pravila skoro uctivě, co se stae semnou, nezemru-li?

Což nemáte dětí, milostpaní?

Ano, odpověděla chladně.

Farář vrhnul na ženu pohled, jak se dívá lékař na smrtelně nemocného. I rozhodl se, napjati všechny síly, by ji vyrval duchu zla, jenž již již stahoval svou ruku po ní.

Vidíte, milostpaní, my musíme žiti sě svými bolestmi. A náboženství jedině může nám podati pravé útěchy. Dovolíte snad, bych směl přijítí po čase k vám a nezamítnete snad hlas člověka, jenž dovede míti soucit s každým utrpením a který, jak doufám, není přece žádným strašidlem.

Ano, pane, přijďte, děkuji vám, že jste myslil na mne!

Ano, milostpaní, přijdu brzy!

Tato návštěva uvolnila duši markýzčinu, jejíž síly byly příliš prudce napjaty zármutkem a samotou. Farář zanechal jí v duši balsamickou vůni a blahodárný ozvuk nábožných slov. Pak pocítila onen druh zadostiučinění, jaký oblažuje vězně, když poznav hrůzu své samoty a tíž svých okovů, slyší klepání souseda na zeď, který zvuk naznačuje mu, že jest blízko někdo, kdo má s ním myšlenky společné. Mělať náhle důvěrníka neočekávaného; ale brzy upadla zase do svého hořkého rozjímání a řekla si jako ten vězeň, že spoluúčastník její bolesti neulehčí ani jejím okovům ani její budoucnosti. Farář nechtěl příliš polekati při první návštěvě její sobeckou bolest, ale oh doufal spoléhaje se na své umění, že při druhé návštěvě učiní v ohledu náboženském větších pokroků. Pozejtří přišel skutečně a přivítání markýzčino dokázalo mu, že jeho návštěva byla vítaná.

Nuže, paní markýzko, řekl stařec, přemýšlela jste poněkud o utrpení lidském ? pozdvihla jste oči k nebesům? viděla jste tam tu

nesměrnost světů, které zmenšujíce naši důležitost, drtíce naši mar-
nivost, ulehčují naší bolesti?

Ne, pane, pravila, zákony společenské tíží mne příliš, než abych
mohla se povznést k nebesům.

Ale tyto nejsou snad ještě tak ukrutné jako zvyky společenské.
Ó ten svět!

A přece, milostpaní, musíme poslouchati jedněch i druhých.
Zákon je slovo a zvyk jest skutkem společnosti.

— Jak, že máme poslouchati společnost? pravila markýzka se
záchvatem hrůzy. Ach, pane, všechno naše zlo má zde svůj pramen.
Bůh zajisté neučinil žádný zákon špatným, ale lidé spolčivše se sfaš-
ovali jeho dílo. My ženy jsme civilisací více týrány než přírodou.
Příroda nám ukládá utrpení tělesné, které vy neulehčujete a civilisace
vyvinula v nás city, které ustavičně klamete. Příroda potlačuje bytosti
slabé, vy ale je nutíte k životu a tím k ustavičnému neštěstí. Manžel-
ství, instituce, na které spoléhá celá nynější společnost, ukládá pouze
nám nesčetná závaží; muži veškerou svobodu, ženě veškeré povin-
nosti. Ženy oddávají se mužům celým životem, ale mužové ženám
několika okamžiky. A pak, muž volí tam, kde my se slepě podrobu-
jeme. Ó, pane, vám mohu vše říci. Nuže, manželství, jakým jest
za našich dnů, zdá se mi býti pouze legální prostitucí. Odtud klíč
mé utrpení. Ale, já jediná jsem mezi nešťastnými tvory tak osudně
provdána, že musím mlčeti! Neb já jediná jsem sama původkyně
svého zla, chtěla jsem tento sňatek!

Ustala a prolévajíc hořké slzy zamlčela se.

V tomto velikém neštěstí, uprostřed tohoto oceánu bolestí, našla
jsem několik zrněk písku, kam jsem mohla postaviti nohu, kde jsem
mohla trpěti aspoň dle své libosti, ale bouře odnesla i ty a já jsem sama
bez podpory, příliš slabá proti nárazům vichřice.

Nejsme nikdy slabi, je-li Bůh s námi, odpověděl kněz. A pak
nemůžete-li ukojiti své city, zbývají vám přece povinnosti, jež máte
vyplniti.

Ustavičně jen povinnosti, vykřikla netrpělivě. Ale kde jsou pro mne ty city, které nás posilňují, bychom jim dostáli? Pane, nic z ničeho a nic za nic je nejspravedlivější zákon mravný i fyzický. Chcete, aby stromy měly listí bez mízy? Duše má také svou mízu, u mne tato vyschla již v zárodku.

— Nechci vám mluvit ani o citech náboženských, z nichž klíčí odříkání se, pravil farář. Ale mateřství . . .

Ustaňte, pane, pravila markýzka. Vůči vám chci být pravdivou. Ach, vůči každému jsem odsouzena k falši a lži. Svět vyžaduje ustavičné přetvářky a pod trestem pohrdání rozkazuje, bychom byli poslušný jeho zvyklostem. Jsou dva druhy mateřství, pane, neznala jsem jich dříve, dnes o nich vím. Jsem matkou jen na polo a lépe by bylo, bych jí nebyla docela. Helena není jeho dítětem. O nechvějte se, tento zámek je propast, kam zapadlo více falešných citů, kam se zřítilo více křehkých budov zákonů nepřirozených? Měla jsem dítě, na tom je dost. Jsem matkou podle zákona. Ale vy, pane, který máte duši tak jemně soucitnou, snad pochopíte výkřiky ženy, která zůstala vždycky bez falše. Necht' mne soudí Bůh, ale já jsem přesvědčena, že jsem zůstala věrna jeho zákonům, podrobujíc se citům, jež vložil mi do duše. A ejhle, na čem jsem se usnesla. Dítě, pane, jest obrazem dvou bytostí a plodem dvou svobodně v sebe vplynulých pocitů. Nesouvisí-li s námi se všemi nervy těla a se všemi něžnostmi srdcí, nepřipomíná-li rodičům chvíle jejich nejvyššího blaha, čas a místo, kde obě ty bytosti byly šťastny, jich řeč plnou hudby a jich sladké myšlenky, pak jest dítě tvorem pochybeným. Ano, pro muže i ženu má ono být rozkošnou miniaturou, kde naleznou básně svého dvojího utajeného života. Dítě má jim být zdrojem plodných vzrůsení a zároveň jejich celou minulostí i budoucností. Má ubohá Helenka jest dítětem svého otce, dítětem povinnosti a náhody; u mne setkala se pouze s pudem ženy, se zákonem, který nás nutí bez odporu chránit bytost počatou pod naším srdcem. Jsem bez viny ve smyslu naší společnosti, což neobětují svému dítěti život i štěstí své? Její křik

hýbe mým nitrem a kdyby padla do vody, skočila bych za ní. Ale Helena není dítětem srdce mého. Ach, snila jsem o větším a úplnějším mateřství, snila jsem o dítěti, které počato bylo láskou dříve než bylo zplazeno. Snila jsem o rozkošné květině, narozené v duši, dříve než narodila se světu. Jsem pro Helenu tím, čímž rád přírody nutí matku, aby byla pro své mládě. Až nebude mne více potřebovati, vše tím bude řečeno; příčina zmlklá, pakli následky přestávají. Má-li žena rozkošnou výhodu rozestříti své mateřství po celém žití svého dítěte, zdaž není dlužno přičísti tuto božskou stálost citu zářivému ponětí jejího mravního života. Když dítě nemělo duši své matky za první svou schránku, přestává mateřství v srdci matčině tak záhy jako u zvířat. Jest topravda, cítím to: mezi tím, co mé dítě vyrůstá, mé srdce se ouží. Oběti, které jsem pro ní podstoupila, odtrhly mne již od ní, kdežto pro jiné dítě, vím to, mé srdce bylo by nevycherpatelné, nic nebylo by mu obětí, vše bylo by jen radostí. Zde, pane, rozum, náboženství, vše ve mně jest bez moci proti mým citům. Má tedy křivdu žena, jež chce zemřít, když není ani matkou ani chotí a jež k svému neštěstí zahlédla lásku v nekonečné kráse a mateřství v radosti bezmezné? Co má z ní býti? Povím vám, co cítí! Stokrát za den, stokrát za noc chvějí se od hlavy k patám, jakmile nějaká vzpomínka, jíž odolati nemohu, přináší mi obrazy štěstí, které si představuji větší, než je ve skutečnosti. Tyto ukrutné fantazie potlačují mé city a často říkám sama sobě, čím by byl můj život kdyby...

Ukryla svůj obličej v dlaně a vypukla v pláč.

— Hleďte na dno mého srdce! začala znova, kdyby dítě moje bylo zároveň jeho dítětem, byla bych schopna snášeti ještě větší neštěstí. Bůh, který zemřel, obtížen všemi hříchy světa, odpustí mi tuto myšlenku, která je smrtelnou pro mne. Ale já vím, svět je neúprosný, moje slova budou vždycky rouháním, já budu urážeti vždy jeho zákony. Ach, chtěla bych vyhlásiti válku celému světu a obnoviti všecky jeho řády a zvyky, jen abych je zničila! Což neporanil on všecky moje myšlenky, touhy, city, naděje, činy, budouc-

nost, přítomnost, minulost? Pro mne je den pln tmy, myšlenka mečem, srdce ranou, dítě odříkáním. Ano, jakmile Helena promluví, přejí si vždy, aby měla jiný hlas, jakmile na mně pohlédne, přejí si, aby měla jiné oči. Helena stojí přede mnou co živý svědek toho, co by mělo být a co není. Je mi nesnesitelná, usmívám se na ni ale jen proto, abych jí nahradila city, o které ji okrádám. Trpím, pane, trpím víc než mohu snést. A platím přece za ženu ctnostnou a nehřešila jsem nikdy a budu ctěna a vážená. Bojovala jsem proti bezděčné lásce, které jsem nepodlehla, ale zachránivši svou fyzickou věrnost, nevím, zda-li jsem zachovala své srdce. Toto, pravila kladouc pravou ruku na svá ňadra, milovalo toliko jedinou bytost, a má dcera ví o tom. Neboť jsou pohledy, hlas a posušky mateřské, jichž mohutnost se vtiskuje v duši dítěte. Ale má dceruška necítí chvění mých rukou, mého hlasu, a nevidí slzy v mých očích, kdykoliv na ni pohlednu, s ní hovořím, aneb ji chovám. Vrhá na mne pohledy, které mne viní a které snést nemohu. Někdy se zachvějí, neb zdá se mi, že ona bude soudcem, který mne odsoudí bez vyslyšení. Nedej bůh, aby jednou záští se vyvinulo mezi námi. Bože, raději do hrobu, raději zemřítí zde na tomto zámku! Ale takto musím do světa, musím býti matkou! Ach, odpusťte, pane, já šílím! Tato slova mne dusila, musila jsem je vyslovit. Ach, vy také pláčete, vy mnou nepohrdáte — Heleno, Heleno, má dcero, pojď sem, vykřikla zoufale, slyšíc dítě, že vrací se z procházky.

Děvčátko přiběhlo s křikem a smíchem, nesouc motýla, kterého chytilo, ale vidouc plačící matku svou, zaleklo se, sedlo vedle ní a nechalo se políbiti na čelo.

Bude velmi krásná, podotkl kněz.

Je celý otec, pravila markýzka objímajíc svou dceru vášnivě, tak jakoby chtěla zaplatiti výrokem tímto dávný dluh, neb zbaviti se výčitky.

Je ti horko, maminko ...

Jdi, nech nás andílku, odpověděla markýzka.

Dítě odešlo bez lítosti, bez pohledu na svou matku, skoro šťastné, že nemuselo se dívat na její smutný obličej a chápaní již, že city, které vyjadřoval, byly mu cizí. Jet úsměv věnem řeči a výrazem mateřství. Markýzka nemohla se usmívat. Začervenala se pohlednouc na kněze, doufala, že se mu ukáže co matka, ale ani ona, ani její dítě neuměly lháti. A vskutku polibky ženy upřímné jsou nebeským medem lijícím balsám do duše, jemným ohněm, který srdce proniká. Polibky bez této balsamické šťávy jsou hořké a suché. Kněz cítil tento rozdíl, mohl změřiti propast, která jest mezi mateřstvím těla a mateřstvím duší. Tak pohlednuv na markýzku zrakem inkvizitora pravil:

Máte pravdu, milostpaní, bylo by lépe pro vás, kdybyste byla mrtva.

Ach, vidím, že chápete mé utrpení, odpověděla, když vy, křesťanský kněz, chápete, ano schvalujete smutné odhodlání, jež mi ono vnušlo. Ano, chtěla jsem si vzítí život; ale vždy mně scházela potřebná odvaha k vykonání tohoto úmyslu. Tělo mé bylo zbabělé, když duše byla dosti silná; a když se ruka nechvěla, byla to opět duše, jež se třásla. Neznám tajemství těchto zápasů i těchto zmatků. Jsem ženou ve smutném smyslu slova toho, bez vytrvalosti ve své vůli, silnou pouze v lásce. Opovrhují sama sebou ! Večer, když moji lidé spávali, šla jsem s odvahou k vodě; sotva jsem byla na břehu, moje něžná přirozenost pocítila hrůzu nad zničením sebe. Zpovídám se vám ze svých slabostí. Jakmile jsem se octla v posteli styděla jsem se sama před sebou a stávala jsem se opět statečnou. V jednom z těchto okamžiků vzala jsem silnou dávku laudana; ale trpěla jsem pouze a nezemřela. Myslela jsem, že jsem vypila celou lahvičku, a zatím zarazila jsem se v polovině.

Jste ztracena, milostpaní, pravil farář vážně, hlasem plným slzí. Vráťte se do společnosti, a budete klamat celý svět; vy budete hledati a najdete, co se vám zdá býti odměnou vašich utrpení; pak ucítíte jednoho dne výčitku svých radostí...

Já, zvolala, že bych se vrhala v náruč prvnímu ničemovi, jenž by uměl hrát komedii; že bych se mu oddávala s vášní nejhorší, olupujíc se o nejskvostnější bohatství svého srdce a zmaříc svůj život pro okamžik pochybné radosti? Ne, má duše bude strávena čistým ohněm. Pane, všichni lidé mají smysl pro své pohlaví; ale ten, jenž je má pouze v duši a uspokojuje takto všechny žádosti naší přirozenosti, jehož melodický souzvuk nezachvívá se nikdy, nežli při záchvěvech citu, toho nepotkám v celém svém žití. Moje budoucnost jest hrozná, vím to; žena není ničím bez lásky, krása není ničím bez rozkoše; a kdyby se mi i objevilo štěstí, nebude mi ho vytýkati svět? Jsem své dceři povinna býti váženou matkou. Ob, jsem uprostřed železného kruhu, odkudž nemohu vyjiti bez hanby. Povinnosti rodinné plněny bez odměny mne unudí; budu proklínati život; ale dcera moje bude míti krásný pojem o své matce. Podám jí poklady ctnosti, abych nahradila poklady přízně, již bych ji jinak zahrnovala. Nepřeji si ani žití, bych zažila radosti, které poskytuje blaho dětí jich matkám. Nevěřím v blaho. Jaký bude osud Hele- nin? Možná dost, že to bude opět osud můj. Jaké prostředky mají matky, by poznaly muže, kterému dávají své dcery, že jest to manžel dle jich srdce? Proklínáte ubohá stvoření, jež se prodávají za několik tolarů kterémukoliv muži; hlad a potřeby životní dávají rozhřešení těmto svazkům pro okamžik; mezi čímž společnost toleruje, a ještě podněcuje bezprostřední svazky, o mnohem více hroznější, mezi mladou poctivou dívkou a mužem, jehož zná sotva od tří měsíců; dívka jest prodaná ale pro celý svůj život. Jest pravda, cena stoupla! Kdyby aspoň, nedovolující jí žádné náhrady, jste ji ctili; ale, ne, svět pomluví i nejctnostnější mezi námi! Toť naše určení, jež má dvě tvárnosti: veřejná prostituce a hanba; tajná prostituce a neštěstí. Co se týče chudých dívek bez věna, zblázní se a zemrou; pro ně není soucitu! Krása, ctnosti nemají ceny na tomto lidském trhu a vy nazýváte společností tuto brlohu egoismu. Jen vydědte ženy; aspoň vyplníte zákon přírody vybírajíce si své družky provdávající je proti volbě jich srdce.

— Milostpaní, váš rozhovor mi dokazuje, že ani duch rodinný ani náboženský u vás nerozhoduje

A proto nebudete váhati mezi společenským egoismem jenž vás uráží a mezi egoismem tvora, jenž vám dopřeje rozkoše ...

Rodina, pane, což existuje? Upírám rodinu ve společnosti, která při smrti otce neb matky rozdělí jich statky a rozejde se na vše strany. Rodina je spolčení nahodilé a krátkého trvání, jež ničí smrt. Naše zákony vyvrátily naše domy, naše dědictví, trvání velkých příkladů a tradic.

Nevidím než trosky kolem sebe.

Milostpaní, vy nevrátíte se k bohu, než až ucítíte tíhu jeho ruky na sobě a přeju vám, abyste pak měla ještě dosti času učiniti s ním smír. Vy hledáte útěchu, klopic oči k zemi, místo co byste je měla pozvedati k nebesům. Filosofie a vlastní interes napadly vaše srdce; jste hluchá k náboženství, jako všechny děti tohoto století, jež nemají víry! Světské rozkoše plodí jen utrpení! Změníte pouze bolest, to jest vše.

Oklamu vaše proroctví, pravila s trpkým úsměvem, zůstanu věrna tomu, jenž pro mne zemřel.

Bolest, odpověděl, jest snesitelnou pouze duším, jež náboženství na ni připravilo.

Sklopil uctivě oči, aby nespátřila pochybnosti, jež se zračily v jeho pohledu. Energie nářku mar- kýzčina jej zasmušila.

Poznáváje lidské já v tisíci formách, zoufal si, že rozdrodil srdce, jež bylo neštěstím vyschlé, místo aby je obměkčil a kde zrno božského Rozséváče nemohlo klíčiti, poněvadž jemný jeho hlas byl přehlušen velkým a strašlivým křikem egoismu. Přese vše oděl se stálostí apoštola, přišel ještě několikrát veden naději, že obrátí k Bohu tuto duši tak hrdou a ušlechtilou ; ale ztratil odvahy, když shledal, že markýzka má pouze proto zálibu v rozprávce s ním, že nalézá sladkou příležitost mluvit s ním o tom, jehož více nebylo. Nechtěl zlehčiti své poslání stávaje se souvinníkem této vášně; ustál v tomto

předmětu a vracel se postupně k formám společenským a všeobecným větám v rozmluvě. Jaro přišlo. Markýzka si našla zábavy ve svém hlubokém zármutku a zaměstnávala se pracemi polními, kde ji bavilo udíletí některé rozkazy. V měsíci říjnu opustila svůj starý zámek Saint Lange, kde se stala opět svěží a krásnou v nečinném zármutku, jenž ze začátku prudký jako prudce vymrštěná deska, končil umrtvěn v melancholii, jak se zastavuje desku ve víru stále a stále slabším. Melancholie sestává z řady podobných vírů morálních, z nichž první záchvat přivádí k zoufalství a poslední nám přináší radost: v mladosti jest ona zábřeskem jitra; v stáří soumrakem večera.

Když jela, vesnicí byla markýzka pozdravena farářem vracejícím se z kostela do fary; poděkujíc, sklopila oči a otočila hlavu, aby ho již nespatřila. Kněz měl tedy více než pravdu vůči této efeské Artemise.

Ve třiceti letech.

Mladý nadějný muž, rodem z jednoho oněch historických domů, jichž jména budou vždy, přes všechnu nenávist zákonů, úzce spojeny se slávou Francie, byl v plesu u paní Firmiani. Tato dáma mu byla dala několik odporučujících dopisů ku dvěma neb třem svým přítelkyním do Neapole. Pan Charles de Vendenesse — tak jmenoval se tento mladý muž — přicházel se jí za ně poděkovati a též se rozloučiti.

Když se byl Vendenesse se zdarem zhostil několika posláním, byl přidělen jednomu z našich ministrů a poslán na kongres do Lublaně i chtěl této cesty použiti k prostudování Itálie. Tato slavnost byla tedy jakési rozloučení se zábavami pařížskými, s tímto rychlým životem, s tímto vírem myšlenek a radostí, který často haníme, ale kterému oddati se je tak sladké. Zvyklý již od tří let pozdravit a hned zas opouštět hlavní města evropská, dle rozmaru povolání diplomatů, Charles de Vendenesse neměl mnoho co litovat, opouštěje Paříž. Ženy nevbuzovaly v něm žádný vzruch, buď pohlížel na pravou vášeň tak, jakoby příliš místa zaujímal v životě muže politika, buď zaměstnání povrchní galanterie se mu zdálo příliš prázdné pro silného ducha. Ve Francii nikdo, byt byl nejnepatrnějším, nesvolí k tomu, aby čítán byl pouze mezi duchaplné.

Taktéž Charles, ač mladý — bylo mu sotva třicet let — byl si již jako filosof zvykl myšlénkám, výsledkům, prostředkům, kde jiní muži v jeho stáří nalézají pocity radosti a přeludy. Uzavřel žár a

nadšení přirozené mladým lidem do hloubí duše své, kterou příroda stvořila velkomyslnou. Pracoval na sobě, aby ze sebe učinil chladného vypočítavého člověka, aby do svých způsobů ve formách příjemných a vzhledem svůdným vložil bohatství morálky, již zachytil náhodou; skutečně úkol to ctižádosti; úloha smutná, podniknuta k dosažení cíle. a jak se říká „pěkného postavení“. Pohleděl posledně do sálu, kde se tančilo. Než by opustil bál, chtěl bezpochyby odnésti s sebou jeho obraz, jako divák nevychází z lože opery, aniž by nepohledl na závěrečný obraz. Ale také obrazností lehce vznícenou pan de Vendenesse studoval pohyby čistě francouzské, lesk a usměvavé osobnosti této pařížské společnosti, a porovnával je v myšlenkách s fysiognomiemi novými, s malebnými scénami, které jej očekávaly v Neapoli, kde si umínil pobytí několik dní, než se vydá na určené sobě místo. Zdálo se mu, že porovnává měnivou a tak prostudovanou Francii se zemí, již mravy a obyčeje nebyly mu známy leda sporným vypravováním aneb knihami větším dílem špatně psanými. Několik myšlenek dosti vzletných, ale za našich dnů příliš obyčejných, mu mihlo hlavou a odpovídalo snad jeho nitru, nejtajnějším přáním srdce více lačného než blaseovaného, spíše nezaměstnaného než sevšednělého.

— Hle, pravil si, zde jsou z celé Paříže ženy nejelegantnější, nejbohatší, nejvznešenější. Zde jsou celebrity dne, proslavení poslanci, proslavení álecbtici a spisovatelé; tam umělci; tam lidé od vesla vlády. A přece nevidím než malé intriky, lásky mrtvě narozené, úsměvy ničeho nepravící, bezpříčinné opovrhování pohledy bez lesku, mnoho ducha, nevedoucího ale k žádnému cíli. Všecky ty růžové a bílé obličejе hledají ani ne rozkoš, spíše jen rozptýlení. Žádné nadšení není tu pravdivé. Jestliže si nežádáte, než-li dobře umístěná péra, svěží načechráný muselín, pěkné obleky, útlé ženy, vy, jimž k životu stačí pouze rozčereňení vodní hladiny: zde váš svět! Spokojte se bezvýznamnými větami, těmito překrásnými pošklebky a nežádejte nalezti trochu citu v těchto srdcích. Co se týče mne,

mám hrůzu před těmito mělkými intrikami, které končí sňatky, podprefekturami, místy generálních výběřců; kde, jestli se jedná o lásku, je to jen sňatek tajný, tak hanbí se zde za pouhé zdání vášně. Nevidím zde ani jediného výmluvného obličej, jenž by ukazoval, že duše se oddala nějaké myšlence neb výčitce. Zde se zármutek neb neštěstí skrývá stydlivě pod rouškou žertu. Nespatřuji zde ani jediné ženy, s kterou bych s chutí zápasil a jež by vás strhla v propast. Kde je možno nalézt v Paříži energii? Dýka jest zvláštností, kterou si zavěsíme na zlatý hřebík, a již ozdobíme krásným pouzdrem. Ženy, myšlenky, city, vše jest stejné. Není více vášní, protože zmizely individuality. Body, duševní vlastnosti, jmění, vše bylo vyrovnáno a my navlekli jsme se do černých šatů, smutku to za mrtvou Francií. Nemilujeme svých bližní. Mezi dvěma milenci musí se dříve setřítí jisté rozdílů a překročení jistá vzdálenost. Toto kouzlo lásky zmizelo rokem 1789! Naše nuda, naše bezbarvé mravy jsou výslednicí systému politického. Aspoň v Itálii vše jest posud přehnané. Ženy jsou tam ještě dravá zvířata, nebezpečné sirény, bez rozumu a logiky, řídící se pouze dle své záliby, svých choutek, ženy, kterých se musíme stríci jako tygrů...

Paní Firmiani přerušila tato samomluvu, plnou tisíce myšlenek sobě odporujících, nedokončených, konfusních. Lepší stránka snění záleží pouze v jeho práznosti; není-liž to zvláštní druh duševního rozmaru?

Chci, pravila mu, zavěšujíc se v jeho rámě, vás představiti dámě, jež má největší touhu vás poznati po tom všem, co o vás slyšela.

Odvedla jej do vedlejšího salonu, kde mu ukázala posuňkem, úsměvem a pohledem věru pařížským ženu, sedící u krbu.

Kdo jest to? ptal se živě hrabě de Vendenesse.

Dáma, o které zajisté jste již častěji mluvil; bud abyste ji chválil neb pomlouval, dáma, jež žije v úplné samotě, pravěť to tajemství...

Jestli jste nikdy nebyla milosrdná v životě, probuň, buďte jí teď, řekněte mi její jméno!

Markýza d'Aiglemont.

Měl bych ji žádat o několik lekcí; ona dovedla z muže prostředního udělati paira Francie, z nijakého člověka kapacitu politickou. Ale, řekněte mi věříte, že by lord Grenville byl zemřel pro ní, což tvrdí několik známých dam? Možná! Od této dobrodružné příhody lživé neb pravdivé, ubohá žena je velmi změněna. Nebyla doposud ve společnostech. To jest již něco v Paříži, když to trvá čtyři léta. Jestli ji zde vidíte . . .

Paní Firmiani se zarazila, pak dodala ironickým tónem:

Zapomínám, že mám mlčet. Jděte a mluvte s ní.

Chvilí zůstal Charles bez hnutí, lehce zády opřen o veřeje dveří, jsa úplně zaměstnán pozorováním ženy, jež stala se slavnou, aniž by kdo dobře mohl říci příčiny, na kterých spočívala její sláva. Svět poskytuje mnoho takových zvláštností. Pověst paní d'Aiglemont nebyla zajisté zvláštnější, než pověst jiných mužů, jenž pracují bez ustání na výsledcích navždy neznámých : jsou to statistikové, tak hluboce zahloubaní do víry svých výpočtů, které ale velmi střeží se uveřejniti; politikové, jenž ztráví svůj život nad jediným článkem do novin; spisovatelé neb umělci, jichž dílo vždy zůstává v psacím stolku; učenci, kteří ale jedině jimi jsou mezi lidmi, neznajícími vědu, tak jako Sganarelle oslovuje latinsky ty, kteří latinsky neumějí; lidé, kterým přikládáme dokonalost neobyčejnou neb soudnost o umění, neb nějaké důležité poslání. Rozkošné slovo: „Je to podivín,“ zdá se, že povstalo pouze pro tento druh politických a literárních bezhlavců.

Charles setrval v zamýšlení déle, než sám si přál a byl nespokojen sám s sebou, že ženou mohl býti tak silně zaměstnán, která zaháněla všechny myšlenky, jež byly zaujímaly chvíli před tím mladého diplomata při pohledu na ples.

Markýzce bylo tehdy třicet let, byla krásná, ač útlých forem a přílišné něžnosti. Její největší kouzlo bylo ve fysiognomii, jejíž klid prozrazoval podivuhodnou hloubku duše. Její oko plné lesku, jež ale zdálo se býti pohroužené v ustavičné přemýšlení, vinilo ji

ze zimničného života a při tom rozestřen byl po celé bytosti její klid odříkání. Její víčka, skoro stále cudně sklopená, pozdvihovala se jen zřídkka. A jestli přece pohlédla kolem sebe, byl to pohled smutný a vy byste byli řekli, že ponechává si asi oheň svých očí k tajemnému svému rozjímání. Také každý nevšední člověk cítil se zvláště připoután k této ženě tak něžné a tiché. Jestli duch snažil se domyslit toto tajemství neustálých reakcí, tvořících se stále v ní mezi přítomností a minulostí, mezi veřejností a její samotou, nebylať duše méně zaujata vniknutím v tajemství tohoto srdce v jistém způsobu hrdého na svá utrpení. Ona v ničem nepopírala myšlenky tyto již jednou vzbuzené. Jako skorem všechny ženy, jež mají velmi dlouhé vlasy, byla bledá a úplně bílá. Její pleť podivuhodné něžnosti, znak to skorem jistý pravé citlivosti, ospravedlňovala přirozenost jejích tahů tak mistrně výrazných, jaké jen činští malíři rozestírají po svých fantastických postavách. Její krék byl snad příliš dlouhý; ale tento způsob vzrůstu bývá nejpůvabnější a dodává ženským hlavám lahodnou příbuznost s magnetickým vlněním hadím. Kdyby nebylo jediného z tisíce znaků, jimiž pozorovatel může odhaliti povahy nejzáhadnější, bylo by stačilo bedlivě pozorovati pohyby hlavy a chvění se šíje, tak rozmanité a výrazné u této ženy. Oblek paní d'Aiglemont byl v plném souhlasu s myšlenkami, jež ovládaly celou její postavu. Pletence jejích vlasů široce zapletené tvořily na vrcholí její hlavy korunu, do které ale nebylo vpleteno žádné okrasy, neb se zdálo, že se navždy rozloučila se vši hledaností v obleku. Také nezastihl ji nikdo při malých výpočtech koketerie, jež tak mnoho žen kazí, Ani skromný její živůtek neskrýval eleganci jejího útlého vzrůstu. Nádhera její dlouhé sukně vynikala zvláště vhodným střihem; a jestli je dovoleno hledati myšlenky v uspořádání látek, pak možno říci, že množství jednoduchých záhybů jejího obleku odpovídalo její ušlechtilosti. Buď jak buď, snad prozrazovala se křehkost a slabost ženy podrobnou péčí, již jevila vůči své ruce a noze; ale jestli měla jakousi radost ukazovati je, bylo by bývalo těžkým nej-

zlomyslnější soupeře na- zvatí pohyby tyto strojenými; tak zdály se býti neuvědomělými nebo jen návyky z dětství. Tento zbytek koketerie mohl se též omluviti půvabnou nedbalostí. Tato spousta tahů, tento celek nepatrných věcí, jež činí ženu bud ošklivou neb hezkou, půvabnou neb nepříjemnou, nemohou býti než naznačeny, zvláště když jako u paní d'Aiglemont duše pojí všechny tyto podrobnosti a vtiskuje jim rozkošnou jednotu. Také její chování souhlasilo úplně s povahou její postavy a obleku. Pouze v jistém stáří dovedou ženy dodatí svému vzezření jakousi mluvu. Jestli to snad zármutek neb štěstí, co propůjčuje třicetileté ženě, ať šťastné neb nešťastné, tajemství tohoto výmluvného vzhledu ?

Budet to vždy živá záhada, kterou každý tlumočí i dle svého přání, svých nadějí neb systémů. Spůsob, jakým byla markýzka opřena oběma lokty o lenoch lenošky a jak pohrávala si prsty, sklon šije, pohodlné položení jejího těla tak něžného a unaveného, které v lenošce zdálo se býti elegantně zlomeno, bezstaroktnost *s jakou ukazovala své nožky a kterou bylo viděti v její celé póse, její pohyby plny únavy, to vše ukazovalo v ní ženu, jež nemá v životě zájmů, jež nepoznala rozkoše lásky, jež ale po nich toužila; jež se sklání pod tíží svých upomínek; ženu, jež si zoufá a to již drahý čas nad svou budoucností neb nad sebou samou; ženu ničím nezaměstnanou, jež má práznotu za Nirvánu.

Charles de Vendenesse obdivoval se tomuto překrásnému obrazu, který spíše zdál se býti plodem obratné afektace než přirozenosti, jakou zřídka shledáváme u žen obyčejných. Znal pana d'Aiglemont. Na první pohled, který vrhl na tuto dámu, již nikdy dosud nespatriil, poznal mladý diplomat nesouměrnost a neslučitelnost (užívejmež slov legálních) příliš velkou mezi těmito dvěma osobnostmi, než aby bylo možno, abý markýzka mohla milovati svého muže. Přes to přese všecko paní d'Aiglemont chovala se bezúhonně a její ctnost měla ještě více ceny než všecka ta tajemství, jež pozorovatel při tom tušil.

Když první pohyb udivení minul, Vendenessehledal nejlepší způsob jak osloviti paní d'Aiglemont a lstí u diplomatů zcela všední předsevzal si uvéstí ji do rozpaků, aby zvěděl, jak přijme nějakou sotisu.

Milostpaní, pravil, sedaje vedle ní, dozvěděl jsem se, nevím již jak, asi něčí prostořekostí, že jsem tak šťasten, býti u vás ve vážnposti. Jsem vám povinen ještě většimi díky, poněvadž jsem nikdy nebyl předmětem podobné přízně. Vy nepočítáte asi s mými chybami. A protože nechci býti skromným . . .

Vy se mýlíte, pane, pravila smějíc se. Ponechme ješitnost těm, kteří nemají jiných lepších vlastností.

Rozmluva rozproudila se mezi markýzkou a mladým mužem, jež dle obyčeje dotýkala se v okamžiku množství předmětů: malířství, hudby, literatury, politiky, osobností, různých příhod a věcí. Pak neuvědomělou cestou přešli k věčnému předmětu francouzských i cizích rozprav o lásce, citech a ženách.

Jsme otrokyně . . .

Jste královnou!

Věty tyto více méně duchaplné, vyměněné mezi Charlesem a markýzkou, mohou se sestaviti do těchto jednoduchých vzorců všech přítomných i budoucích rozmluv tohoto způsobu.

Tyto dvě věty obsahují všecko to, co se vždy tím chce říci: „Milujte mne!

– Budu vás milovati !“

Milostpaní, zvolal něžně Charles de Vendenesse, vy jste příčinnou, že nerad opouštím Paříž.

Zajisté nezažiju v Itálii tak duchaplných hodin, jako byla tato.

Snad naleznete štěstí, pane, a to má mnohem větší cenu než všechny skvělé myšlenky pravdivé neb falešné, jež se vyměňují každého večera v Paříži

Než se poroučel markýzce, obdržel Charles dovolení, by se s ní před cestou směl přijít roz- loučiti.

Cítil se velmi šťastným, že dovedl svému zkoumání dáti formu upřímnosti, když večer před usnutím a po celý druhý den bylo mu nemožno zahrnouti myšlenku na tuto ženu. Mezi tím se sám sebe ptal, proč si jej markýzka vážila; jaké mohou býti úmysly její, že jej chtěla opět spatřit; činil si k tomu nevyčerpateľné poznámky. Teď zdálo se mu, že nalézá příčinu této zvláštnosti, opájel se tedy nadějí; hned zase chladl, sleduje výklad, jakým si vysvětloval zdvořilé přijmutí v Paříži tak obyčejné. Hned se mu to zdálo vším, hned zase ničím. Konečně si umínil, že odolá náklonosti, která jej táhla k paní d'Aiglemont ale přece šel jí navštívit. Jsou myšlenky, které posloucháme, aniž bychom je znali; jsou v nás, v našem nitru. Ač se bude tato reflexe zdáti spíše podivnou než pravdivou, přece každý hodnověrný člověk přesvědčí se o tom v tisíci případech ve vlastním životě.

Jda k markýzce Charles uposlechnul rozkazu vnitřního. Naše zkušenost a všechny vymoženosti ducha našeho objeví se vždy později co přirozený rozvoj tohoto vnitřního hlasu.

Pro mladého muže má žena třicetiletá nepřemožitelnou přitažlivost; není nic přirozenějšího, nic silnějšího, nic lépe předurčeného než tato hluboká náklonnost, jejíž tolik příkladů poskytuje nám svět stále a stále a než byl poměr mezi ženou, jakou byla markýzka a mladým mužem, jakým byl Vendenesse. A v skutku mladá dívka má příliš mnoho illusí, příliš málo zkušenosti, její pohlaví jest příliš velkým spoluvinníkem její lásky, než aby to mladému muži mohlo pochlebovati; mezi čímž žena zná celý rozsah obětí, jež musí přinesti. Kdežto první jest zavedena zvědavostí, jí posud cizí svůdností lásky; druhá poslouchá jen svědomitě svému citu. První povoluje, druhá volí. Tato volba již není-liž dostatečně velkým pochlebenstvím? Ozbrojená jsouc vědomostmi, skoro vždy draze neštěstím zaplacenými, vzdávajíc se zkušená žena obětuje více, než sama sebe; kdežto mladá dívka nevědomá a důvěřivá, neznajíc ničeho, nemůže ničeho porovnávat aniž předvídati: přijímá lásku teprve učíc se jí. Žena nás poučuje, radí nám ve věku, kdy se dáme

rádi voditi, kdy poslušnost jest rozkoší; dívka chce se teprve všemu přiučiti a ukazuje se naivní, kde žena je něžnou. Dívka vám neposkytuje než jediného vítězství, kdež žena vás vybízí k neustálým zápasům. Dívka zná jen slzy a slasti a lásky, žena rozkoše a výčitky. Kdyby mladá dívka měla se státi milenkou,; musela by býti příliš zkaženou; bývá pak s ošklivostí opuštěna; kdežto mladá žena má tisícprostředků zachovati i na dále svou moc a svou úctu. Dívka příliš poddajná vám poskytuje příliš smutnou jistotu klidu, žena ztrácí příliš mnoho, než aby žádala od lásky tisíce změn. Dívka zneuctívá samu sebe, žena zabíjí čest celé rodiny k vůli milenci. Mladá dívka má jen jedinou koketerii a zdá se jí, že vše vyřkla tím, že shodila se sebe šaty, ale žena má nevýčerpatelné množství koketerie a ukrývá se pod tisíci závoji; konečně lahodí všem vašim ješitnostem, kdežto novicka v lásce pochlebuje jen jedině. Kolik dojmů vůči veřejnosti, rozhodování, hrůzy, strachu, úzkostí a bouří u ženy třicítileté; s tím vším nesetkáme se v lásce u mladé dívky. Žena v tomto věku vyžaduje od mladého muže, aby jí vrátil úctu, kterou mu obětovala, nežije než pro něho, zabývá se jeho budoucností, přeje mu krásný život: poroučí by byl slavným; poslouchá jej, prosí a poroučí mu, snižuje se i zvedá a umí jej potěšiti v tisíci případech, kde mladá dívka neumí než sténati. Konečně mimo všechny přednosti svého postavení, třicítiletá žena dovede se udělati mladou dívkou, hráti všechny úlohy, býti cudnou i zkrásněti nešťestím. Mezi nimi oběma nalezá se k neuvěření velký rozdíl předvídaného a nepředvídaného, síly a slabosti. Třicítiletá žena uspokojuje vše a mladá dívka přičiňujíc se, aby se jí nestala, nemá uspokojiti nikoho. V mladém muži vzbouzí se všechny tyto myšlenky a tvoří v něm nejsilnější z vášní, poněvadž spojuje v sobě zdánlivé pocity vytvořené ve sporu s mravy a skutečnými city přirozenými.

Pochybení největší a nejrozhodnější v životě ženském je právě to, že žena na sebe poblíží jako na věc velice nepatrnou. Provdána více sobě nenáleží, jest královnou a otrokem domácího krbu. Svatost

ženy nesrovnává se v ničem s jejími povinnostmi a se společenskou volností. Emancipovat ženu, jest zkaziti ji. Svoliti k tomu, by cizinec směl vstoupiti v svatyni naši domácnosti, není-li to vydávati se na jeho milost neb nemilost? A když žena jej okouzlí, není to vinnou či lépe řečeno počátkem viny? Jsme dlužni bud přijmouti tu theorii ve vši její přísnosti, bud potlačiti všecky vášně. Až doposud ve Francii společnost volila „prostřední cestu“: posmívá se neštěstí. Jako Spartané, jenž netrestali než neobratnost, zdá se, že společnost krádež schvaluje. Ale snad je tento system až příliš moudrým. Opovržení všeobecné jest nejhroznějším z trestů, zvláště když schvátí ženské srdce. Ženy váží si a mají nejvíce si toho vážiti, aby byly ctěny, poněvadž bez úcty nejsou ničím; také jest ona prvním citem, jež ženy žádají od lásky. Nejzkaženější z nich vyžaduje především úplné rozhrěšení vin minulosti, než zaprodá svou budoucnost a snaží se dáti na srozuměnou svému milenci, že mu podává nejvyšší rozkoš za cenu úcty, již jí pak svět upírá. Neníženy, která přijmouc u sebe muže a zůstanouc sním poprvé o samotě, by nezabývala se některou z těchto myšlenek; zvláště když jako Charles de Vendenesse, je to muž krásný a duchaplný. Právě také tak málo mladých lidí opomene uskutečniti nejtajnější přání, jednu ze svých tisíci myšlenek, a tak ospravedlniti svou láskou, vzbuzenou ženami krásnými, duchaplnými a nešťastnými, jako byla pani d'Aiglemont. Také markýzka, slyšíc ohlašovati pana de Vendenesse, byla dojata, a on se skorém ostýchal i přes jistotu, v níž se takřka odívají diplomaté. Ale brzy markýzka vzala na se vzeřzení uctivé, pod jehož ochranu utíkají se ženy proti výkladům ješitnosti. Tato rozvaha vylučuje všecku možnou jinou myšlenku a tvoří, abychom tak řekli, část pocitů, umírňujíc je formou zdvořilosti. Ženy udržují se tak dlouho, jak chtějí v tomto bezvýznamném postavení jako v příkopě, ono vede právě tak k úctě, jako k lhостejnosti, stejně k udivení aneb ku vášni. Jedině v třiceti letech může žena znáti výhody tohoto postavení. Umí se v něm smáti, žertovati, býti něžnou, aniž by se zahazovala. Tehdy

má ve své moci nevyhnutelný takt, kterýmž se dotýká u muže všech citlivých strun a studuje zvuk, ježž ony vyluzují. Její mlčení je právě tak nebezpečné, jako její slova. Neuhodnete nikdy v tomto stáří, jestli je upřímnou neb falešnou, jestli se vám posmívá aneb jestli je pravdivou ve svém vyznání. Když vám již byla dala právo zápasiti s ní, najednou jediným slovem, jediným pohledem, jediným posuňkem, jehož sílu jen ona zná, uzavírá souboj, opouští vás a zůstává paní vašeho tajemství, volna zničiti vás úsměškem, volna zaměstnávat se s vámi, právě jak je chráněna svou slabostí a vaší silou. Ač se markýzka umístila při této první návštěvě na toto neutrální území, přec dovedla si zachovati velkou důstojnost ženskou. Její tajné bolesti vznášely se stále nad její živou veselostí, tak jako lehounký mráček zastíňuje neúplně slunce. Vendenesse odešel, pocítiv v této rozmluvě neznámé rozkoše; ale byl utvrzen v přesvědčení, že markýzka jest jednou z oněch žen, jejichž vydobytí stojí příliš mnoho, než abychom mohli se pokusiti o to, je milovati.

To by byl, pravil si odcházeje, pocit, jenž se oku ztrácí, correspondence, jež by unavila i nejctižádnostivějšího podřízeného úředníka! A přec kdybych to chtěl a opravdu chtěl . . .

To nešťastné „Kdybych to chtěl“, jak často do zkázy uvrhlo tvrdohlavce! Ve Francii samoláska vede k vášni. Charles opět navštívil paní d'Aiglemont, a zdálo se mu, že pozoruje u ní záblesk radosti při rozmluvě s ním. Místo aby se oddal s naivností štěstí . býti milován, chtěl si zahráti dvojí úlohu. Zkusil to, aby se zdálo, že jest vášnivým; pak chtěl analysovat chladně pochod této své intriky a býti milencem i diplomatem; ale byl velkomyslným a mladým, tato zkouška měla jej dohnat k lásce bez mezí; neb ať umělá, ať přirozená byla vždy markýzka silnější než on. Pokaždé když odcházel od paní d'Aiglemont, trval Charles ve své nedůvěře a podroboval další pochod, jímž procházela duše jeho, přísné analýze, jež umrtvovala jeho vlastní dojmy.

Dnes, pravil si po třetí návštěvě, dala mi na srozuměnou, že

jest velmi nešťastnou a tak sama na světě, a že bez své dcery by si vroucně přála smrt. Byla úplně resignována. Než nejsem jí ani bratrem ani zpovědníkem, proč se mně tedy svěřovala se svým zármutkem. Miluje mne!

Dva dni potom, odcházejе, líčil sám sobě takto moderní mravy:

— Láska mění se dle barvy každého století. V roce 1822 jest plna doktrín. Místo abychom ji jako jindy dokazovali skutky, hádáme se o ní, rozmlouváme a přivádíme ji na řečniště. Ženy rozdělují ji ve tři období: nejdříve zkoumají naši vášeň, upírají nám mohutnost lásky a v tom stupni, jak samy jsou jí schopny. Koketerie ! Dnes večer markýzka vrhla mi v tvář úplnou nedůvěru.

Tím činí se velmi nešťastnými, jen aby vzrušily naši přirozenou velkomyslnost neb naši samolásku. Nepochlebuje-li to mladému muži, když může potěšit někoho ve velikém neštěstí? Pak mají ženy pravou manii panenství! Ona si asi myslí, že u ní v ně věřím! Moje víra mohla by se u ní státi dobrou spekulací.

Ale jednoho dne, když byl již hodně unavil své myšlenky nedůvěrou, ptal se sama sebe, jestli přece by markýza nebyla upřímnou; zda tolik utrpení bylo možno pouze vyhlávati, proč by předstírala resignaci ? Žilaf v úplné samotě, zžíraná v tichu zármutkem, jež si mohl pouze domyslití někdy některým přízvukem více méně umírněným.

Od onoho okamžiku pocítil Charles živý interes pro paní d'Aiglemont Přes to vše přicházejе k jedné z oněch schůzek, jež se staly zvykem nevyhnutelným jak jednomu tak druhému, v hodinu, již zachovávala jich obapolnýpud, Vendenesse shledal, že jeho milenka je více obratná než pravdivá a jeho poslední slovo bylo: „Jisto je, že tato žena je velmi obratná.“

Vstoupiv, spatřil markýzku v její zamilované pose, plné melancholie: pozdvihla naň oči, aniž by byla sebou hnula a pohledla naň oním pohledem, jenž se spíše podobá úsměvu. Paní d'Aiglemont vyjádřila jím úplnou důvěru, právě přátelství, však ani dost málo

lásky. Charles se posadil a nemohl ničeho říci. Byl pohnut city, pro které nám slov se nedostává.

Co je vám ? pravila dojatým hlasem.

Nic .... A přece, odpověděl, vzpomínám si na něco, o čemž jste posud nepřemýšl

– To by bylo?

Ale ... a kongres je skončen.

Nuže, pravila, neměl jste tehdy jiti na onen kongres ?

Přímá odpověď byla by bývala prudkým a delikátním vyznáním; ale Charles na to neodpověděl. Fysiognomie paní d'Aiglemont dokazovala takovou ryzost přátelství, jež bouralo vše výpočty ješitnosti, všecky naděje v lásku, ale též všecku nedůvěru diplomata; nevěděla aneb zdálo se úplně, že nevěděla, že jest milována; a když Charles všecek zmaten se vnořil ve zpomínky, musil sám sebe přesvědčovat, že ani jediným skutkem nebyl to učinil této dámě srozumitelným, aby se toho mohla domy sliti. Pan de Vendenesse shledal toho večera markýzku stejnou, jako vždy, jednoduchou, cituplnou, pravdivou v jejím smutku, šťastnou, že našla přítele, hrdou, že sešla se s duší příbuznou; ona nepokračovala v tom a nepřipouštěla, že by žena se mohla dáti dvakrát svěsti; poznalat lásku a chovala ještě krvácející stopu její v srdci svém; nemohla si představit, že by šťestí svým opojením mohlo dvakrát jednu ženu zasypati, neboť nevěřila pouze v ducha, nýbrž i v duši a pro ni nebyla láska pouhým svedením, nýbrž souborem všech možných ušlechtilých aspirací. V tom okamžiku stal se Charles opět mladým, byl překonán leskem tak silné povahy a chtěl býti zasvěcen do všech tajemství této více náhodou než vinou zpustošené existence. Paní d'Aiglemont vrhla jen jediný pohled na svého přítele, slyšíc tázati se ho po vzniku jejího zármutku, jenž zastíral její krásu tak harmonickým smutkem; ale tento pohled byl jakousi pečeti při slavnostní smlouvě.

— Neklad'te mně více podobných otázek, pravila. Je tomu čtyři roky, právě jako dnes, ten, jenž mne miloval a kterému jedinému

byla bych obětovala svou vlastní čest, zemřel a zemřel proto, aby zachránil mou čest. Tato láska umřela mladá, čistá, plná illusí. Před tím, než jsem se mohla oddati vášni, v kterou mne hnal bezpříkladný osud, byla jsem svedena jako mnoho mladých dívek, mužem bez ceny, ale příjemného zevnějšku. Sňatek zničil mé naděje jednu po druhé. Ztratila jsem štěstí legitimní a to štěstí, jež se zove zločinem, i to ztratila jsem ani ho nepoznávši. Nezbyvá mi ničeho více. A když jsem nedovedla zemřít, mám povinnost zůstat i aspoň věrnou svým vzpomínkám.

Při těchto slovech neplakala, sklopila pouze oči a svírala lehce prsty, jež měla sepjaty dle svého zvyku. Bylo to řečeno tak jednoduše, a přízvuk v hlase jejím byl přízvukem tak hlubokého zoufalství, jaká asi byla její láska a nezanechal tu nejmenší naději Charlesovi.

Tato strašná existence, vyslovena třemi větami a označena zalomením rukou, tento silný smutek v ženě tak útlé, tato propast v hlavě tak krásné, konečně melancholie, slzy smutku po celá čtyři leta zarazily Vendenesse, jenž umlkl a zdál se býti malým proti této velké a ušlechtilé ženě; neviděl v ní více tu tělesnou krásu tak dokonalou a vybranou, ale duši výmínečně citlivou. Konečně se tedy setkal s touto ideální bytostí, o níž tak fantasticky sníval, tak mocně žádanou všemi, kdož do vášně vkládají celý svůj život, hledají ji toužebně a často umírají, aniž by se mohli těšiti ze všech těchto vytoužených pokladů.

Naslouchaje této řeči a před touto úplnou krásou, Charles shledal, že jsou jeho myšlenky malicherné. Bylo mu holou nemožností, povznéstí svá slova k výši této scény, najednou tak prosté a též vznešené, odpověděl všeobecnými výroky o osudu žen.

— Milostpaní, buď musíme umět bolesti zapomenout neb vykopat si vlastnoručně hrob, pravil.

Ale rozum jest vždy podlý proti citu; on jest přirozeně obmezen, jako vše, co jest pozitivní, kdežto cit jest bez konce. Rozumovati tam, kde je dlužno cítiti, jest vlastním pouze bezvýznamným duším.

Vendenesse tedy mlčel, pozoroval dlouho paní d'Aiglemont a pak odešel. Mezi tím co tato vzrůstala u něho v nových myšlenkách, podobal se malíři, jenž až doposud byv obklopen ve svém atelieru obyčejnými typy modelů setká se najednou s Mnemosynou, nejkrásnější to a nejméně oceněnou, antickou sochou. Charles byl hluboce pohnut. Miloval paní d'Aiglemont s onou mladistvou vírou, onou vřelostí, jež dodává prvním vášním báječného půvabu, upřímnosti, kterou nenalézá muž, leda v troskách, pakli miluje později ještě jednou: rozkošné vášně, jež bývají přijímány skoro vždy s nadšením ženami, jež se vzbudily, proto že v tomto krásném věku třicítí let, poetický to vrchol ženského života, ony mohou obejmouti jediným pohledem celý jeho běh a vidí tak dobře do minulosti jako do budoucnosti. Tehdy ženy znají plnou cenu lásky a těší se z ní v strachu před její ztrátou; tehdy jich duše jest krásnou mladostí, jež je opouští a jich vášeň vzrůstá vyhlídkou do budoucnosti, jež je léká.

— Miluju, pravil si tentokrát Vendenesse opouštěje markýzku a na neštěstí jest žena ona oddaná vzpomínkám. Jak těžký to boj proti mrtvému, jenž nemůže více vyvésti žádnou pošetilost, nemůže se znechutiti a u něhož vidíme jen jeho krásné vlastnosti. Není-liž chtítí sesaditi samu dokonalost, zkoušeti zahladiti upomínky a naděje, jež přežily ztraceného miláčka, jenž jím byl tím více, že nevzbudil než touhy a vše to, co jest v lásce nejkrásnějšího a nejsvůdnějšího ?

Tato smutná reflexe, vzbuzena zbabělostí a strachem před neúspěchem, čímž začíná vždy pravá vášeň, byla posledním výpočtem jeho odumírající diplomacie.

Od té doby neměl již podobných myšlenek, stal se hříčkou své lásky, ztrácel se v maličkostech tohoto nevyslovitelného blaha, jež zjevuje se jedním slovem, mlčením, skromnou nadějí. Chtěl milovat platonicky, přicházel každého dne pouze proto, by dýchal tentýž vzduch, jež dýchala též paní d'Aiglemont, doma se skorem nezařekl, provázel jí všudy s tyraníí vášně, jež promíchána s jeho sobectvím končí úplnou oddaností. Láska má svůj pud, zná nalézti

cestu k srdci, tak jak slabounký hmyz najde si cestu ku květině nepřekonatelnou vůlí a neleká se ničeho. Také, když cit jest pravý, není pochyby o jeho osudu. Ženě zdá se býti ničím, je-li uvržena do úzkostí hrůzy, pakli myslí, že od jejího života závisí pravda, síla a neúmornost, kterou zahrne ji milenec ve svých přáních! Neb i ženě, manželce, matce je nemožno ochrániti se proti lásce mladého muže; jediná ochrana jest v její moci; jest to, aby ho více nevidala od té chvíle, kdy uhodne tajemství srdce jeho, které žena uhodne vždy. Ale tato obrana zdá se příliš náhlou, než aby jí přijala žena v okamžicích, když ji manželství tíží, nudí a unavuje, když povinná náklonnost jest více než vlažná, není-li již úplně opuštěnou. Ošklivé ženy cítí se pochlebovány láskou, jež je činí krásnými; u mladých a roztomilých musí svedení býti v stejné výši s jejich svůdností a jest pak ohromné; jsou-li ctnostné, tu cit ryze pozemský je vede, aby si daly nevím již jaké rozhršení v příčině velikosti obětí, jež přinášejí svým milencům a přičítají sobě ještě slávu v těchto těžkých půtkách. Vše jest u nich pastí. Žádná domluva není dosti silnou proti těmto pokušením. Vězení, jež bylo druhdy přisouzeno ženě v Řecku, v Orientě a jež se stává nyní módou v Anglii, jest jedinou ochranou domácí morálky; ale pod vládou tohoto systému mizí rozkoš světské: společnost, zdvořilost, elegance mravů stává se nemožnou. Národové musí sami voliti.

Také několik měsíců po prvním setkání se s Vendenessem, Bez-nala paní d'Aiglemont, že její život je úzce sloučen s životem tohoto mladého muže; podivila se tomu ale bez velkých rozpaků a skorem pocítila radost sdíleti s ním svůj vkus a myšlenky. Přijímala myšlenky od Vendenessa aneb podroboval se on jejím nejmenším choutkám? Nezkoumala to. Byla již zachvácená vírem vášně; tato rozkošná žena důvěřovala své falešné bázni říkouc:

— O! Ne! Zůstanu věrna tomu, jenž pro mne zemřel.

Pascal pravil: „Pochybovati o Bohu, jest věřiti v Něj:“ Rovněž tak žena se nebrání, pakli již sama se zadala. Toho dne, kdy márkýzka

sobě přiznala, že jest milována, potácela se mezi mnohými rozdílnými pocity. Pověry a předtuchy ji ohlušovaly. Bude šťastnou? Může nalézt štěstí mimo zákon, který je společnosti morálkou ať již právem či ne? Až dosud nedalo jí žítí ničeho, než pít z číše hořkosti. Je možno, aby dvě bytosti odloučené od sebe poměry společenskými spojily se spolu svazky sladké oddanosti? Ale též, možno-liž štěstí dosti draze zaplatiti? Pak hledati toto štěstí tak vroucně ždané je přec přirozené; snad nyní se s ním konečně setká!

Zvědavost nad to podporuje vždycky milence. Uprostřed těchto tajných rozepří přišel Vendenesse. Jeho přítomnost zaplašila úplně poslední zákmit rozumu. Jestli jsou takové postupné proměny, jimiž prochází cit, sebe prudčí u mladého muže a třicetileté ženy, jsou okamžiky, kdy odstíny splývají, kde rozumování se ztrácí v jediné a poslední reflexi, která ústí v jediné tužbě, ničíc ji. Čím odpor byl delší, tím mocnější jest hlas lásky. Zde tedy končí ona studie nazvaná vykristalisoání lásky; neh tento název vysvětluje spíše, než maluje, nebezpečí a mechanismus lásky. Ale láska od tohoto okamžiku, každým dnem přibírá barev, obleká se do půvabu mladosti, oživuje těla, zbystřuje pohyby, vrací lesk, krásu, svůdnost pocitům a přitažlivost životu. Charles nalezl paní d'Aiglemont zamýšlenou; když se jí ptal svým sladkou mocí srdce pronikavým a tak přesvědčivým tónem: „Co jest vám?“ střežla se na to odpověděti. Tato rozkošná otázka naznačovala úplnou shodu duší a zázračným ženským pudem poznala markýzka, že nářek anebo výraz jejího vnitřního bolu byl by jen jakýmsi druhem vybidnutí. Pakli již tato slova, každé pro sebe měla pro ně oba zvláštního významu, do jaké propasti řítila se již markýzka oběma nohama? Čtla sama v sobě okem jasným a čistým a její mlčení bylo sledováno Vendenessem.

Jsem churavá; pravila konečně, polekána jsouc důležitosti okamžiku, při čemž výraz očí zastával úplně nemožnost rozhovoru.

Milostpaní, odpověděl Charles hlasem uctivým, ale prudce pohnutým; tělo a duše spolu souvisí. Kdybyste byla šťastná, byla

byste též svěží a mladá. Proč odmítáte žádati od lásky vše to, oč vás oloupila? Vy máte život za ukončený v okamžiku, kdy pro vás začíná. Svěřte se péči přítelově. Jest to tak sladké býti milovánu.

— Jsem již stará, pravila, nic neomluvílo by mne, kdybych nepokračovala v utrpení svém jako v své minulosti. A pak pravíte, že je třeba milovati? Nuže, já nesmím a nemohu. Mimo vás, jehož přátelství dodává jakési něžnosti mému životu, nikdo se mi nelíbí, nikdo nedovedl by vyhladiti mé vzpomínky. Přijímám přítele; před milencem bych prchala. Pak bylo by velkomyslné ode mne dáti za výměnu srdce mladého své srdce zvadlé, přijímati iluse, jež nemohu sdíleti, mluvíti o štěstí, v které bych neuvěřila nebo bych se chvěla při myšlence, že je mohu ztratiti? Snad odpovídala bych sobectvím jeho oddanosti a byla bych vypočítavou tam, kde on by byl plný citů; moje vzpomínka urážela by život jeho radostí. Ne, hleďte, první láska nemůže býti nikdy nahrazena. A konečně, který muž by chtěl za tuto cenu mé srdce?

Tato slova, plná strašné koketerie, byla posledním vzmachem její opatrnosti.

„Jestli se tím odradí, nuže, zůstanu sama a věrna!“ Tato myšlenka prošla jí srdcem a byla pro ni, čím jest slabá vrbová větvička pro plavce, než se dá unést proudem.

Očekávaje toto přiznání, zachvěl se Vendenesse bezděky; toto zachvění bylo mocnější vůči srdci markýzčině, než všechna minulé svůdnost jeho. To, co dotýká se žen nejvíce, není setkání se s půvabnou něžností u mužů, s vybranými city, jež jsou podobny citům žen; u kterých jest půvab a něžnost výrazem „pravdy“. Charlesův posuněk prozradil jí opravdovou lásku Paní d'Aiglemont poznala sílu náklonosti Vendenessovy silou vlastního utrpení. Mladý muž odpověděl chladně:

Máte bezpochyby pravdu. Nová láska, nový zármutek!

Pak obrátil rozhovor a mluvil o obyčejných věcech; ale jeho dojmutí bylo viditelné, pohlížel na paní d'Aiglemont se soustředěnou

pozornosti, jako by ji viděl naposled. Konečně, odcházej, pravil s dojmutím:

S bohem, milostpaní!

Na shledanou! pravila s něžnou koketerií, jež jest tajemstvím pouze vznešených dám.

Neodpověděl a odešel.

Když Charlesa zde více nebylo, tu prázdné sedadlo, jež opustil, mluvilo zaň; ona pocítila tisíce výčitek a uznávala svou křivdu. Vášně obrovsky vzrůstá u ženy, když se jí zdá, že jednala málo velkomyslně, neb že poranila ušlechtilou duši. Nemáme nikdy podezřívati špatná hnutí v lásce, jsou i tato velmi blahodárná; ženy nepodléhají než za záminkou ctnosti. „Peklo jest dlážděno dobrými úmysly,“ není liž to paradox kazatelský? Vendenesse nechal uplynouti několik dnů, aniž by přišel. Každého večera, v hodinu jich obyčejné schůzky, očekávala ho markýza s netrpělivostí, plnou výčitek. Psát mu, bylo by bývalo vyznáním a pak její pud jí pravil, že se vrátí. Šestého dne, oznamoval ho komorník. Nikdy nezaslechla toho jména s větší radostí. Její radost ho polekala.

Vy jste mne vytrestal, pravila mu.

Vendenesse pohledl na ni udiveně.

Vytrestal? opakoval. A zač?

Charles chápal dobře markýzku: ale chtěl se pomstiti za utrpení, jehož byl obětí od okamžiku, kdy jej podezřívala.

Proč jste mne nepřišel navštívit? ptala se s úsměvem.

Neměla jste návštěv? pravil, aby se vyhnul přímé odpovědi.

Pan de Rouquerolles a pan de Marsay, malý d'Esgrignon byli zde, ti první včera, poslední dnes ráno, zůstali skoro dvě hodiny. Viděla jsem, myslím, též paní Firmiani a vaši sestru paní de Listomère.

Opět jiné, nové utrpení! bolest, již nepochopí ti, jenž nemilují s divokou tyraníí vydobývatele, jejíž nejnepatrnějším důkazem jest

příšerná žárlivost a neustálá touha zbaviti milovanou bytost všech cizích dojmů o lásce.

Jakže! pravil si Vendenesse, ona přijímala a viděla spokojené lidi, mluvila s nimi, mezi tím, co já jsem dlel o samotě, tak nešťastný!

Potlačil svůj bol a uvrhl svou lásku na dno srdce svého, jako rakev do moře. Jeho myšlenky byly z těch, jež nevyslovujeme, mají rychlost kyselin, jež zanikají vypařující se. Přece, jeho čelo pokrylo se mrakem a paní d'Aiglemont poslušná ženského pudu sdílela jeho smutek, aniž by do něho vnikala. Nebyla vinnou zlem, jež působila, Vendenesse to spozoroval. Mluvil o svém postavení, o své žárlivosti, jako by to byly bypothesy, o níz se milenci rádi hádávají. Mar- kýzka pochopila to a byla tím živě dojata, tak že nemohla zadržeti slzí. Od onoho okamžiku vešli v ráj své lásky. Ráj a peklo jsou dvě velké básně, jež tvoří dvě osy, na nichž otáčí se naše bytí, radost neb žal. Báj není-liž a nebude-liž vždy obrazem nekonečnosti našich citů, jež nezračí se než v těchto podrobnostech, protože štěstí jest jen jedno; kdežto peklo objevuje se nekonečným trápením našich bolestí, z kterých je možno stvořit poetické dílo, protože jsou utrpení od sebe tak různá.

Jednoho večera byli oba milenci samotni, seděli vedle sebe, mlčeli, byli zaměstnání nejkrásnějšími změnami obzoru čistého nebe, do něhož poslední sluneční paprsky házejí slabé odstíny zlata a červeně. V tomto okamžiku, pomalé ubývání světla vzbouzí v nás něžné pocity; naše vášně se měkce chvějí a my napojíme se nepokojem, nevím jaké vášně uprostřed tohoto klidu. Ukázavši nám štěstí slabými obrazy příroda vybízí nás, abychom těšili se z něj; pakli jest naším anebo abychom ho želeli, jestli nám uprchlo. V těchto okouzlením tak úrodných chvílích pod baldachýnem světla, jehož souzvuk tak se pojí s vnitřní svůdností, jest těžko odolati tužbám srdce, jež mají tolik kouzla ! tehdy smutek se rozptyluje, rozkoš nás opijí a bolesti ochabují! Nádhera večera jest znamením k přiznání se a Tybízí k němu. Mlčení stává se nebezpečnějším slova, udílí očím úplnou moc

nekonečna nebes, jež se v nich zrcadlí. Pakli promluvíme, nejmenší slovo má neodolatelnou moc. Což není tu v hlase jas a v očích purpur? Není-liž nám, jako by nebe bylo v nás aneb nezdá se nám, že my jsme v nebi?

Přes to vše Vendenesse a Julie, neboť tak si říkali od několika dnů, neb oběma se to tak lépe líbilo, mluvili spolu, ale jednoduchý předmět jejich rozpravy byl vzdálen od nich; jestli nerozuměli smyslu svých slov, naslouchali s rozkoší tajným myšlenkám, jež je skrývaly. Ruka markýzčina spočívala v ruce Vendenessově; zanechávala ji tam, aniž by myslela, že jest to projevením přízně.

Naklonili se k sobě, aby spatřili velkolepou krajinu plnou sněhu, ledovců, šedivých stínů, které ukončují báječné obláčné hory; jeden to z obrazů plný prudkých protiv mezi rudými plameny a černými tóny, jenž ozdobují nebesa bujnou, nenápodobitelnou a prchavou svou poesíí, velkolepou kolébkou, kde se slunce rdí, a krásnou rakví, kde se umírá. V tomto okamžiku Juliiny vlasy dotkly se tváře Vendenessovy: pocítila toto lehké dotknutí a prudce se nad tím zachvěla; on ještě pudčeji, neb oba přicházeli postupně k oné nevysvětlitelné krisi, kde klid sděluje citům záchvěv tak jemný, že nejmenší náraz vyvolává potopu slzí a odpoutává smutek, ať již srdce se ztrácí v melancholii, neb poskytuje nevyčerpatelné rozkoše, ztrácí-li se v závratí lásky. Julie tiskla skorém bezděky ruku svého přítele. Toto pronikavé stisknutí dodalo odvahy milencově skromnosti. Radosti této chvíle, naděje do budoucna, vše rozplynulo se v pohnutí prvního důkazu přízně, cudného a skromného políbení, jež si paní d'Aiglemont dala vzíti s tváře. Čím slabší byl tento důkaz, tím byl mocnější a nebezpečnější. Byla to shoda dvou krásných duší, oddělených od sebe zákonem, spojených veškerou svůdností přírody. V tom vešel generál d'Aiglemont.

Jest změna v ministerstvu, pravil. Váš strýc bude nyní členem nového kabinetu. Tím máte, Vendenessi, krásné naděje státi se někdy vyslancem.

Charles a Julie podívali se na sebe, zardívajíce se. Tento obapolný stud byl jim novým poutem. Oba dva měli jedinou myšlenku, jedinou výčitku; hrozné to pouto, tak silné, jako když dva vrahové zabíjejí jednoho člověka, tak jako je polibek mezi dvěma zločinnými milenci. Bylo dlužno odpověděti markýzovi.

Nechci již více opustiti Paříž, pravil Charles de Vendenesse.

Však my víme proč, odpověděl generál, nápodobuje bystrozrak člověka, jenž odkrývá nějaké tajemství. Vy nechcete opustit svého strýce, abyste se mohl státi dědicem jeho pairství.

Markýzka uprchla do svých komnat, vyřknouc o svém muži tento strašlivý výrok:

O, jak je ke všemu také hloupý

Boží prst.

Mezi barierou Italskou a Sautéskou na vnitřním boulevardu, jenž vede k Jardin de plantes, jest průhled, který může okouzlit umělce neb nuděného cestovatele rozkošnou malebností svou. Jestli dostoupíte lehké vyvýšeniny, od níž boulevard, zastíněný vysokými, hustými stromy, obrací se s půvabem lesního zeleného a tichého stro-mořadí, spatříte před sebou u svých nohou hluboké údolí, oživené zpola venkovskými továrnami, jasně protkané zelení a svlažované tu hnědými vlnami Biervy, tam Gobelinsa. Na protějších stráních tlačí se několik tisíc střech, podobných hlavám zástupu a tající bídu před-městí Saint Marceau. Nádherná kopule Pantheonu, šedý a melan-cholický dóm Val de Grace vyčnívají hrdé nad městem, v amfite-atru, jehož obrysy rýsují se rozmarně křivými ulicemi. Odsud rozměry obou pomníků zdají se býti obrovské, drtí úplně nepatrná obydlí, jakož i nejvyšší topoly v údolí. Na levo observatoř, skrz jejíž okna a galerie prokmitá nebe, působíc podivné hry světla, vypadá jako černá, bezmasá kostra. Pak v dáli elegantní báh Invalidů září mezi modravými spoustami Luxembourg a šedivými věžemi sv. Sulpicia. Vyhlídka odtud a tyto čáry architektonické, spletené s listím, se stíny, jsou podrobeny rozmarům nebes, jenž stále mění svou barvu, světlo a vzhled. V dálce naplňují budovy vzduch; kolem vás vine se mezi vlnitými stromy venkovská stezka. Na pravo, průs-mykem této podivné krajiny, spatřujete dlouhou bílou hladinu kanálu Saint Martin, obklíčenou zarudlými balvany, okrášlenou

lipami a upevněnou stavbami, majícími vzhled římských sýpek. Tam na nejzazším obzoru zamlžená návrší Belleville, zastavená lomy a mlýny, jež splývají se svými štíty s mraky. A přece jest tam město, které nevidíte mezi řadou střech, jenž věncí údolí, a tím obzorem, tak neurčitým jako vzpomínky z dětství; ohromné město, ztracené v propasti mezi vrcholky nemocnice de la Pitié a vrcholem východního hřbitova, město, ležící mezi utrpením a smrtí. Lze to rozeznati po hluchém hukotu jako moře, které hlučí za příkrým břehem, jakoby říci chtělo: „Zde jsem!“ Pakli slunce vrhne své vlny světla v tvář Paříži, pakli ji zjasní i s měkkými jejími liniemi, jestli rozžehne několik oken, rozjasní cihly, zazáří na zlatých křížích, oblíí zdě a promění atmosféru v jemný závoj gazový, jestli vyvolá bohaté lomy barev s báječnými odstíny, jestli nebe jest azurové a zem se chvěje, jestli zvony začnou hovořiti, nuže, pak odsud můžete se obdivovati výmluvné feerii, již vaše obrazo – tvornost nikdy nezapomene, již budete zbožňovat, poblázněti jako nejkrásnějším pohledem na Neapol, Gařihrad neb Floridy ! Žádný souzvuk neschází tomuto koncertu. Zde šeptá světský vír i poetický mír samoty, hlas milionů stvoření i hlas boží. Zde leží uspané hlavní město pod klidnými cypřiši hřbitova Pere-Lachaise. . . .

Jednoho jarního jitra, v okamžiku, kdy se skvěly v slunci všechny krásy této krajiny, obdivoval jsem se jim, opřen o velký jilm, jehož žlutými květy vítr pohrával. Pak při pohledu na tyto bohaté a velebné obrazy trpce jsem vzpomínal, jaké opovržení pociťujeme, ha vyslovujeme za našich časů vůči krajinám naší vlasti. Proklínal jsem ty bohaté chudáky, kteří, znechuceni naší krásnou Francií, za cenu zlata kupují si právo pohrdati svou vlastí, navštěvujíce a prohlížejíce svými lorgnony znamenitosti Itálie, jež nyní již tak ovšedněly. Zamyslel jsem se s láskou nad moderní Paříží, snil jsem, když náhle zvuk polibku porušil mou samotu a zahnal mou filosofii. V příčném stromořadí, jež věncí příkrou stráň, pod níž se vlní voda, pohledná za Gobelinský most, zpozoroval jsem dámu, jež se zdála ještě mladá ;

byla oblečena s nejelegantnější jednoduchostí a její něžný výraz zdál se odrážeti vesele v štěstí celé krajiny. Mladý, krásný muž postavil právě na zem rozkošného hošíka, tak krásného, že jsem si nikdy nedomyslel, jestli onen polibek zazněl s tváře matčiny neb dítěte. Tatáž myšlenka, něžná a živá, zářila s očí, posuňků a úsměvu obou mladých lidí. S radostnou zručností proplekli pak Bvoje rámě, přibližující se k sobě s obdivuhodnou shodou v pohybech a byli v sebe tak zahloubeni, že ani nepozorovali mou přítomnost. Ale jiné nespokojené a zamračené dítě, obrácené k nim zády, vyslalo na mne pohled úchvatného výrazu. Toto dítě, nechávajíc svého bratra pobíhati brzy v před, brzy za matkou a mladým mužem, též tak krásné, půvabné jako první, ale forem něžnějších, bylo mlčenlivé a zůstalo ob čas státi v pohybu strnulého hada. Bylo to děvčátko. Procházka krásné ženy a jejího druha měla nevím co bezuvědomělého. Snad v roztržitosti spokojovali se chozením nahoru a dolů mezi můstkem a kočárem, jenž čekal při záhybu boulevardu, vraceli se stále po krátké své cestě, zastavující se, pohlížejíce na sebe, smějíce se dle rozmaru své rozmluvy, teď vážnoucí, teď veselé nebo vážné.

Skryt obrovským jilmem, obdivoval jsem se této rozkošné scéně a byl bych bezpochyby ctil její tajemství, kdybych nebyl zastihl v zamyšleném a pochmurném obličejí děvčátka tahy tak hluboké myšlenky, jež se docela nesrovnávala s jeho stářím. Sklánělo pokrytecky hlavu, pakli jeho matka s mladým mužem vraceli se k němu, pak vrhlo na ně jakož i na mladšího bratra náhlý pohled, skutečně zvláštní. Ale ničím nedá se popsat ona pronikavá chytrost, potutelná naivnost, divoké účastenství, jež prochvívalo celým dětským obličejem, kol očí lehce zatemnělých, když krásná dáma a její soudruh mazlili se s plavými kadeřemi hošíkovými, jemně hladíce ho po bělostném krčku a bílém límci v okamžicích, kdy hošíček ve svém dětinství zkoušel udržeti se v kroku s nimi. Zajisté byla to vášeň dospělého člověka v něžném výrazu bizarního děvčátka. Buď trpělo, bud myslelo. Neb kdo by mohl prorokovati smrt u těchto kvetou-

cích bytostí? Jest to tělesné utrpení neb předčasná myšlenka, zžírající jejich duše, skorem ještě nevyvinuté? Matka to snad uhodne. Co se mne týče, neznám nic hroznějšího než myšlenku starcovu, vrytou v čílko dětské, blasfemie se rtů panenských není tak monstruosní. Tak posuňky skorém pitomé tohoto zamýšleného děvčete, zvláštnost jeho pohybů, vše mne u něho zajímalo. Zvědavě jsem si je prohlížel fantasií pozorovatele, porovnával jsem je s jeho bratrem a snažil jsem se nalezt podobu jich i to, čím se od sebe lišili. Děvčátko mělo tmavé vlasy, černé oči a jevilo předčasnou dospělost, jež tvořila ostrou protivu s rusou hlavinkou, zelenýma jako moře očima a půvabnou nedospělostí mladšího hošíka. Starší mohla býti sedm i osmiletá, mladší byl sotva čtyřletý. Oblečení byli stejně. Přece, po bedlivém prohlídnutí, spozoroval jsem dosti frivolní rozdíl v límečkách jich košil, ale tento mi objevil román v minulosti a drama v budoucnosti. A přece to byla taková maličkost. Límeček snědého děvčátka byl pouze jednoduše obrouben, kdežto krásné vyšívání zdobilo límec hochův; to prozrazovalo tajemství srdce, mlčelivou přednost v lásce, již děti vyčtou v duši svých matek, jako by duch boží byl v nich. Bezstarostný a veselý rusovlásek podobal se spíše děvčátku, tak byla bílá jeho plet svěží, jeho pohyby byly půvabné, jeho výraz byl sladký; kdežto starší, vzdor své vyvinutosti, vzdor kráse svých tahů a lesku svých barev, podobala se churavému hošíku. Její živé oči, zbavené toho vlhkého závoje, který dodává takového kouzla dětskému pohledu, zdály se býti vyschlé vnitřním ohněm, jako oči nevěstek. Konečně, bělost její pleti měla nevím jaký neurčitý odstín, olivový, znak to prudké povahy. Dvakrát mladší bratr nabízel jí s pohnutlivým půvabem, s roztomilým pohledem, s výrazným obličejem, jenž by byl okouzлил Cbarleta, malý lesní roh, na který ob čas troubil; ale pokaždé neodpověděla než divokým pohledem k této větě tak laskavým tonem vyřčené: „Hle, Helenko, nechceš ho?“

A děvčátko zasmušilé a strašné zpod svého zhledu, jež se zdál být bezstarostným, živě se chvělo a rdělo, když se jí její bratr jen blížil;

ale malý nezdál se pozorovati černý rozmar své sestry, jeho bezstarostnost spojená s intereselem k věci ukončovala úplný kontrast mezi v pravdě dětskou povahou jeho a ustaraným vědomím, vrytým do postavy dospělého děvčátka, jež ji zatemňovalo již svými tmavými mraky.

Maminko, Helena si nechce se mnou hráti, zvolal hoch, uchopiv še okamžiku, aby si postěžoval, když jeho matka a mladý muž zastavili se na mostě Gobelinském, na chvíli umlknuvše.

Nech ji, Charles. Víš dobře, jaký je to mrzout.

Tato slova, matkou nahodou pronešená, jež se na to prudce s mladým mužem obrátila, vyvolala u Heleny slzy. Potlačila je v tichu, vrhnouc na svého bratra jeden z těch pohledů, jenž se mi zdály nevysvětlitelné a jala se pozorovati z počátku s chmurnou inteligencí straň příkře skloněnou k řece, pak řeku Bièvre, most, krajinu a mne.

Obával jsem se, že budu spozorován od veselého párku, jehož zábavu bych bezpochyby byl porušil; tiše jsem se vzdálil a ukryl za bezové křoví, jehož listí mne úplně ukrylo všem zrakům. Posadil jsem se klidně na pahrbek, pohlížeje chvílemi na měnivou krásu obzoru, neb na divoké děvčátko, jež jsem mohl pozorovati mezi větrovým keřů a kořeny bezu, na nichž má hlava spořívala, skorém v jedné Čáře s boulevardem; Nevidouc mne více, Helena se zdála býti nepokojnou, její černé oči mne hledaly v dálce stromořadí a za stromy s nekonečnou zvědavostí. Čím jsem jí byl? V tom okamžiku přirozený smích Charlesův zavzněl v tichu jako ptačí zpěv. Krásný, mladý muž, blondovlasý jako on, vyhazoval ho v náručí, objímal ho a zahrnoval ho těmi nepatrnými slovy bez ladu, změněnými v svém pravém smyslu, jimž se mazlíváme s dětmi. Matka se usmívala těmto hrám a bezpochyby čas ob čas vmísila se v ně se slovem pošlým přímo ze srdce; neboť mladý muž ustával ve hře všecek šťastný, pohlížel naň modrým okem plným ohně a zbožňování. Jejich hlasy spojené s hlasem dítěte, měly něco tak něžného. Byli všichni tři rozkošni. Tato scéna, uprostřed překrásné krajiny, rozlévala zde svěžest k ne-

uvěření. Žena krásná, bělostná, usměvavá, dítě lásky, muž zářící mládím, jasné nebe, konečně všechny souzvuky přírody přispívaly k tomu potěšit duši. Zpozoroval jsem, že se usmívám, jako by ono štěstí bylo mým. Krásný mladý muž slyšel, že bije devět hodin. Když byl něžně objal svou družku, jež se tím stala vážnou, skorem smutnou, vrátil se ku svému kočáru, jež se k němu zvolna blížil, řízen starým sluhou, Žvatlání drahého dítěte mísilo se v poslední polibky jimiž ho zahrnul mladý muž. Potom vstoupil do kočáru a mezi tím, co dáma bez hnutí naslouchala hrčení vozu, sledujíc očima naznačenou stopu oblakového prachu v zeleném stromořadí boulevardu, přiběhl Charles k své sestře blízko mostu a zaslechl jsem, jak pravil stříbrným hláskem:

Proč jsi nepřišla dát s bohem mému dobrému příteli?

Spatříc svého bratra nakloněného nad stráni, Helena naň vrhla nejohrovnější pohled, který kdy ozářil dětské oko a strčila do něho vášnivým hnutím. Charles zklouzl po příkré stráni, zde kořeny, na něž narazil, jej prudce odrazily na ostré kamení podezdívky; narazil zde čelem, pak všecek zkrvácený padl do blátivých vln řeky. Voda se rozstříkla tisíci hnědými proudy nad jeho rusovlasou hlavinkou. Zaslechl jsem ostré výkřiky ubohého dítěte; ale brzy zanikly v řečišti, kde zmizel, vydav temný zvuk kamene, jež se tam zřítíl. Blesk není rychlejší, než tento pád. Sotva jsem se zdvihl a seběhl po stezce, dolů. Helena, udivená, vydávala pronikavé výkřiky:

Maminko! Maminko!

Matka byla již vedle mne. Letěla jako pták. Ale ani matčiny oči, ani moje nemohli rozeznat určitě místo, kde bylo dítě pohřbeno, černá voda vřela velkým prostorem. Řečiště Biévry má v těchto místech deset střeoviců hloubky. Dítě zde muselo zahynouti, bylo to holou nemožností mu pomoci. V této chvíli, v neděli, bylo zde vše bez člověka. Biévre nemá ani lodi, ani rybářů. Nezahlédl jsem ani tyčky, abych rozryl páchnoucí dno řeky, ani človíčka v dáli. Proč bych mluvil o to to přišerném příběhu, proč vyzradil bych tajem-

ství tohoto neštěstí? Snad mstila Helena svého otce. Její žárlivost byla snad prstem božím. Přece, chvěl jsem se, pozoruje matku. Jakým hrozným výsledkem bude ji stíhati její manžel, její věčný soudce a ona táhla všady za sebou nepodplatitelného svědka. Dětství má čelo průhledné, plet průsvitnou a lež u něho jest světlem, jež vyradí vše v pohledu. Nešťastná žena nemyslela dosud ještě na muka, jež ji doma očekávala. Hleděla na Bièvre.

Podobný případ musel učiniti strašný dojem na celý život ženy a jeho ohlas čas od času nejhrozněji rušil lásku Juliinu.

Dva neb tři roky po této události, jednoho večera po obědě u markýze de Vendenesse, jenž byl tehdy v smutku po otci, nacházel se notář, aby uspořádal dědičné záležitosti. Tento notář nebyl docela malicherný notář Sternův, ale tlustý a vypasený pařížský notář, jeden z oněch lidí, tak ctěných, kteří dělají pitomosti s rozvahou, postaví svou těžkou nohu na ránu jim neznámou a ještě se ptají, proč naříkáme. Jest-li náhodou se doví o příčině, jimi spáchané hlouposti, praví: „Na mou věru, nevěděl jsem o tom!“ Konečně byl to notář tak poctivě hloupý, pro nějž v žití nebylo ničeho, než jeho akta. Markýz měl po svém boku paní d'Aiglemont. Generál zdvořile odešel před koncem oběda, odvedl své děti do divadla, na boulevardu buď do Ambigu-Comique nebo do Gaiete. Ač melodramata přepínají city, v Paříži se má za to, že se na ně bez nebezpečí mohou děti voditi, proto že nevinnost zde vždycky vítězí. Otec nedočkal se ani desertu, tak jeho dcera a jeho syn ho trápili, aby nepřišli pozdě do divadla, aby tam byli před vytažením opony.

Notář, nedotknutelný notář, který byl neschopen, aby se pozep- tal po příčině, proč paní d'Aiglemont posílá do divadla své děti a svého manžela, aniž by je tam doprovodila, byl na své židli jako pří- litý již od oběda. Jakýsi spor se táhl po celý desert a sluhové tím prota- hovali dobu do přinešení černé kávy. Toto protahování připravovalo je o čas bezpochyby vzácný a vyvolávalo zřejmou netrpělivost u krásné ženy, bylo by možno ji porovnat s netrpělivým arabským

koněm před vyjížděnkou. Notářovi, jenž nebyl znalcem ani v koních, ani v ženách, zdála se pouze markýzka trochu živá a těkává dáma. Byl tím okouzlen, že mohl trávit večer v společnosti dámy, jež byla v modě u slavného politika; ukazoval se proto duchaplným, přijímal její nucené úsměvy jako pochvalu, a stále pokračoval ve svém výkladu, aniž by si všimnul, jak velkou netrpělivost vzbuzuje. Několikrát již domácí pán, za souhlasu své družky, dovolil si umlknouti a nevysloviti pochvalnou odpověď, na niž notář čekal; ale při těchto tak významných přestávkách čertův člověk zahleděl se do ohně a hledal v své paměti nové anekdoty. Konečně se diplomat již stále díval na hodinky. Pak již krásná dáma dávala si klobouk na hlavu jako by již chtěla odejít a přece neodešla. Notář neviděl a neslyšel ničeho; byl nadšen sám sebou a byl jist tím, že zajímá tak markýzku, že se nehýbá odsud.

— Jistě se stane mou klientkou, řekl si.

Markýzka již stála, oblíkala si rukavice, a pohlížela chvílemi bud na markýze de Vendenesse, jenž sdílel se s ní o její netrpělivost, bud na notáře, který drtil je každým tahem svého ducha. Při každé přestávce, jež činil ctihodný muž, krásný náš párek oddechl si a pravil jeden druhému znamenitými: „Konečně, půjde!“ Ale kde pak. Byla to pro ně morální můra, jež nemohla skončit než pohněváním těchto dvou vášnivých lidí, na kteréž působil notář, jako had na ptáky a vyvolá konečně asi nějakou přenáhlenost. Uprostřed vypravování o nešlechtných prostředcích, kterými Tillet, právník, požívající tehdy přízně u dvora, vyzískal své jmění a jehož neřesti byly svědomitě rozbírány duchaplným notářem, diplomat zaslechl tlouci devět hodin; poznal, že jeho notář byl bez odporu hlupák, kterého je dlužno vyhoditi a protože ho zarazil odhodlaným posuňkem.

Ach, vy si přejete kleštičky na cukr, pane markýzi? pravil notář, podává je svému klientovi.

Ne, pane, jsem nucen vás prosit, byste odešel. Milostpaní chce jíti za svými dětmi a já mám tu čest, ji doprovodit.

Již devět hodin! čas ubíhá jako stín ve společnosti tak rozmilých lidí, pravil notář, jenž již asi hodinu mluvil úplně sám.

Hledal svůj klobouk, pak se umístil před krb, s těží zadržel škytavku a pravil k svému klientovi nevšímaje si ničících pohledů, jež naň vrhala markýzka:

Resumujme všechno, pane markýzi. Záležitosti obchodní jdou přede vším, zítra učiníme oznámení vašemu panu bratrovi, pokročíme k inventáři, přinutíme ho, aby se vyslovil a pak na mou čest . . .

Notář pochopil úmysly svého klienta tak špatně, že všechny instrukce, jež mu tento dal, obrátil nohama vzhůru. Tento případ byl příliš delikátní, než aby Vendenesse nebyl se cítil nucena opravití bezděky náhledy těžkopádného notáře; vyvinul se tu rozhovor, jenž opět delší dobu trval.

Slyšte, pravil konečně diplomat, na znamení, jež mu dělala mladá dáma: připravíte mne o rozum, přijďte zítra v devět hodin s mým tajemníkem.

Ale, mám tu čest vás upozornit, pane markýzi, že to není jisté, že se sejdem s panem Desroches, a jestli rozkaz na výpověď nebude vydán do dvanácti hodin zítra, pak lhůta dopadne a . . .

V tom okamžiku vjel kočár do dvora a při jeho zahrčení obrátila se ubohá žena rychle, aby skryla své slzy, jež jí vstoupily do očí. Markýz zazvonil, aby poručil sloužícímu, že již není pro nikoho doma; ale generál vracel se náhodou z Gaieté, předešel sluhu a objevil se drže za jednu ruku svou dceru s uplakanýma očima a za druhou malého zamračeného a rozhněvaného hochu.

Co se vám přihodilo ? ptala se dáma svého manžela.

Povím vám to později, odpověděl generál odcházeje do vedlejšího pokoje, jehož dvěře byly otevřeny a on tam spatřil časopisy.

Netrpělivá markýzka se vrhla zoufale na pohovku. Notář, jenž se cítil povinen býti roztomilým k dětem, užil směšně sladkého tonu, pravil k hochovi:

Nuže, přítelinku, co se dávalo v divadle ?

Údolí vodopádu, odpověděl nevrle Gustav.

Na mou svatou čest, pravil notář, autoři jsou teď opravdu půl blázni! Údolí vodopádu! Proč ne Vodopád v údolí ? Je možno, aby údolí nemělo vodopádu a kdyby řekl Vodopád v údolí, učinil by autor něco podstatnějšího, určitějšího, charakterističtějšího, věrohodnějšího. Ale nechme toho. Ale nyní, s jakým dramatem můžeme se setkat ve hloubce vodopádu neb v údolí? Odpovíte mi, že za našich dnů zvláštní přitažlivost tohoto druhu divadel záleží v dekoracích a tento titul nám označuje asi hodně krásné. Bavil jste se dobře, můj malý příteli? doložil sedaje si vedle dítěte.

Ve chvíli, kdy notář se ptal, s jakým dramatem se můžeme setkat v hlubině vodopádu, markýzčina dcera se zvolna obrátila a plakala. Matka byla příliš pobouřena, než aby si všimla posuňku své dcery.

O ano, pane, bavil jsem se dobře, odpovědělo dítě. Byl v tom kuse malý chlapec velmi roztomilý, jenž byl sám ve světě, poněvadž jeho tatínek nechtěl býti jeho otcem. Hle, teď přišel do prostřed mostu, jenž vedl přes vodopád; v tom veliký vousatý ošklivec, celý černě oblečený, uchopil ho a hodil ho do vody. Helena začala plakat a škytat; celý sál nás okřikoval a náš tatínek nás náramně rychle odvedl ...

Pan de Vendenesse a markýzka zůstali oba strnulí a jakoby uchvácení žalem, jenž jim odňal síli mysliti a jednati.

Gustave, mlčíte hned! zvolal generál. Zapověděl jsem vám mluvit o tom, co se dělo v divadle, zapomínáte mých rozkazů.

Nechť ho Vaše Výsost omluví, pane markýzi, pravil notář, je to mojí vinou, že jsem se ho vyptával, ale neznal jsem důležitost této . .

Neměl odpovídati, pravil otec, chladně se dívaje na svého syna.

Příčina náhlého návratu dětí a jich otce zdála se býti známa diplomatovi i markýzce. Matka pohledla na dcerušku, vidouc ji v

pláči, zdvihla se a šla k ní; ale náhle tahy jejího obličej se prudce změnila a dokazovaly přísnost ničím neumírněnou.

Dost již toho, Heleno, jděte si do vedlejšího pokoje osušit své slzy.

Co spáchala, ta ubohá malička ? pravil notář, který chtěl najednou utišiti hněv matčin i slzy dceřiny. Jest tak hezká, že je zajisté tou nejhodnější bytostí na světě; jsem tím jist, milostpaní, že Vám nepůsobí než potěšení. Není-li pravda, děvenko ?

Helena zachvěvši se pohledla na matku, utřela si slzy a snažila se ukázati klidný obličej a utekla do vedlejšího pokoje.

A zajisté, pravil notář, pokračuje stále, milostpaní, jste příliš dobrou matinkou, než abyste stejně nemilovala všechny svoje děti. A pak, jste příliš ctnostnou, než abyste dávala tak smutnou přednost jednomu dítěti před druhým, jehož truchlivé následky se zvláště notářům ukazují. Celá společnost proehází našima rukama, vidíme též vášně pod nejhnusnějšími formami jich interusu. Zde matka chce vyděditi děti svého manžela ve prospěch dětí, jimž ona dává přednost ; mezi čímž někdy otec chce zachovati jmění dítěti, kteréž si bylo zasloužilo matčinou nenávisť. A jsou to pak zápasy, strachy, akta a změny v aktech, simulované prodeje, svěřenské statky, konečně strašná směsice, na mé čestné slovo, strašná ! Tam opět otcové tráví svůj život, vydědňující své děti a kradouce statky svých manželek . . . Ano, kradouce, tot pravé slovo. Mluvili jsme o dramatech, ach, ubezpečuju vás, kdybychom mohli zrušiti tajemství některých odkazův, naši autoři mohli by sepisovati strašné měšťácké tragedie. Nevím, jaké moci užívají ženy, že mohou činiti vše, jen co chtějí; neb vzdor jich vzhledu a zdánlivé slabosti ony vždy vydobývají si svého vítězství. Ach, na příklad, na mne si nepřijdu! Já si domyslím vždycky příčiny podobných předurčení, jež ve zdvořilém světě se považují za nevysvětlitelné. Ale manželé, dejme jim za pravdu, nedomýšlejí se nikdy ničeho. Odpovíte mi, že je to již milost býti . .

Helena vrátila se se svým otcem z vedlejšího pokoje do salonu, naslouchajíc bedlivě notářovi; porozuměla mu tak dobře, že uvrhla taký úzkostlivý pohled na matku, předvídajíc s celým svým dětským pudem, že tyto okolnosti ještě zvýší přísnost matčinu, tak již tížící nad ní. Markýzka zbledla, ukázavši Vendenessovi, posuňkem hrůzy, svého manžela, jenž se zamyšleně zahleděl na květy v koberci. V tom okamžiku, přes svoje dovedné chování, diplomat se více nezdržel a vrhl na notáře zdrcující pohled.

Vstupte sem, pane, pravil, obraceje se živě k vedlejší komnatě, která tvořila předsíň salonu.

Notář jej sledoval chvěje se a nedokončiv větu.

Pane, pravil na to markýz de Vendenesse se soustředěnou vášní, zavíraje za sebou prudce dveře do salonu, kdež byl zanechal manžely o samotě; od oběda nekonáte a neříkáte než samé pitomosti a hlouposti. Pro Boha! odejděte; nepřestanete-li, způsobíte nejhroznější neštěstí. Pakli jste výtečný notář, zůstaňte si při svém zaměstnání, ale jestli náhodou se octnete ve světě, učte se býti obezřelejším . . .

Pak se vrátil do salonu, opustiv notáře bez pozdravu. Tento zůstal chvíli zaražen, strnulý, aniž by věděl, kde jest. Když hukot, který jeho uši ohlušoval, ustál, zdálo se mu, že slyší vzdechy, pak přecházení sem tam v saloně, kde bylo pak prudce zvoněno. Báł se pak setkati se zase s markýzem Vendenessem, našel opět schopnost k chůzi ve svých nohou a pomocí jich našel schody; ale u dveří bytu vrazil do sluhů, kteří se zde byli sběhli, aby byli k službám svého pána.

Hle, jací jsou všichni ti velcí páni, pravil si, když se konečně octl na ulici, hledaje si vůz, přivádějí vás do rozprávky, vybízejí vás poklonami; myslíte, že se baví, ale chyba lávky, ani za mák! Udělají vám pak hrubství, odstraní vás, konečně bez nejmenšího ostýchání vás vyhodí ze dveří. Konečně byl jsem velmi duchaplným; nic jsem neřekl, co bych nebyl dříve promyslel, si představil a co bych neuznával za slušné. Na mou věru, odporučuje mi více obezřelosti, ale mně

přece neschází. Eh! čerta, vždyť jsem notářem a členem komory. Bah! jest to žert vyslancův, nic jim není svatým těm lidem. Zítřka mně musí vysvětlit, jaké jsem dělal pitomosti a mluvil hlouposti. Vlastně musí mně dát za pravdu. Snad mám v celku křivdu ... Na mou věru, k tomu jsem dobrý dost, lámat si hlavu! Co jest mi vlastně po tom všem ?

Notář se vrátil domů a dal tuto otázku luštit své notářce, vypravuje příhody večerní společnosti slovo od slova.

Můj milý Crottate, Jeho Excellence měl úplně pravdu, když ti řekl, že's nedělal než pitomosti a mluvil než hlouposti.

Proč ?

Můj milý, kdybych ti to i řekla, nezabránila bych tomu, abysi zítra to znova nezapočal. Proto jedině tě žádám a odporučím ti, mluv ve společnosti pouze o svých záležitostech.

Nu, když mně to nechceš říci, zeptám se na to zítra ...

Můj bože, nej hloupější lidé se snaží skrývati tyto věci, a ty myslíš, že vyslanec ti je bude vypravovati. Ale, Crottate, nikdy jsem tě neviděla tak bez rozumu jako dnes.

Děkuji ti, má drahá.

Dvoje setkání.

Bývalý ordonanční důstojník Napoleonův, jehož budeme jmenovat pouze markýzem neb generálem, který pod vládou restaurace byl si získal velké jmění, trávil krásné dny ve Versaillesu, kde obýval letohrádek mezi kostelem a Montreuilskou barriérou, na silnici, jež vede do avenue Saint-Cloudské. Jeho služba u dvora mu nedovolovala vzdáliti se dále od Paříže. Tento pavilon byl druhdy vystavěn, aby sloužil za útulek pro těžké milkování některého z velkých pánů, měl tudíž velmi rozsáhlé místnosti. Zahrady, uprostřed kterých byl umístěn, vzdalovaly jej stejnoměrně na pravo i na levo od prvních domů montreuilských i od chatrčí vystavěných v okolí barriéry; takto, aniž by byli příliš o samotě, páni této usedlosti těšili se ve vzdálenosti takřka dvou kroků od města rozkoší samoty. Zvláštní protivou toho bylo, že facada a hlavní vrata šly bezprostředně na silnici, která druhdy asi byla opuštěna. Tato domněnka zdá se pravdě podobnou, když si vzpomene, že tato cesta končí rozkošným pavilonem, vystavěným Ludvíkem XV. pro slečnu de Romans, do kteréhož než zvědavý návštěvovatel vkročí, na cestě tu i tam setká se s rozličnými letohrádky, jejichž vnitřek a úprava svědčí o duchaplném hýření našich předků, kteří i ve volnosti jim tak často vytýkané vyhledávali přece stín a tajemství.

Jednoho zimního večera markýz, jeho žena a děti byli úplně samotni v tomto pustém domě. Všichni jejich sloužící dostali dovolení na svatbu do Versaillesu; ženil se jeden z nich a všichni spoléha-

jíce se na slavnost vánoční doby, jež se k tomu družila a jim poskytovala dostatečné omluvy u jejich velitelů, nečinili si velkých vrtochů a věnovali slavnosti více času, než jim bylo domácím řádem povoleno. Přece, protože generál byl znám co muž, jenž nikdy neopomenul splniti své slovo, provinilci i mezi tancem cítili výčitky, když viděli, že čas jich návratu již minul. Jedenáct hodin odbilo a ani jediný ze služebnictva se nevracel. Hluboké ticho, jež vládlo nad celou krajinou, dovolovalo, že vnikalo sem chvílemi kvílení větru, vanoucího mezi černými větvemi stromů, hučelo kolem domu, až zanikalo v dlouhých koridorech. Mráz tak vyčistil vzduch, utužil zem a osušil dláždění, že všechno mělo suchou zvučnost, jejíž úkazy nás často až překvapují. Těžký chod opozdivšího se pijáka, hrčení kočáru, vracejícího se do Paříže, zavzněl mnohem dříve a umlkal mnohem později, než jindy. Svadlé listí, tančící ve větrném víru, šustilo po dlažbě ve dvoře a podobalo se hlasu noci, zaznívajícimu ve chvíli, kdy tato chtěla býti němou. Byl to jeden z oněch večerů, jenž i v našem egoismu vyvolává marnou vzpomínku a soucit s chudšasem neb poutníkem a činí nám náš domácí krb tak milým. V té chvíli shromážděná rodina v saloně nestarala se ani o nepřítomnost služebnictva, ani o lidi bez přístřeší, ani o poesii, jež září v zimním večeru. Aniž by pomýšlely na to všechno, spoléhajíce na záštitu starého vojína, ženy i děti se oddávaly rozkoši, kterou nám poskytuje domácí život, kde citům nic nepřekáží, kde oddanost a přímost oživují hovor, pohledy a hry.

Generál seděl, či lépe řečeno, byl ponořen ve vysoké a prostorné lenošce, v koute u krbu, odkud zářil silný oheň, rozlévající prudké teplo, znak to silného mrazu venku. Zády opřen o lenoch měl tento statečný otec hlavu lehce nachýlenou, postavení to, v němž se zračil úplný klid a které prozrazovalo sladkou radost vnitřní. Jeho ruce bez nejmenšího hnutí jako ve snu visely volně s lenošky a pojily se k celku, vyjadřující myšlenku štěstí. Pozoroval nejmladší ze svých

děti, hošíka sotva pětiletého, polonahého, jeuz se bránil matce, jež ho chtěla svléci.

Klučik prchal buď před košilí neb noční čepicí, kterou mu márkýzka hrozila; měl na sobě ještě vyšíváný límec, smál se, když ho matka volala, dobře pozoruje, že sama se směje jeho dětinské vzpouře; začal si opět hráti se svou sestrou, právě tak dětinskou, ale potutelnější než on, která o mnohem již určitěji mluvila než on, jehož neurčitá slova a nesouvislé myšlenky byly pro jeho rodiče často nerozluštitelné. Malá Moína, o dva roky starší, vzbuzovala svým ženským škádlením nepřestávající výbuchy smíchu, které tryskaly jako prskavky a zdály se býti bez příčiny; ale když viděli je rodiče taktodovádějící u ohně, ukazující bez studu svá růžová nahá tílka, své formy tak delikátní a bělostné, splývající kadeře jejich vlásků rusých a černých, jich uhřáté růžové tvářinky, v nichž radost zanechávala naivní důlky, zajisté otec a ještě více matka rozuměli těmto mladým duším, pro ně již výrazným, pro ně již vášnivým. Před živými barvami vlhkých očí a zářících líček a bílé pleti těchto dvou andílků bledly květiny na měkkém koberci, kde si hráli, kam padali, kde se převalovali a spolu závodili a kde se kutáleli bezpečně.

Naproti svému manželvi, sedíc v lenošce v druhém koutě u krbu, byla matka obklopena rozházeným šatstvem a setrvala bez hnutí, držíc v ruce červený střevíček, v postavení plném nedbalé gracie. Její nerozhodná přísnost mizela jí na rtech v sladkém úsměvu. V stáří okolo třiceti šesti let zachovala si krásu v řídké dokonalosti tahu svého obličejce, kterémuž v té chvíli horko, světlo a štěstí propůjčovalo lesk nadpřirozený. Časem ustala dívati se na děti a pohledla něžným okem na vážnou postavu svého manžela a někdy, když se oči obou rodičů setkaly, vyměnily spolu mlčky tiché potěšení a hluboké myšlenky. Generálův obličej byl silně zhnědlý. Jeho čisté široké čelo bylo věnceno několika prošedivělými kadeřemi. Mužné blesky jeho modrých očí, odvaha vepsaná ve vrásky jeho odkvetlé tváře, označovaly že si byl krušnou prací vykoupil červenou stužku, jež zdobila

knoflíkovou díрку jeho kabátu. V tom okamžiku nevinné radosti, vyvolané jeho dvěma dětmi, odrážely se na mohutném a pevném jeho vzezení, v kterémž se značilo dobráctví a nevýslovná upřímnost. Tento starý kapitán se bez velkých obtíží stával dítětem. Není-liž u vojáků vždycky trochu lásky k dětem, zdaž nepocítili dosti neštěstí života, aby mohli poznati hrůzu přesily a privileje slabosti? O něco dále u kulatého stolu, osvětleného astralskou lampou, jejíž ostré světlo zápasilo s bledým světlem svíček, umístěných na krbu, seděl mladý hoch třináctiletý a obracel spěšně listy silné knihy. Výkřiky bratra a sestry nevyrušovaly ho ani za mák a jeho obličej prozrazoval zvědavost mládí. Tento hluboký zájem jeho byl omluven dostatečně jeho studentskou uniformou a přitažlivým kouzlem „Tisíc a jedné noci“. Byl bez hnutí a zamýšlen, loktem opřen o stůl, s hlavou vloženou v jednu ruku, jejíž prsty se nořily do hnědých vlasů. Plné světlo padalo na jeho hlavu, kdežto ostatek jeho těla byl ponořen ve tmu; podobal se takto černým portretům, v nichž se Rafael sám kreslil co pozorný, nakloněný a myslící na budoucnost. Mezi tímto stolem a markýzou velká, sličná, mladá dívka pracovala, sedíc před rámem k vyšívání, nad kterým byla nachýlena a odkud se její hlava občas vzdalovala, při čemž její ebenové vlasy, umělecky spořádané vždy se zaleskly ve světle. Helena sama o sobě byla divadlem. Její krása se vyznačovala řídkou silnou povahou a elegancí. Ač byly vlasy její silně zdvihnuty, že kreslily ostré linie kol její hlavy, byly tak hojné, že zbujně vůči zubům hřebenu energicky se čeřily kolem začátku jejího krku. Její husté obočí, pravidelně kreslené, přerývalo bělost jejího čistého čela. Na hořejším rtu měla několik jemných chloupků, které tvořily hnědý odstín pod řeckýmnosem, jehož kontury byly bezvadnou dokonalostí. Ale svůdná okrouhlost jejích forem, upřímný výraz jejích všech tahů, průhlednost jejího jemného zbarvení, rozkošná měkkost jejích rtů, oval vepsaný v její obličej a hlavně zdravý jejího panenského pohledu vtiskovaly této silné kráse ženskou svěžest, okouzlující skromnost, jako žádáme od těchto andělů míru a lásky.

Jedině nic útlého nebylo v této mladé dívce, jak její srdce bylo něžné, tak její duše byla silná; jak její souměr byl velkolepý, tak její vzezření bylo půvabné. Sledovala v mlčení bratra studenta a zdála se býti obětí jednoho z oněch osudných snění mladých dívek, do něhož ani opatrný otec často vniknouti nemůže, ba ani prozřetelná matka; tím způsobem nebylo možno rozeznati, jestli se měly přičítati hře světla neb tajným útrapám rozmarné stíny, jež přeletaly přes její obličej jako slabé mráčky přes čistou oblohu.

V té chvíli obě dvě starší děti byly úplně manžely zapomenuty. Přes to několikrát tázavý pohled oka generálova přeletí tichou scenu, jež na druhé straně ukazovala půvabné uskutečnění nadějí, vepsaných v dětské hlučení, umístěné do popředí tohoto domácího obrazu. Vysvětlující lidský život nepřestávajícím stupňováním, tyto postavy tvořily jistý druh živé básně. Přepych okolí, jenž zdobil tento salon, rozličnost posic, rozdílů obleků všech barev, kontrasty obličejů tak charakteristických růzností stáří, kontury světél je zostřující, rozlevaly nad těmito stránkami lidského žití všechno bohatství, jaké by si jen mohli přát sochaři, malíři a spisovatelé. Konečně ticho a zima, opuštěnost a noc propůjčovaly velkolepost této nádherné i naivní komposici půvabný dojem přírody. Manželský život je plný takových svatých hodin, jejichž nekonečné kouzlo jest snad nějakou vzpomínkou z lepšího světa. Bezpochyby že září nebeské paprsky nad scenami tohoto druhu, určenými, aby splatily aspoň částečně člověku jeho zármutek a přiměly ho k tomu, by se spřátelil se svou vlastní existencí. Zdá se nám, jako by nekonečnost byla zde, před námi, pod kouzelnou formou, jež rozvíjí své velké myšlenky pořádku, za které společenský život se přimlouvá pro své zákony vzhledem k budoucnosti.

Přece, vzdor něžnému pohledu Heleny, platícímu Abelovi a Moine, kdykoliv jejich veselost opět vypukla; vzdor štěstí, které se zračilo na její jasné tváři, když se zahleděla na [svého otce, cit hluboké melancholie byl vyznačen v každém jejím pohybu, v jejím

postavení a hlavně v jejích očích, zastíněných dlouhými brvami. Její bílé a přece silné ruce, kterýmiž procházelo světlo, dodávajíc jim průhledné zarůžovatělosti a skorém průsvitnosti, se chvěly. Jedinkrát, aniž by se úplně odvážila, její oči setkaly se s očima markýzčinýma. Tyto dvě ženy si rozuměly pohledem strnulým, chladným, uctivým u Heleny, temným a hrozivým u matky. Helena sklopila hbitě svůj zrak nad práci, vytáhla jehlu s rychlostí, pak dlouho nezdvihla hlavu, jako by ji nemohla více unést. Byla-li matka příliš přísnou k dceři a soudila-li že je ta přísnost potřebná? Snad byla žárlivou na krásu Heleninu, s kterou sice mohla ještě soupeřit, když užila všech pomůcek toalety. Nebo dcera prohledla jako mnoho dcer, jež se stávají bystrozrakými, tajemství, které tato žena, dle zdání tak úzkostlivě věrná svým povinnostem, měla pohřbeno ve svém srdci tak hluboko jako v hrobě?

Helena byla v stáří, kde čistota duše přechází v přísnost, jež přestupuje pravé meze, v nichž má vždy cit zůstat. Jisté duše zveličují si spáchané chyby na zločiny, obrazotvornost působí pak na svědomí; často pak mladé dívky přehánějí své tresty chtějíce jimi smířit celý rozsah jich vymyšleného přečinu.

Helena myslila si o sobě, že není hodna nikoho. Tajemství její minulosti, snad případ jakýsi, který ze začátku nechápala, ale jenž se jí odhaloval s určitostí její brzo probuzené inteligence, na kterouž působily náboženské idey, romanticky úplně snížily ji v jejích vlastních očích. Tato změna v jejím chování počala dnem, kdy dočetla nejnovější překlad cizích divadelních kusů, krásnou tragedii „Vilém Tell“ od Schillera. Vyplísniví svou dceru, že nechala upadnouti knihu na zem, shledala matka to spustošení, jež způsobila lektura na duši Heleninu a to scenou, kde básník nechá vzniknouti jakýsi druh bratrství mezi Vilémem Tellem, jenž prolévá krev jednoho člověka, aby spasil národ, a Janem (Parricidou. Helena se vzpamatovala, stala se skromnou, pobožnou, nepřála si více choditi na plesy. Nebyla nikdy před tím tak něžnou k svému otci, zvlášť když

markýzka nebyla svědkyní tohoto lichocení jejího. Ačkoliv nastalo dosti značné ochladnutí náklonnosti Heleniny k matce, bylo přece tak nepatrné, že generál toho nespozoroval, jakkoliv byl žárliv na svazky, panující v jeho rodině. Nebylo člověka, jenž by byl býval dostatečně bystrozrakým, aby nahledl do těchto dvou ženských srdcí: první bylo mladistvé a velkodušné, druhé citlivé a hrdé; první bylo poklad shovívavosti, druhé bylo plné jemnosti a lásky. Jestli matka svírala dceru úzkým ženským despotismem, byl tento znatelný pouze očím dceřiným.

Až do této noci nebylo ušlo oběma duším an jediného světla, jež by svědčilo proti nim, ale zajisté zdvihalo se příšerné tajemství mezi nimi a Bohem.

Pojďme, Abeli, zvolala markýzka uchopíc se okamžiku, kdy Moina a její bratr unavením ztichlí zůstali státi; pojďme, pojď, synáčku, musíte jít spat . . .

A vrhnouc naň velitelský pohled, rychle jej uchopila posadíc si ho na klín.

Jakže, pravil generál, již jest půl jedenácté a ani jediný z našich sluhů není ještě doma ? To jsou kmotří!

Gustave, doložil obrátiv se k svému synovi; měl jsi zavřítí knihu v deset hodin a jíti spat, jak jsi byl mně slíbil. Jestli se chceš státi znamenitým mužem, musíš učiniti ze svého daného slova druhé své náboženství a ctíti je jako svou čest Fox, největší anglický řečník, vyznamenával se hlavně vznešeností své povahy. Dodržování daných slibů jest hlavní z jeho předností. V jeho dětství jeho otec,

Angličan to prastarého rodu, dal mu pořádnou lekci, která měla věčný vliv na jeho dětského ducha. V tvém věku trávil Fox prázdniny u svého otce, který měl jako všichni bohatí Angličané kolem svého zámku velký park. V tomto parku byl starý altán, který měl býti zbořen a znova postaven na jiném místě, odkudž by byla krásná vyhlídka. Děti rády vidí, když se něco bourá. Malý Fox žádal, aby mu byly jeho prázdniny prodlouženy, aby mohl býti přítomen při

bourání pavillonu; ale otec poručil, aby se vrátil do kolejí, by byl při počátku školy v určitý den; nastal spor mezi otcem a synem. Matka, jako všechny matinky, přimlouvala se za malého Foxa. Otec tedy slíbil slavně svému synovi, že počká se s bouráním altánu do příštích prázdnin. Fox se vrátil do kolejí. Otec myslel, že hošík, zaměstnán svými studii, zapomene úplně na tuto příhodu, dal altán sbourat a opět vystavět na jiném místě. Tvrdohlavý chlapec však nemyslel než na altán. Když zase zavítal domů, jeho první starostí bylo, že se šel podívat na staré stavení to, vrátil se ale k snídani zarmoucen a pravil k svému otci: „Vy jste mne oklamal.“ Starý anglický šlechtic pravil však k němu v rozpácích plných vážnosti: „To je pravda, můj synu, ale já napravím svou chybu. Záleží nám více na slovu než na penězích : neboť dodržováním daného slova přicházíme k bohatství, kdežto všechno bohatství světa nesmazalo by skvrnu na našem svědomí, způsobenou nesplněním slova daného.“ Otec dal vystavět starý pavilon úplně, jak byl vloni; pak když byl vystavěn, poručil ho sbourati před zrakoma svého syna. Ať ti to slouží za naučení, Gustave !

Gustav, který pozorně naslouchal otci, okamžitě zavřel knihu. Nastala chvíle úplného ticha, generál se zmocnil Moiny, která se bránila již spánku a posadil si ji jemně na kolena. Děvčátko spustilo unavenou hlavinku na otcova prsa a usnula pevně, zahalena do zlatých prstenců svých krásných vlasů. V té chvíli rychlé kroky zavzněly dole na ulici a hned tři rány zatloukly na vrata, probouzejíce ohlasy v celém domě. Tyto táhlé rány byly tak snadno k pochopení, jako výkřik člověka v nebezpečí smrti. Hlídací pes začal zuřivě štěkat Helena, Gustav, generál i jeho žena sp prudce zachvěli; ale Ábel, kterého matka byla uložila, a Moína se nezbudili:

Ten má naspěch! zvolal generál položiv svou dceru na lenošku.

Vyšel prudce ze salonu, aniž by zaslechl prosbu své ženy:

Příteli, nechod' tam! . . .

Markýz vešel do ložnice, vzal dvě pistole, rozsvítil svou malou

svítilnu a seběhl po schodech rychlostí blesku a byl brzo u vrat domu, kam ho byl jeho syn rychle následoval.

Kdo jest to ? ptal se generál.

Otevřte, pravil hlas skorem přidušený rychlým oddychováním.

Jste přítel ?

Ano, přítel!

Jste samotný?

Ano ale otevřte, nebo oni přicházejí.

Jakýsi muž protáhl se veřejemi s fantastickou rychlostí stínu, jakmile generál pouze pootevřel dvěře a než by tomu byl mohl zabrániti, uzavřel neznámý opět dvěře silným nárazem své nohy a opřel se o ně rozhodně, jako by mohl tím zabrániti novému jich otevření. Generál, jenž měl namířené své pistole na prsa cizincova, jakož i osvětloval ho svou svítilnou, aby ho udržel v uctivé vzdálenosti, spatřil člověka prostřední výšky, zahaleného do kožichu; v oblek kmeta vlekoucí se a široký, jenž se nezdál býti ušitý pro něho. Buď z opatrností neb náhodou čelo cizincovo bylo úplně ukryto kloboukem, jenž mu padal až přes oči.

Pane, pravil k generálovi, skloňte hlavně své zbraně. Bez vašeho svolení nehodlám u vás zůstat, ale jestli vyjdu, smrt mne u barriery očekává. A jaká smrt! Budete za ní Bohu zodpověděn! Žádám vás o pohostinství na dvě hodiny. Bozmyslete si to dobře, pane; ačkoliv jsem pouze prosícím, musím vám poroučet despotismem nutnosti. Chci na vás arabské pohostinství. Nechť jsem vám posvátným; jestli ne, otevřte, půjdu na smrt! Je mi třeba tajemství, asyly a trochu vody. O trochu vody, opakoval chraptivým hlasem.

Kdo jste? ptal se generál, překvapen horečnatou rychlostí, jakouž cizinec se vyjádřil.

Ach, kdo že jsem? Nuže, otevřte, vzdálím se, odpověděl muž s přízvukem ďábelské ironie.

Přes obratnost, s jakouž generál osvětloval paprsky své svítilny cizince, nemohl spatřiti nežli spodní část obličeje, což právě nem-

luvilo ve prospěch tak podivně žádaného pohostinství: bledé tváře se chvěly a taHy byly hrozně změněné. Ve stínu, způsobeném okrajem klobouku, leskly se oči jako dvě světla a zastiňovaly skorém zářivými. Přece, bylo zde dlužno odpověditi.

Pane, pravil generál, vaše řeč je tak podivná, že na mém místě, vy . . . .

Rozhodujete nad mým životem! zvolal neznámý strašným hlasem, přerušiv svého hostitele.

Dvě hodiny? pravil generál nerozhodně.

Dvě hodiny! opakoval muž.

Ale náhle zoufalým posuňkem strhl si klobouk, odkryl své čelo a jako by chtěl posledního prostředku užiti, vrhl na něj pohled, jehož prudký záblesk vnikl až do duše generála. Tento paprsek inteligence a vůle podobný blesku, byl zdrcující jako hrom, neb jsou okamžiky, kdy lidé podrobují se nevysvětlitelné moci.

Jděte, at jste kdokoliv, jste v bezpečí pod mou střechou, odpověděl domácí pán vážně; uposlechl jednoho z těch instinktivních hnutí, která nemůžeme si vysvětliti.

Bůh vám to odplatí, připojil neznámý, jemuž uklouzl hluboký povzdech.

Jste ozbrojen? ptal se generál.

Místo odpovědi, cizinec, nedaje mu času pohlednouti na kožich, rozepjal ho rychle a ihned opět zapjal. Byl bez zbraně, v obleku mladého muže, jenž přichází z plesu. Jak jen rychlý mohl býti podezřívavý pohled generálův, zahledl dosti, že vykřikl:

— Ale kde u čerta jste se mohl takto zablátiti, za povětrnosti tak suché?

Opět otázky! odpověděl neznámý s vysoka.

V té chvíli spatřil markýz svého syna a vzpoměl si na naučení, jež mu byl dával o dodržování daného slova a byl tou příhodou tak rozmrzen, že pravil k němu hněvivě:

Jakže, chlapče, proč pak jsi zde, místo co máš již dávno býti v posteli?

Protože jsem myslel, že v nebezpečí vám budu moci býti užitečným, odpověděl Gustav.

Teď jdi již do svého pokoje, pravil otec obměkčen synovými slovy. — A vy, pravil obraceje se k cizinci, následujte mne!

Umlkli oba, jako dva hráči, kteří jeden druhému nevěří. Generál pocítil temnou předtuchu. Neznámý tížil ho na prsou jako můra; ale ovládnán svým daným slibem, vedl ho chodbami, po schodech svého domu, až ho uvedl v druhém poschodí do velkého pokoje, ležícího právě nad salonem. Tento pokoj byl neobydlen a slouží v zimě za sýpku, nesouvisel s žádným obydlím, nebyl nijak vyzdoben; zdě byly žlutě natřeny a pouze staré ošklivé zrcadlo bylo nad krbem od dřívějšího majitele zapomenuto, ještě jedno velké zrcadlo bylo umístěno proti krbu pouze prozatímně, nebylo jej v obydlených pokojích markýzových zapotřebí. Podlaha této velké mansardy nikdy se nemetla, vzduch zde byl ledový a dvě staré rozbité židle tvořily celý její nábytek. Když byl postavil svítilnu na římsu u krbu, pravil generál k neznámému:

Vaše bezpečí to žádá, aby tato mizerná mansarda vám sloužila za asyl. A protože máte mé slovo na zachování vašeho tajemství, dovolíte mi, abych vás zde zavřel.

Muž kývl hlavou na znamení souhlasu.

Žádám pouze asyl, tajemství a trochu vody, podotkl.

Přinesu vám ji, odpověděl markýz; zavřel ostražitě dvěře a sešel hmataje do salonu, pro světlo, aby do čeledníku mohl jíti hledati láhev s vodou.

Nuže, pane, co se děje? ptala se živě markýzka.

Nic, má drahá, odpověděl chladně.

Ale, my jsme přec slyšeli, vy jste vedl někoho nahoru ....

Heleno, odpověděl generál, hledě na svou dceru, která pozvedla

k němu hlavu, pomyslete si, že čest vašeho otce spočívá na vaší mlčenlivosti. Vy jste nesměly ničeho slyšeti.

Mladá dívka odpověděla kývnutím hlavy. Markýzka zůstala ztrnulá a v hloubí uražená způsobem, jakým její manžel jí rozkázal mlčeti. Generál vzal láhev a sklenici a vyšel nahoru do pokoje, kde byl jeho vězeň; našel ho stojícího, opřeného o zeď u krbu, s hlavou odkrytou; byl svůj klobouk odhodil na jednu ze židlí. Cizinec neočekával bezpochyby, že bude tak ostře osvětlen. Jeho čelo se zasmušilo a jeho obličej byl starostlivý, když se setkal s pronikavým pohledem generálovým; ale zjemněl brzy půvabně se poklonil, děkuje svému příznivci. Když tento umístil sklenici a láhev na římsu krbu, cizinec naň opět vrhl svůj jiskřící se pohled a přerušil mlčení.

Pane, pravil jemným hlasem, v kterém nebyly již vášnivě záchvěvy jako dříve, ale který ještě dokazoval jeho vnitřní úzkost, zdám se vám hodně podivným. Odpusťte mi tyto nevyhnutelné rozmary. Jestli tu zůstanete, musím vás poprositi, abyste se na mne nedíval, když budu píti.

Rozmrzen, že má stále poslouchati člověka, který se mu nelíbil, generál se prudce obrátil. Cizinec vytáhl z kapsy bílý šátek, zavázal si jím pravou ruku, pak uchopil láhev a vypil jediným douškem vše, co obsahovala. Aniž by byl chtěl porušiti svůj mlčenlivý slib, bezděky pohledl markýz do zrcadla; ale tam, zhlížením se obou zrcadel mohl úplně pozorovati cizince a spatřil jak červená šátek dotknutím jeho rukou, které byly obě plny krve.

Ach, vy jste se na mne díval, zvolal muž, když po napití se zapínal do pláště; pohlížel na generála podezřivým okem. Jsem ztracen. Oni, již jdou, zde jsou!

Neslyším ničeho, pravil markýz.

Vy nemáte zájmu v tom, jako já, naslouchati do dálky.

Bil jste se v souboji, že jste tak pokryt krví? tázal se generál, dosti pohnut, rozezuávaje barvu širokých skvrn, kterými bylo šatstvo jeho hosta pošpiněno.

Ano, souboj, vy jste to řekl, opakoval cizinec trpce se usmívaje.

V tom okamžiku, zvuk kopyt několika koní v rychlém klusu zavzněl z dálí; ale ten zvuk byl tak slabý, jako první zábřesk jitra. Vycvičené ucho generálovo rozeznalo klusot vojenských koní.

Tu jest četnictvo, pravil.

Podíval se na svého vězně takovým způsobem, že rozehnal všechny pochybnosti, které vzbudil svou bezděčnou indiskrecí, odnesl světlo a vrátil se do salonu. Sotva položil klíč od hořeniho pokoje na krb, klusot koní se blížil k pavilonu s takovou rychlostí, že se generál až zachvěl. Vskutku se koně u domovních vrat zastavili. Jeden z jezdců, vyměnil několik slov se svými soudruhy, seskočil, silně zaklepal a přinutil generála k opětnému otevření. Tento se nemohl ubránit tajnému dojmutí při spatření šesti četníků, jejichž stříbrem vroubené klobouky se leskly v září měsíčné.

Milostpane, pravil k němu brigádník, nezaslechl jste před chvílí kroky běžícího člověka k bariéře ?

K bariéře? Ne.

Neotevřel jste vrata nikomu?

Což jest mým zvykem vůbec otevírati vrata?

Ale, odpusťte, můj generále, v této chvíli se mi zdá ....

A tak! zvolal markýz s hněvivým přízvukem, budete si zde tropiti ze mne žerty? máte-liž práva ....

Ne, ne, milostpane, odvětil tiše brigádník. Odpusťte naši pílí. Víme dobře, že francouzský pair neexponuje se, aby pod svou střechu v noci přijal vraha; ale přáli jsme si, kdybychom nějakého objasnění mohli....

— Vrah? zvolal generál. A kdo byl . . .

Pan baron Mauny byl zabit sekerou, odpověděl četník. Ale vrahovi jsme v patách. Jsme jisti, že jest zde v okolí a dohoníme jej. Odpusťte, můj generále ! četník mluvil tak při vystupování na koně, tím způsobem nebylo mu možno viděti výraz tváře generálovy. Zvyklému podezřívati každého, v brigádníkovi bylo by vzniklo

zajisté podezření při pohledu na otevřenou fyziognomii generála, kde se zračilo vše věrně, co se dělo v jeho srdci.

Je známo vrahovo jméno? ptal se generál.

Ne, odpověděl jezdec. Zanechal tam v psacím stole všechno zlato i bankovky, aniž by se jich byl dotknul.

Tedy pomsta, pravil markýz.

Ach, kde! na starci? ... Ne, ne, ten darebák neměl snad jen času provést svůj úmysl.

A četník pustil se za svými soudruhy, kteří ujížděli již daleko. Generál zůstal chvíli státi jsa obětí strnutí lehce pochopitelného. Brzy zaslechl své sloužící, vracející se v divoké hádce domů, již zavzněly jejich hlasy na rohu náměstí Montreuilského. Když přišli k němu, jeho zlost, která hledala si záminku, aby mohla vybuchnout, vychrlila se na ně jako bouře.

Jeho hlas třásl celým domem. Pak se náhle utišil, když vyslechl od nejsmělejšího a nejobratnějšího z nich, svého komorníka, jak omlouval jejich opoždění, pravě, že byli zdrženi u vchodu do Montreuil četníky a policisty, kteří byli na stopě nějakého vraha. Tím generál byl upamatován na povinnosti svého zvláštního postavení, odmítl se a rozkázal všem ihned, aby si ulehli, nechav je v udivení nad snadností, s jakou přijal za pravdu lživou výmluvu komorníkovu.

Ale, mezi událostmi, jež se děly na dvoře, příhoda na pohled bezvýznamná, změnila situaci jiných osob, mající též úlohy v tomto příběhu. Sotva markýz vyšel, pravila markýzka, uvrhnouc zároveň pohled na klíč od mansardy, pak na Helenu, utlumeným hlasem schýlíc se k své dceři.

Heleno, váš otec nechal ležet klíč na krbu.

Mladá dívka, udivená, pozvedla hlavu a pohlédla nesměle na svou matku, jejíž oči hořely zvědavostí :

Nuže, maminko? odpověděla pohnutým hlasem.

Chtěla bych věděti, co se děje tam nahoře. Jestli tam někdo je, ani sebou nepohnul. Jdi tam . . .

Já? zvolala dívka s úzkostí.

Bojíš se . . .

Ne, maminko, ale zdálo se mi, že rozeznávám mužské kroky.

Kdybych tam mohla jít sama, neprosila bych se vás, Heleno, pravila matka s chladnou důstojností. Kdyby se váš otec vrátil a nenalezl by mne zde, hledal by mne, kde as mohu býti, kdežto vaši nepřítomnosti, si nepovšimne.

Milostpaní, odpověděla Helena, když to poroučíte, půjdu; ale ztratím úctu svého otce . . .

Cože, pravila markýzka ironicky. Ale když beřete vážně to, kde jsem pouze žertovala, tož nyní vám rozkazuju, abyste tam šla. Zde jest klíč, má dcero. Když váš otec vám poručil, abyste mlčela o tom, co se děje této noci, nezapověděl vám vkročiti do onoho pokoje. Jděte a pamatujte si, že dcera svou matku nemá nikdy posuzovati

Když byla pronesla tato poslední slova s úplnou přísností uražené matky, vzala markýzka klíč a podala ho Heleně, která se zvedla již beze slova a opustila salon.

Moje matka dovede si vždycky získati odpuštění ; ale já ztratím vše v mínění svého otce. Chce mne snad připraviti o jeho něžnost ke mně, chce mne snad vyhnati z domu ?

Takové myšlenky zaujímaly její obraznost mezi tím, co kráčela bez světla dlouhou chodbou, na konci kteréž byly dvěře toho tajuplného pokoje. Když tam došla, nepořádek v její mysli měl cosi osudného. Tento druh přemýšlení vyvolal tisíce myšlenek, zadržných dosud v hlubině srdce jejího. Snad nevěřila již v možnost šťastné své budoucnosti a ukončila své reflexe tím, že si v tomto hrůzném okamžiku zoufala nad svým vlastním životem. Přibližujíc klíč k zámku, chvěla se tak křečovitě a její dojmoutí stávalo se stále větším, že se na chvíli zastavila a položila si ruku na srdce, jako by bylo v její moci utišiti jeho prudké a hlasité klepání. Konečně otevřela dvěře. Zaskřípání veřejí nadarmo zachvělo uchem vražedníkovým. Ač byl jeho sluch velmi bystrý, zůstal opřen o zeď, bez

hnutí, jakoby ztracen ve vlastních myšlenkách. Kruh světla, vydávaný svítlnou, osvětloval ho slabě, tak že se podobal v tomto ovzduší polosvětla zčernalým kameným rytířům, postaveným u černého náhrobku v gotické kapli. Kapky studeného potu splývaly po jeho širokém, zažloutlém čele. Nepochopitelná odvaha zářila z tohoto obličejce tak zmořeného Jeho oči, plné suchého ohně, upíraly se bez hnutí v temnotu, kde se zdálo, že vidí nějaký zápas. Množství spletených myšlenek míjelo přes jeho obličej, jehož pevný a určitý výraz označoval povznesenou duši. Jeho tělo, postava, rozměry, vše shodovalo se s jeho divokým duchem, muž byl pln síly a pln moci; pohlížel ve tmu jako na viditelný obraz své celé budoucnosti. Generál, uvyklý vídati energické postavy obrů, tísnicích se kolem Napoleona a zaměstnán morální zvědavostí, nevšiml si fyzické zvláštnosti tohoto, neobyčejného člověka; ale Helena, podrobujíc se jako všechny ženy zevnějšímu dojmutí, byla uchváčena touto – směsicí světla a stínu, velikosti a vášně, poetickým chaosem, který dodával neznámému podoby demona, pozdvihujícího se po svém pádu. Náhle bouře, jež se zračila na jeho tváři, utichla jako nějakým kouzlem a nekonečná nadvláda, kteráž byla bezpochyby cizincovi vlastní, zásady a dojmy jeho rozlily se po celé. Jeho postavě s tak prudkou rychlostí jako povodeň. Vodopád myšlenek zaplavil jeho čelo v okamžiku, kdy jeho tahy nabyly svých přirozených forem. Dívka, okouzlena buď zvláštností tohoto pohledu, buď tajemstvím, do něhož vnikala, mohla se obdivovati jeho výrazu jemnému a plnému divného půvabu. Chvilí trvala v uctivém tichu, jsouc kořistí dojmů, jejímu mladému věku dosud neznámých. Ale brzy, buď že Heleně vyklouzlo hlubší vydychnutí neb hnutí, buď že vrah vrátil se ze světa ideálního do holé skutečnosti a zaslechl, že zde dýchal ještě někdo mimo něj, obrátil hlavu k dceři svého hostitele a spatřil neurčitě ve tmě krásnou postavu a velkolepé formy bytosti, již mohl považovat za anděla, vida ji tak bez hnutí a neurčitě jako zjevení.

Pane, . . . pravila chvějícím se hlasem.

Vrah se zachvěl.

Žena! zvolal něžně. Jest to možné ? Vzdalte se, pokračoval. Nedávám nikomu práva, litovati mne, dáti rozhřešení neb mne odsouditi. Musím žiti sám. Jděte, mé dítě, doložil velitelským hnutím, špatně bych uznával službu, již mně prokazuje pán tohoto domu, kdybych svolil k tomu, by jediná z osob, jež zde obývají, dýchala tentýž vzduch, co já. Musím se podrobiti světským zákonům.

Poslední věta byla pronešena šeptem. Objímaje vnitřním hlubokým tušením celou propast bídy, kterou vzbuzovala v něm tato melancholická myšlenka, vrhl na Helenu hadí pohled a vzbudil jí v srdci této neobyčejné dívky celý svět jí posud neznámých myšlenek. Bylo jí, jako by jí světlo bylo ozářilo neznámé krajiny. Její duše byla schváčena, podmaněna, aniž mohla nalezti dosti síly brániti se proti tomuto magnetickému pohledu, jen nevědomky na ni vrženému. Zahanbena a třesousí se, vyšla ven a nevstoupila do salonu až v okamžiku, kdy se též otec vracel a nemohla matce tudíž ničeho říci.

Generál se procházel mlčenlivé, zahlouben v myšlenky, ruce křížem spjaté, přecházející jednotvárným krokem od oken, jež vedly na ulici, k oknům do zahrady. Jeho žena chovala spícího Abela. Moina ležela v lenošce jako ptáček v hnízdě a bezstarostně dřímala. Nejstarší sestra držela v jedné ruce klubko hedbáví, v druhé jehlu, ale byla zadívaná do ohně. Hluboké ticho panovalo v saloně, venku i v celém domě a nebylo přerýváno než utlumenými kroky sluhů, jenž jeden za druhým šli si ulehnout; někdy tajeným výbuchem smíchu, poslední to ještě ohlas jejich veselosti; pak zavrnutí dveří jejich pokojů, které se ještě několikrát otevíraly, když mluvili jeden na druhého; pak se vše zavíralo. Hluchý hluk zavzněl ještě u jejich postelí, sem a tam padla židle, kašel starého kočího zavzněl slabě a ztichl, pak vše utichlo a chmurným majestátem zavládla půlnoc nad celou dřímající přírodou. Jedině hvězdy zářily. Mráz schvátil zemi. Ani jediný tvor nemluvil, ani se nehnul. Pouze oheň hučel, jako by

chtěl ještě zvýšiti ticho. Na hodinách montreuilských odbila jedna hodina. V tom okamžiku neobyčejně lehké kroky zazněly slabě v druhém poschodí. Markýz a jeho dcera, přesvědčeni jsouce, že zavřeli vraha pana de Mauny, připisovali je některéz komorných a nedivili se tudíž, když dvěře předpo- koje salonu se otevřely. Náhle se vrah objevil uprostřed nich. Strnutí, do kterého markýz byl vržen, živá zvědavost matčina a uleknutí dceřino mu dovolily postoupiti skorém až do středu pokoje; pravil pak ku generálovi hlasem zvláště klidným a melodickým :

Pane, dvě hodiny brzy uplynou.

Jakže, vy zde! zvolal generál. Jakouže mocí ... A hrozivým pohledem ptal se své ženy a svých dětí. Helena se zarděla jako oheň.

Vy, počal opět vojín pronikavým hlasem, vy uprostřed nás ! Vy, vrah, krví zbocení a zde ! Vy špiníte tento obraz ! Jděte, jděte ! připojil s přízvukem zuřivosti.

Při slovu „vrah“ markýzka vykřikla. Co se týče Heleny, toto slovo rozhodlo nad její osudem, její obličej neukazoval nejmenší uleknutí. Zdálo se, jako by byla čekala na tohoto muže. Její myšlenky, tak rozsáhlé, měly teď, smyslu. Trest, jež nebe bylo schovávalo za její chyby, byl zde. Dívka myslila, že je tak vinna, jako byl tento člověk, pohlíželat naň okem jasným, bylať jeho družkou, jeho sestrou. Vůle boží zračila se jí v těchto nahodilých okolnostech. Snad za několik let rozum byl by jí dal rozřešení za tyto výčitky; ale v tom okamžiku zbavovaly ji smyslů. Cizinec zůstal bez hnutí a chladný. Opovržlivý úsměv objevil se na jeho tazích a pohrával kolem jeho silných červených rtů.

Vy špatně oceňujete ušlechtilost mého chování se vůči vám, pravil vrah zvolna. Nechtěl jsem se dotknout svýma rukama sklenice, do níž jste mi dal vody, abych ukonejšil žízeň. Ani jsem nt to nepomyslel, abych si umyl krvavé ruce pod vaší střechou a odcházím odtud, zanechávaje zde pouze vzpomínku svého zločinu (při těchto

sloveh se jeho rty křečovitě stáhly), ač jsem se o to pokoušel nezanechat zde ani stopy. Já jsem nedovolil vaší dceři...

Má dcera! zvolal generál, uvrhnuv na Helenu pohled plný hrůzy. O, nešťastnice, uteč, nebo tě zabiju.

Dvě hodiny ještě neuplynuly. Nesmíte mne zabít, aniž mne dát spoutat bez ztráty své vlastní cti ... a mé úcty.

Při posledních slovech generál, udiven, zkoušel pohlednouti na zločince, ale byl nucen sklopit oči, necítil se úplně silným snést nesitelný lesk jeho zraku, který podruhé mu odzbrojoval duši. Báł se, že opět povolí, poznávaje, jak jeho vůle již opět slábne.

Zavraždit starce! Což jste nikdy nepocítil, co je to blaho rodinné ? pravil, ukázav mu otcovským hnutím svou ženu a své děti.

Ano, starce, opakoval neznámý a jeho čelo se lehce zachmuřilo.

Utečte! zvolal generál, neodváživ se více pohlednouti na svého hostě. Naše úmluva je zrušena. Nezabiju vás. Ne! nebude ze mne nikdy zasobovatel popraviště. Ale odejděte, působíte nám hrůzu.

Vím to, odpověděl zločinec s resignací. Ve Francii není místa, kam bych mohl bezpečně nohu postavit; ale kdyby spravedlnost znala jako Bůh všechny podrobnosti, kdyby chtěla posoudit, kdo jest horší, zdali vrah Či oběť jeho, pak mohl bych hrdě setrvati mezi lidmi. Nepomyslíte si, že muž, jenž skončil svůj život na popravišti, byl asi jistě vinen nějakým starším zločinem. Učinil jsem sám ze sebe soudce i kata najednou, konal jsem povinnost lidské spravedlnosti, jež byla vůči němu bez moci. To jest můj zločin. S Bohem, pane! Přes trpkost, kterou jste mi ve vašem pohoštění vrhl v tvář, zachovám na ně vzpomínku. Budu mít aspoň cit vděčnosti v tomto světě k jedinému muži, tím mužem jste vy, pane ... Byl bych si sice přál, byste byl velkomyslnějším ...

Obrátil se ku dveřím. V tom se mladá dívka sklonila k své matce a něco jí zašeptala do ucha.

Ach! . . . .

Tento výkřik markýzčin zachvěl generálem, jakoby byl spatřil

Moinu mrtvou. Helena stála zpřímená a vrah se bezděky obrátil, na jeho tváři bylo znáti jakýsi druh úzkosti již, cítil pro tuto rodinu.

Co jest vám, má drahá? tázal se markýz.

Helena chce ho následovat, odpověděla.

Vrah se zarděl.

Poněvadž moje matka tak špatně vykládá můj neuvědomělý výkřik, pravila Helena tichým hlasem, pak splním její přání.

Pak uvrhnuvši pohled plný skoro divoké hrdosti kolem sebe, mladá dívka sklopila oči a zůstala bez hnutí v skromném, ač okouzlujícím postavení.

Heleno, pravil generál, vy jste byla nahoře v pokoji, kam jsem .
..Ano, můj otče.

Heleno, ptal se stíněným hlasem, chvěje se na celém těle, bylo to poprvé, co jste spatřila tohoto muže?

Ano, můj otče!

Pak není to přirozené, že chcete ...

Pak-li to není třeba přirozené, aspoň jest to úplně pravda, můj otče.

Ah, moje dcero!.. . pravila markýzka po tichu, ale tak, že to její manžel slyšel. Heleno, vy zapíráte všechny zásady cti, skromnosti, ctnosti, které jsem se snažila vštěpiti v srdci vašem. Jest-li tedy život váš, až do této osudné hodiny nebyl než-li lží, pak věru nemáme příčiny, vás litovati. Jest to morální dokonalost, jež vás vábí k tomuto neznámému? Nebo jest to potřebná moc, již mají lidé ku konání zločinů . . .? Ctím vás posud příliš, než abych vás podezřívala . .

Oh! Podezřívajte mne ze všeho, milostpaní, odpověděla Helena chladně.

Ale přes sílu své povahy, jejíž důkaz právě podala, oheň jejích očí se zakalil slzami, které se jí řinuly po tváři. Cizinec uhodl obsah matčiných slov dle pláče mladé dívky a vrhl na markýzku takový orlí pohled, že byla nucena neústupnou mocí, pohlednouti na tohoto strašného svůdce. A když oči této ženy potkaly se se zářícíma a jas-

nýma očima jeho, pocítila ve své duši podobný záchvěv, jaký nás uchvátí při pohledu na štíra, aneb když se dotkneme Leydenské láhve.

Můj příteli, pravila k svému muži, to jest démon. On vše uhádne

...

Generál uchopil šnůru u zvonce.

On vás zničí, pravila Helena k vrahovi.

Neznámý se usmál, pokročil o krok dále, uchopil ruku markýzovu, přinutil ho snést jeho pohled, jenž ho ochromil strnutím a oloupil ho o všecku energii.

Zaplátím vám vaše pohoštění, pravil a budeme vyrovnáni. Uspořím vám hanbu, poněvadž se vydám soudu sám. A pak čím by mně byl nyní život?

Můžete se polepšiti, odpověděla Helena, křísíc v něm naději, jaká září jen v očích mladého děvčete.

Nepolepším se nikdy, pravil vrah zvučným hlasem, pozvednuv hrdě hlavu.

Jeho ruce jsou zbroceny krví, pravil otec k dceři.

Já mu je osuším, odpověděla.

Ale, odvětil generál, neodváživ se ukázati ji na neznámého, což víte aspoň, jest-li on vás chce?

Vrah přiblížil se k Heleně, jejíž krása, ač cudná a zdrženlivá, byla jako prozářená vnitřním ohněm, jehož paprsky ji zbarvovaly a rozlišovaly určité její nejjemnější tahy a linie; pak uvrhnuv na tuto rozkošnou bytost něžný pohled, v němž ještě doutnal hrozivý plamen, pravil hlasem, jenž prozrazoval živé pohnutí:

Není-liž to z lásky k vám a ze snahy, bych se zavděčil vašemu otci, který mi prodal dvě hodiny mé existence, že odmítám vaši oddanost?

A i vy mne zavrhuje! zvolala Helena s přízvukem srdcervoucím. Buďte tedy všichni s Bohem, chci zemřít!

Co to znamená! zvolali najednou otec a matka.

Mlčela a sklopila oči potom, když byla významně pohledla na matku. Od okamžiku, kdy generál a jeho žena nadarmo zkoušeli slovem a skutkem brániti se vlivu, jímž je zahrnul neznámý, po celý čas, co dlel mezi nimi a když vyslal na ně mámivé světlo, jež vycházelo z jeho očí, byli schváčeni nevysvětlitelným klamem, a jejich zachmuřený rozum jim špatně pomáhal setřásti se sebe nadpřirozenou moc, pod kte ou klesali. Vzduch se jim zdál těžký, dýchali namáhavě, aniž by mohli vinit z toho onoho, jenž je tak svíral, ač vnitřní hlas jim pravil, že tento tajuplný muž jest příčinou jejich bezvlády. U prostřed tohoto morálního zápasu generál cítil, že se musí uchopiti všech svých sil a účinkovati na zachvácený rozum své dcery, uchopil ji kolem pasu a odvedl ji do výklenku u okna, daleko od vraha.

Moje milované dítě, pravil jí tichým hlasem, jest-li nějaká neznámá láska povstala náhle v srdci tvém, tvůj nevinný život, tvoje čistá a nábožná duše jsou mi dostatečnou zárukou tvé povahy, která má v sobě dost síly, potlačiti toto šílené hnutí. Tvoje chování skrývá jakési tajemství. Nuže, mé srdce jest plno shovívavosti, ty se můžeš vyznat ze všeho; i když je zničíš, dovedu umlčeti své utrpení, mé dítě a zachovati věrně tajemství tvé zpovědi. Hleďme, jsi snad žárlivou na naši náklonnost k tvým bratřím a tvé malé sestře ? Máš snad v duši nějakou nešťastnou lásku? Cítíš se zde nešťastnou? Mluv, odhal mi své důvody, které tě vyhánějí z tvé rodiny, nutí tě zanechat ji a zbaviti se největšího štěstí a opustiti matku, bratry a sestřínku!

Můj otče, odpověděla, nejsem žárlivá na nikoho, ani zamilována do někoho, ani do vašeho přítele, diplomata pana de Vendenesse.

Markýzka zbledla a její dcera zpozorovavši to, se zarazila.

Což nebudu nucena dříve neb později žiti pod poručenstvím nějakého muže?

To je pravda.

A můžem věděti, pravila pokračujíc, komu svůj osud svěřujeme? Já důvěřuju v tohoto člověka.

Dítě, pravil generál povýšeným hlasem, ty nepomýšlíš na trápení, které ti z toho pojde.

Já myslím na trápení jeho .. .

Jaký to život! pravil otec.

Život to ženy, odpověděla dívka temně.

Jak jste zkušenou! zvolala markýzka, najdouc konečně slova.

Milostpaní, otázky mi pouze diktují tyto odpovědi, ale jestli si přejete, budu mluvit jasněji.

Řekněte všechno, má dcero! jsem vaší matkou.

Tu dcera pohledla na matku a ten pohled matku přinutil, že učinila přestávku.

Heleno, snesu vaše výčitky, jest-li můžete mně činiti nějaké, snesu je spíše, než abych svolila k tomu, byste sledovala muže, před kterým každý prchá.

Vidíte, aspoň, milostpaní, že beze mne by byl úplně sám!

Dosti, paní! zvolal generál; my nemáme již než jedinou dceru?

A pohledl na Moinu, která stále spala. Uzavru vás do kláštera, připojil generál, obrátiv se k Heleně.

Budiž, můj otče, odpověděla se zoufalým klidem, zemru tam. Nejste zodpověděn za můj život a jeho duši nikomu, než Bohu.

Hluboké ticho sledovalo po těchto slovech. Diváci této scény, která urážela všechny obyčejné city společenského života, neodvážili se podívat se na sebe. Náhle markýz spatřil své pistole, uchopil jednu, hbitě ji nabil a namířil na cizince. Při cvaknutí zbraně tento muž se obrátil, vrhl na generála svůj chladný a pronikavý pohled, jehož mocí bylo rámě zachváčeno nevysvětlitelnou slabostí, skleslo těžce a pistole se skutálela na koberec. . .

Heleno, pravil na to otec, podmaněn tímto strašlivým zápasem, jste svobodnou. Obejměte svou matku, jest-li ona dovolí. Co se mne týče, nechci více ani vás viděti, ani o vás slyšeti. . .

Heleno, pravila matka k dceři, pomyslete na to, že se octnete v bídě s tím člověkem.

Jistý druh zařvání vyjel z širokých prsou vrahových a přivolal pohledy všech na sebe. Opovržlivý výraz zračil se na jeho tváři.

Pohostinství, jež jsem vám poskytl, mně draze přišlo! zvolal generál, vzchopiv se. Nezabil jste před hodinou pouze jednoho starce; zde v té chvíli vraždíte celou rodinu. Ať již přijde co přijde, vše bude pouze neštěstím pro tento dům.

A což, bude-li vaše dcera šťastná? ptal se zločinec, pohlížeje upřeně na generála.

Jest-li bude s vámi šťastnou, odpověděl otec s nadlidským namáháním, pak nebudu jí litovat.

Helena poklekla nesměle před svým otcem a pravila něžným hlasem:

O, můj otče, já vás miluju a ctím, ať mne zahrnujete poklady své dobroty, aneb krutostí své nemilosti ... Ale o to vás prosím, aby vaše poslední slova nebyla slova hněvu.

Generál se neodvážil podívat se na svou dceru. V té chvíli se cizinec přiblížil a pohlednuv na Helenu s úsměvem, v kterém bylo najednou něco pekelného i nebeského, pravil:

Vy, již vrah neodstraší, andělí milosrdenství, pojíte, když usilujete o to, svěřiti mi svůj příští osud!

Nepochopitelné! zvolal otec.

Markýzka uvrhla na svou dceru zvláštní pohled, otevřela ji svou náruč, kamž se Helena plačíc vrhla.

S Bohem, pravila, s Bobem, moje matko!

Zmužile pokynula Helena cizinci, jenž se chvěl.

Když byla políbila otcí ruku a rychle, ale bez citu políbila Moinu a malého Abela, zmizela se zločincem.

Kudy půjdou? zvolal generál, naslouchaje vzdalujícím se krokům uprchlíků. Paní, počal opět, obraceje se k své ženě, zdá se mi, že spím, tato příhoda ukrývá mi nějaké tajemství. Vy je musíte znát.

Markýzka se zachvěla.

Od nějaké doby, odpověděla, vaše dcera se stala neobyčejně

romantickou a zvláště výstřední. Přes veškerou péči, již jsem věnovala, abych zničila tento směr její povahy...

To není jasné...

Ale, představuje si, že slyší v zahradě kroky své dcery a cizince, vrhl se generál k oknu a rychle otevřel:

Heleno! zvolal.

Tento hlas se ztratil v noci jako marné proroctví. Vysloviv toto jméno, na kteréž zavolání mu již v tomto světě nikdo neodpoví, zlomil generál, jakoby odčarováním kouzlo, kterým ho podmanila d'ábelská moc cizincova. Duchapřítomnost kmitla přes jeho tvář. Viděl jasně před sebou scénu, která se právě odehrála na tomto místě, proklínal svou slabost, kterou si nedovedl vysvětliti. Horký proud vstoupil mu ze srdce k hlavě, pak opět až k nohám, stal se hrozným, žíznil po pomstě, vykřiknul divoce:

Na pomoc! na pomoc!...

Běžel ke šňůře u zvonku, zvonil tak divoce, že zvonec, jež v hrozném zvonění, jež se rozlehlo po celém domě, utrl. Všichni sloužící mžikem se vzbudili. Generál křičel stále, otevřel okno na ulici, volal četníky, našel své pistole, střílel z nich na prázno, jen aby urychlil příchod strážce, vstávání svých lidí a aby přivolal sousedy. Psi poznali hlas svého pána, štěkali, koně řičeli a dupali. Byl to hrůzný zmatek v noci tak klidné. Sestupuje se schodů, aby ještě dohonil svou dceru, spatřil generál své sluhy, polekané a vybíhající ze všech stran.

Má dcera . . . Helena je unešena. Spěšte do zahrady ! Obsad'te ulici! Otevřte četnictvu! . . . Na vraha!S divokou vášní přerazil řetěz, na kterém byl uvázán veliký, hlídací pes.

Helena ! Helena ! hledej! pravil mu.

Pes vyrazil jako lev, zuřivě štěkal a vrhl se do zahrady tak rychle, že ho generál nemohl sledovati. V té chvíli zavzněl klusot koní na ulici, generál vyskočil, aby vlastnoručně otevřel.

Brigádníku, zvolal, vypátrejte útulek vraha pana de Mauny. Šel tudy zahradou. Rychle, obsadte cesty vedoucí do Picardie . . .

Prohledám sám celý terrain, parky a domy. Vy druzí, pravil k svým lidem, bděte nad ulicí a ostříhejte celou čáru od bariéry až do Versaillesu. Ku předu všichni!

Chopil se pušky, kterou mu přinesl jeho komorník a vrhl se do zahrady, křiče na psa:

Hledej!

Strašný štěkot psa mu v dálce odpovídal, řídil se směrem v tu stranu, odkudž se mu zdálo, že vyty přichází.

V sedm hodin ráno, hledání četnictva, generála, všech sloužících i sousedů bylo marné. Pes se více nevrátil.

Zmořen unavením a již unaven zármutkem vrátil se markýz do salonu, jenž byl pro něj nyní pustým, ač tři jeho dívky zde se našly.

Jak jste byla chladnou ku své dceři! pravil, pohlednuv na svou ženu. — Hle, co nám po ní zbývá! připojil ukázav na rám, na kterém byla začatá vyšívána květina. Ještě před chvílí zde byla a teď jest ztracená . . . ztracená!

Plakal, zakryv si rukama obličej a zůstal chvíli mlčky, netroufaje se podívat po saloně, který přec ještě nedávno mu poskytoval takové krásné domácí štěstí. Světlo denní zápasilo s uhasínajícími lampami; u svíček chytaly již papírové okraje; všecko souhlasilo se zoufalstvím otcovým.

— Zničte to, pravil po chvílce ticha, ukázav na rám k vyšívání. Nechci již ničeho viděti, co by mně ji připomínalo!

Strašná vánoční noc, ve které markýz a jeho žena měli neštěstí, že ztratili svou nejstarší dceru, aniž by se byli mohli opřítí zvláštní nadvládě vyvolané nad nimi jiným bezděčným svůdcem, byla jako návěští horších ran, jež jim osud podával. Konkurs jistého bankéře přivedl markýze na mizinu. Zadlužil na hypotéku statky své ženy, aby touto spekulací vrátil své rodině původní její bohatství, ale i tento podnik uspíšil jen jeho pád. — Nucen zoufalstvím vše zkusiti, generál vyhostil se ze své vlasti. Šest let uplynulo od jeho odjezdu. Ač rodina

jeho měla řídké zprávy od něho, přece jí oznámil svůj návrat několik dní před uznáním neodvislosti amerických republik od Španělska.

Jednoho krásného jitra několik francouzských obchodníků stálo na španělské lodi, která byla již jen několik mil od Bordeaux; byli velmi netrpěliví spatřiti opět svou vlast, do které s hojnou kořistí se vraceli po dlouhém namáhání a nebezpečných cestách podniknutých buď do Mexika aneb do Kolumbie. Jeden muž, sestárlý před časem buď unavením anebo zármutkem, stál opřen o zábradlí a zdál se býti necitelný k divadlu, kteréž se objevovalo zrakům cestujících, skupených na přídě. Zachráněni již ze všech nebezpečí přeplavení se a přilákáni krásou dne, všichni vyšli na palubu, aby pozdravili rodnou zem. Většina mezi nimi domnívali se dokonce viděti v dálce maják, budovy gascoňské, cordovanskou věž, promíchané přeludy fantastickými několika bílých mráčků, které se zvedaly na obzoru. Bez stříbrné pěny před lodí a bez dlouhé rýhy snadno mizící, jež za nimi naznačovala běh jejich lodě, pocestní byli by mohli mysliti, že stojí bez hnutí u prostřed oceánu, tak bylo moře tiché. Obloha byla kouzelně čistá. Ztemnělá barvitost její klenby bledla v neviditelných odstínech, až se mísila úplně s modravými vodami, označujíc body jich jízdy čarou, jejíž jas zářil tak živě, jako samé hvězdy. Slunce se blýštlo v milionech kapek v neobsáhlé ploše mořské tím způsobem, že jeho rozlehlá planina vodní byla snad zářivější, nežli celá nebeská báně. Loď měla všechny své plachty nadmuty vánkem zázračné něhy a jejich plátno tak bělostné jako sníh, její žluté vlajky poletující ve vzduchu, směsice lanoví, vše to rýsovalo se s určitou přesností na pozadí zářivého vzduchu, nebes a oceanu, nezastíněné ničím jiným, než průhlednými stíny nadmutých plachet. Krásný den, čerstvý vítr, pohled na vlast, klidné moře, melancholický šumot, krásná loď o samotě, plynoucí po oceanu jako žena spěchající k dostaveníčku, byli to obraz plný souzvuku, scéna, odkudž lidská duše mohla obsáhnouti prostor nekonečný bez hnutí, vycházejíc z místa, kde zas vše bylo pohybem. Byla úžasná protiva samoty a života,

ticha a hluku, aniž bys byl mohl říci, kde jest hluk a život, a kde klid a ticho; rovněž ani jediný lidský hlas nerušil toto nebeské kouzlo. Španělský kapitán, jeho námořníci, Francouzi, všichni bez hnutí seděli neb stáli, ponoření jsouce v nábožnou extasi plnou upomínek. Zdálo se, jako by byla lenost rozlita ve vzduchu. Plné obličejy ukazovaly úplné zapomnění všeho minulého nebezpečí a tito mužové kolébali se na sladké lodi, jako v zlatém snu. Přece, čas ód času starý cestující, opřený o zábradlí, pohlédl na obzor pln nepokoje. Bylať to nedůvěra v osud vepsaná ve všechny jeho tahy a zdálo se, že se obává vždy ještě přijít příliš pozdě k břehům Francie. Tento muž byl markýz. Osud nebyl hluchým k jeho výkřikům a vzmachům jeho zoufalství. Po pětiletých pokusech a namáhavé práci byl nyní opět majitelem značného jmění. Ve své netrpělivosti spatřiti opět svou vlast, zahrnouti opět štěstím svou rodinu, sledoval příkladu několika francouzských obchodníků z Havany a odplul s nimi po španělské lodi, jež s nákladem plula do Bordeaux. Vzdor všemu jeho obraznost, unavená stálým předvídaním zla, naznačovala mu nejrozkošnější obrazy jeho minulého blaha. Při spatření v dálce hnědé čáry, jež naznačovala zemi, zdálo se mu, že vidí svou ženu a své děti. Byl na svém obvyklém místě u krbu, cítil se zde hýčkán a všemi odklopen. Představoval si Moinu krásnou, dorostlou, imposantní, jako mladou dívku. Když tyto fantastické obrazy se mu zdály skorém již skutečností, vytryskly mu z očí slzy; a tu, aby ukryl svůj nepokoj, obrátil se k vlhkému obzoru, naproti zamlžené čáře, jež oznamovala zem.

To jest on . . . pravil, pronásleduje nás!

Co pak? zvolal španělský kapitán.

Nějaký koráb, odpověděl tiše generál.

Viděl jsem ho juž včera, odpověděl kapitán Gomez.

Pohlédl na Francouze, jako by se ho ptal.

Honil nás stále, pravil na to do ucha generálova.

Ale proč nás nikdy nedohonil, odpověděl starý vpkín, neb je to lepší plachetník než váš proklatý Saint-Ferdinand.

Musei se snd někde zdržovati — snad neznal cesty.

Však teď nás dohání! zvolal Francouz.

Jest to loupeživá loď, pravil mu do ucha kapitán. Jsme ještě šest mil od země a vítr slabne.

On se neblíží, on letí, jako by věděl, že za dvě hodiny jeho kořist mu uklouzne. Jaká to smělost!

Oh! zvolal kapitán. Nejmenuje se nadarmo Othello. Naposled potopil jednu španělskou válečnou loď, a nemá přece více než třicet děl! Nemám strachu před ničím, jediné před ním, neb jsem věděl, že vyjíždí na lup v Antillách ... — Ach, ach! zvolal po přestávce, mezi kterouž díval se na plachty své lodi, vítr se zvedá, my si pospíšíme. Musí to být, Pařížan by byl bez smilování.

On také pospíchá! odpověděl markýz.

Othello nebyl již než na tři míle vzdálen. Ač lodní mužstvo neslyšelo rozhovor markýzův a kapitána Gomeza, objevení se cizí loď přivolalo většinu námořníků a cestujících v místo, kde tito dva stáli; ale skorém všichni měli loď za obchodní a dívali se tudíž s intereseem, jak se blíží, když náhle jeden z námořníků zvolal svým energickým způsobem :

U svatého Jakuba ! jsme ztraceni! hle toť pařížský kapitán!

Při tomto strašném slově hrůza se rozlila po celé lodi, byl to zmatek, jež se nemůže ničím popsati. Španělský kapitán vkládal v svá slova všechnu okamžitou energii vůči námořníkům; a v tomto nebezpečí chtěl dosáhnouti země za cenu jakoukoliv, zkoušel všechny druhy námořní manipulace, jen aby získal více větru pro plachty svojí loď. Ale než vše to spojeno bylo s ohromným namáháním, ovšem scházel jim přirozeně ten krásný soulad celku, jenž působí tolik při válečných lodích. Ač Othello letěl jako vlaš-tovka, přece, díky rozloze jeho plachet, postupoval tak málo, že si nešťastní Francouzové dělali sladké illuse. V okamžiku, po neú-

navném úsilí, Saint-Ferdinand obrátil se v jinou stranu obratným řízením, kterým Gomez pomáhal mu pohyby a velením, ale náhle opačným trhnutím kormidla, bezpochyby schválněho, byla loď postavena na příč. Plachty byly následkem toho zasáhnuty z druhé strany větrem. Splaskly tak prudce, že sklesly docela, sklonily se a loď byla úplně jako zakotvena.

Nevýslovná vášeň zmocnila se kapitána, který zbledl, že byl bělejší než jeho plachty: jedním skokem skočil ke kormidelníkovi a bodl po něm tak zuřivě dýkou, že ho minul; pak ho ale uchvátil a vrhl do moře; pak se chopil sám kormidla, zkoušel napravit sám hrozný nepořádek, který byl pobouřil jeho statečnou a odvážnou loď. Slzy zoufalství vytryskly z jeho očí: protože cítíme silněji zármutek zrady, jež zklamala výsledek hodný našeho nadání, nežli hrozící smrt. Ale čím více kapitán klel, tím méně se mu jeho práce dařila. Vlastnoručně vypálil ránu z děla na poplach, doufaje, že by byl slyšen s břehu. V té chvíli korsár, jenž se blížil se zoufalou rychlostí, odpověděl mu ranou z děla, jehož koule rozryla vodu na deset sáhů od Saint-Ferdinanda.

Hrome! vykřikl generál, jak mířili!

Majíť děla schválně k vůli nám sestrojena!

Oh, ten zde, hleďte, když mluví, musíme mlčet! odpověděl námořník. Pařížan by se nebál ani anglické lodě . . .

Všecko je marné! zvolal kapitán s výrazem zoufalství, když byl pohlížel svým dalekohledem a nerozeznal ničeho ze strany od pevniny . . . Jsme ještě dáleji od Francie, než jsem byl myslel.

Proč zoufati? odpověděl generál. Všichni vaši cestující jsou Francouzi, oni si najali vaši loď. Ten korsár je Pařížan, jak pravíte. Nuže, vyvěste bílou vlajku a . . .

A on nás potopí! odpověděl kapitán. Nerídí-liž se to vše podle okolností, vše se mu hodí, jen když se může zmocnit bohaté kořisti.

Ach, jest to tedy pirát? .

Piráť! zvolal divoce námořník. Ach, on si najde vždy pravidel, podle kterých jedná!

Nuže, zvolal generál, pozvedaje oči k nebesům, resignujme se!

A mel ještě dosti síly, aby zadržel své slzy.

Když ukončil svá slova, druhá rána z děla, lépe mířena, poslala kouli do lodě Saint-Ferdinand a a projela ho.

Zastavte loď, pravil kapitán smutně.

A námořník, který byl hájil poctivost Pařížana, pomáhal hbitě při tomto zoufalém nařízení. Lodní mužstvo čekalo půl hodiny smrtelně dlouhé, jsouc kořistí nejhlubšího strnutí. Saint-Ferdinand vezl čtyry miliony piastrů, jež tvořily jmění pěti cestujících a pak generálovo, jež se páčilo na 1,100.000 franků. Othello, jež se nyní nalezal na 10 dostřelů z ručnice, ukazoval určitě hrozící otvory svých dvanácti děl, připravených k výstřelení. Zdálo se, že je unášen větrem, vyslaným samým ďáblem; ale oko zkušeného námořníka lehce uhodlo tajemství této rychlosti. Stačilo chvíli pohlízetí na bližší se loď, na její obdélní formu, na její štíhlost, výšku jejich stěžňů, nadmutí její plachet, obdivuhodnou lehkost jejího složení a na hbitost, jakouž mužstvo spojenou silou jak jediný muž pracovalo s úplným orientováním se v bílém povrchu, utvořeném bílým plachtovím. Vše označovalo v této bytosti ze dřeva jistotu moci k uuvěření a při tom byla tak rychlá, tak inteligentní, jako hřebec aneb nějaký dravý pták. Korsárův koráb byl mlčelivý, přichystán v každém případě k odporu a pohliti ubohý kupecký koráb, jenž, na štěstí pro něj, držel se stranou jako žáček, zastihnutý při chybě učitelem.

Máme přece děla! zvolal generál, stisknuv ruku španělského kapitána.

Tento vrhl na starého vojína pohled plný statečnosti, ale též zoufalství, právě k němu:

A mužů?

Markýz pohledl na mužstvo Saint-Ferdinanda a zachvěl se. čtyři obchodníci byli bledí a třáslí se, mezi čímž námořníci, skupeni kolem jednoho z nich, zdáli se, že chtějí se vzpamatovati, co mají dělati vůči Othellovi, pohlíželi tudíž na korsára plni zločinné zvědavosti; první

strojník, kapitán a markýz vyměňovali si jediní pohledem ušlechtilé myšlenky.

Ah, kapitáne Gomezi, řekl jsem s Bohem před časem své vlasti a rodině se srdcem plným hořkosti; a budu snad nucen opustiti je na dobro ve chvíli, kdy přináším svým dětem radost a štěstí.

Generál se obrátil, aby pohřbil do moře slzu hněvu, v tom spatřil kormidelníka, jak plave k nepřátelské lodi.

Tentokrát, odpověděl kapitán, řeknete jim bezpochyby s Bohem navždy.

Francouz polekal Španěla strnulým pohledem, jenž naň upřel. V té chvíli byly již obě lodi skorém paluba vedle paluby; při pohledu na nepřátelské mužstvo generál si vzpomněl na smutné proroctví Gomezovo. Po třech stálo mužstvo v řadách. Při pohledu na jejich atletické postavy, na jejich ostré tahy, na jejich obnažená a svalnatá rámě, byl by je každý považoval za bronzové sochy. Jakoby je byla smrt zasáhla, aniž by je byla porazila.

Námořníci dobře ozbrojení, čilí, svižní a statní stáli bez hnutí. Jejich energické tváře byly silně zhnědlé sluncem a ztvrdlé tuhou prací. Jejich oči se leskly jako žhavé uhly a oznamovaly v nich energickou inteligenci a pekelnou radost. Hluboké ticho panovalo na palubě, která se černala lidmi a klobouky a označovalo disciplinu bez nejmenšího odporu, kterouž si podmaňovala mocná vůle tyto lidské demony. Náčelník stál opřen o hlavní stožár s rukama skříženými beze zbraně, jediné u nohou mu ležela sekera. Na hlavě měl co zaštitu proti slunci pištěný klobouk s velkým okrajem, jehož stín zakrýval mu tvář. Podobní psům, ležícím u nohou svého pána, dělostřelci, vojáci a námořníci pohlíželi chvílemi na obličej svého kapitána a opět na obchodní loď. Když se obě paluby jedna druhé dotkla, náraz zbudil korsára z jeho snění a řekl dvě slova do ucha mladého důstojníka, stojícího asi na dva kroky od něho.

— Zachyťte loď háky, velel důstojník.

Saint-Ferdinand byl připnut k Othellovi s rychlostí zázračnou.

Řídíce se dle rozkazů dávaných, tickým hlasem od korosára a opakovaných důstojníkem, muži, každý již určený pro svou práci, šli jako seminaristi na mši, na palubu své vzaté lodě, svazovali ruce námořníků, cestujících a zmocnili se pokladů. V okamžiku soudky, plné piasů, pokrmů, i mužstvo Saint-Ferdinan da bylo přepraveno na palubu Othello. Generál se domníval, že jest v moci snu, když se viděl s rukama svázanýma hozen na spoustu balíků, jako by sám byl pouze zbožím.

Mezi korsárem, jeho důstojníkem a jedním z námořníků, jenž, jak se zdálo, zastával místo prvního strojníka, držána zatím porada. Když rozmluva, jež netrvala dlouho, byla ukončena, námořník hvízdal na své muže; na rozkaz, jenž jim udělil, skočili všichni na Saint-Ferdinan d a, vyšplhali se do lanoví a jali se obírat jeho stěžně, jeho plachty, jeho výzbroj s takovou rychlostí, s jakouž voják na bojišti svléká mrtvého svého soudruha, jehož obuv a čáka byly předmětem jeho lačné chtivosti.

Jsme ztraceni, pravil chladně španělský kapitán k markýzovi, jenž byl sledoval pohledem ony tři náčelníky mezi olupováním a pohyby námořníků, které převcházely pravidelné vyloupení jeho lodě.

Jakže, ptal se chladně generál.

Co chcete, aby s námi počali? odpověděl Španěl.

Poznali bezpochyby, že by s těží prodali v přístavech Francie neb Španělska Saint-Ferdinand a a protož ho potopí, aby se ho zbavili. Co se nás týče, myslíte, že budou obtěžovat se naší výživou, když nevědí, do kterého přístavu by nás mohli vysaditi?

Sotva kapitán mohl ukončit svá slova, když generál zaslechl hrůzný povyk, jenž byl sledován dutým hlukem, způsobený pádem několika lidských těl do moře. Obrátil se a čtyř obchodníků více nespáčil. Osm dělostřelců s divokým vzezřením drželi ještě vztyčené ruce ve vzduchu, když vojín s hrůzou obrátil se v tu stranu.

— Jak jsem vám pravil, řekl chladně španělský kapitán.

Markýz se prudce vzchopil, moře bylo opět nabylo svého předešlého klidu a nemohl ani rozeznat místo, kde byli pohřbeni jeho nešťastní soudruzi; v té chvíli byli zmítáni vlnami, svázáni na rukou i nohou, jestli již nějaký žralok je nebyl pozřel. Několik kroků od něho perfidní kormidelník a námořník ze Saint-Ferdinanda, který vychvaloval mohutnost pařížského kapitána, bratříčkovali se s korsáry a naznačovali jim prstem námořníky z obchodního korábu, jež označovali za hodny býti vrážděny do mužstva Othellova; co se týče druhých, dva plavčíci jim svazovali nohy i přes jejich strašné klení. Když byla volba skončena, osm dělostřelců zmocnilo se odsouzenců a bez okolků vrhali je do moře. Korsárové pohlíželi se zlomyslnou zvědavostí na rozličné způsoby pádů těchto mužů, na jejich posunky, na jejich poslední trápení; ale jejich obličje neprozrazovaly ani posměch, ani podivení, ani soucit. Byla to pro ně obyčejná událost, na niž, jak se zdálo, byli zvyklí. Starší dávali přednost tomu, že pohlíželi s pochmurným a zdrženlivým úsměvem na soudky plné piasů umístěné u hlavního stožáru. Generál a kapitán Gomez, sedíce na balíkách, otazovali se jeden druhého vezvýrazným pohledem. Byli již skorém jedinými, jenž přežili celé mužstvo Saint-Ferdinanda. Sedm námořníků, vyvolených dvěma spehy mezi španělskými námořníky, již se vesele vžili do úlohy Peruvianů.

Jací to zločinní darebáci! zvolal náhle generál, v němž poctivé a velkomyslné pohoršení utlumilo smutek a obezřelost.

Poslouchají pouze nutnosti, odpověděl chladně Gomez. Nevrazil byste svůj kord do těla, kdybyste ho potkal?

Kapitáne, pravil důstojník, obrátiv se k Španělovi, Pařížan slyšel mluvit o vás. Jste prý, pravil jediným člověkem, jenž znáte průchod Antillskými ostrovy a břehy brasílské. Chcete-li . . . ?

Kapitán přerušil mladého důstojníka s výrazem opovržení a odpověděl:

Zemru co námořník, věrný Španěl a křesťan — slyšíš ?

Do moře s ním! zvolal mladý muž.

Na tento rozkaz dva dělostřelci chopili Gomeza.

Vy jste baby! zvolal generál zdržuje korsáry.

Starče, pravil mu důstojník, nerozčilujte se příliš. Pakli vaše červená stužka činí dojem na našeho kapitána, mně se zdá směšnou . . . My si spolu také za chvíli promluvíme.

V tom okamžiku temná rána, ku kteréž se nemísil nižádný vzdech, oznámila generálovi, že kapitán Gomez zemřel jako poctivý námořník.

Mé peníze anebo smrt! zvolal v záchvatu strašného rozčilení.

A to jste rozumný, odpověděl korsár s pošklebkem! Nyní můžete být jist, že něco od nás obdržíte . . .

Pak na důstojníkovu znamení dva námořníci jali se vázati nohy Francouze; ale tento je udeřil nenadále, vytáhl pohybem, na nějž nikdo nečekal, meč, jenž se houpal důstojníkovi po straně, a jal se jím tak obratně pohrávat jako starý generál jízdeckta, jenž dobře zná své řemeslo.

A loupežníci, nehodíte do vody jako ustřici starého Napoleonova vojína!

Rány z pistolí mířené na Francouze přilákaly pozornost Pařížana, jenž byl právě zaměstnán dohledem při přenášení věcí a udílením rozkazů při potápění Saint-Ferdinanda. Úplně chladně přiskočil, ze zadu uchvátil statečného generála a rychle jej táhl ku kraji a chystal se boditi ho do moře jako zbytek kořisti.

V té chvíli generál setkal se s divokým pohledem svůdce své dcery. Otec a zeť se okamžitě poznali. Kapitán dal svým pohybům opačný směr a jako by markýz nic nevážil, vzdálen toho uvrhnouti jej do moře, postavil ho k hlavnímu stěžni. Nespokojené zamručení se ozvalo po celé palubě; ale korsár vrhl takový pohled na své lidi, že nastalo okamžitě nejhlubší ticho.

Je to Helinin otec, pravil kapitán hlasem jasným a pevným. Běda tomu, kdo by se k němu s úctou nechoval!

Výkřik radostného souhlasu zavzněl celou palubou a vystupoval

k nebesům jako modlitba v kostele jako první výkřik „Te Deum“. Plavčí houपालi se v lanoví, námořníci vyhazovali čepice do výše, dělostřelci dupali nohama, každý se hýbal, řval, syčel, klel. Fanatický dojem této veselosti učinil generála nepokojným a zasmušilým. Přičítal tyto city nějakému hroznému tajemství; když našel sílu promluvit, jeho první výkřik byl: „Moje dcera? kde je moje dcera?“ Eorsár vrhl na generála jeden z pohledů hlubokých, které, aniž by mohl si vysvětlit toho příčinu, zachvěly bezprostředně duši; působil naň, že umlkl k velkému uspokojení námořníků, kteří byli šťastni vidouce moc, jakou má jejich náčelník nad všemi bytostmi; tento dovedl ho až k jedněm schodům, sestoupil s ním dolů a uvedl ho až ke dveřím kabiny, jež prudce otevřel a živě ho tam strčil řka:

— Zde jest!

Pak zmizel, nechaje starého vojína pohrouženého v jistém druhu podivení při pohledu na obraz, jenž zjevoval se jeho očím. Slyšíc s prudkostí otevřítí dvéře svého pokoje, Helena vstala z divanu, na kterém odpočívala; spatřila markýze a vykřikla podivením. Byla tak změněná, že to musily být pouze oči otcovy, aby ji poznaly. Tropické slunce okrášlilo její bledý obličej hnědým tonem, zabarveným ku podivu, jenž jí dodával výraz poesie orientální; vzbuzovala dojem velikosti, majestátní uzavřenosti a hluboký cit, který by dojal i duši nej hrubší. Její dlouhé, husté vlasy spadávaly v silných kadeřích na její ušlechtilou plnou šíji, připojovaly k tomuto obrazu síly hrdost v obličej. Ve svém postavení, ve svých pohybech Helena ukazovala vědomí své moci. Vítězné uspokojení prochvívalo něžně jejími růžovými chřípěmi a její klidné štěstí bylo vepsáno ve vyvinuté její krásy. Byla v ní sloučena nevím jaká panenská svěžest a při tom jistý druh pýchy vlastní pouze milovaným ženám. Otrokyňě a panovnice, chtěla poslouchati, protože mohla vládnouti. Byla oblečena s velkolepostí plnou kouzla a elegance. Indický mouslin byl jediným jejím oblekem; divan její a jeho podušky byly z kašmíru, perský koberec pokrýval podlahu prostranné kabiny, na kterémž u její nohou si hrály

její čtyři děti stavíce si své podivné zámky ze šňůr perel, z drahocenných skvostů a z cenných předmětů. Několik vas ze sevreského porculanu malovaných paní Jaquotot byly naplněny vzácnými květinami, které naplňovaly prostor svou sladkou vůní: byl to mexický jasmín, kamelie, a mezi tím vším maličtí američtí ptáčekové ochočení lítali a zdáli se býti oživenými rubíny, safíry a zlatém. Bylo i piano v tomto saloně a na dřevěných zdech, ověšených červeným hedvábím, bylo tu a tam několik obrazů malých, co se týče rozměru, od největších malířů: Západ slunce od Hyppolyta Schinnera byl umístěn hned vedle jednoho Terburga; jedna Svatá panna Rafaelova zápasila co do poesie s Géricaultovy skizzami; Gérard Doro překonával malíře podobizen z doby císařství. Na lakovaném čínském stolku stála zlatá miska plná překrásného ovoce. Tak se zdála Helena býti královnou velké země ve svém boudoiru, ve který její korunovaný milenec jí soustředil všechny nejelegantnější věci celého světa. Děti upřely na svého děda pohledy plny pronikavého ohně, uvyklé žítí pouze v bitkách, bouři a ruchu podobaly se malým Římanům, toužícím po válce a krvi, jaké David vymaloval na svém obraze Brutus.

– Jak je to možné? zvolala Helena berouc za ruku svého otce, jako by se chtěla přesvědčiti o pravosti tohoto zjevení.

Heleno!

Můj otče!

Padli si jeden druhému do náručí a objetí starcovo nebylo silnější a oddanější.

Vy jste byl tedy na tomto korábu?

Ano, odpověděl smutným hlasem, sedaje si na divan a pohlížeje na děti, které obklopivše ho pohlíželi naň s naivní pozorností. Byl bych zahynul bez . . .

Bez mého manžela, pravila přerušíc ho, domýšlím si to.

Ah, zvolal generál, proč musím tě takto opět najiti, moje Heleno, tebe, kterou jsem tak oplakal!

Mám tedy opět naříkati nad tvým osudem?

Proč, ptala se s úsměvem. Nebudete upokojen, když se dovíte, že jsem nejšťastnější z žen?

Šťastna! zvolal s posuňkem podivení.

Ano, tatínku můj, odpověděla zmocníc se jeho rukou, líbajíc je, tisknouc je na svá bouřlivě rozvlněná úadra a připojujíc k tomuto mazlení ještě kynutí hlavy, při čemž její oči zářící blahem ještě více to dosvědčovaly,

A jak to? tázal se, zvědav jsa poznati životsvé dcery a zapomínaje na vše při tomto výrazu tak skvělém.

— Slyšte otče, odpověděla mu, mám milence, manžela, služebníka, pána, muže, j jehož duše jest veliká jako to moře bez hrází a tak úrodná něžností jako nebe samo, nebo jako bůh! Po čas sedmi let, neuklouzlo mu ani slovíčko, cit neb pohyb, který by byl mohl vzbudí ti nesouzvuk v božské harmonii jeho hovorů, jeho něžnosti a jeho lásky. Pohlížel na mne vždy na rtech s úsměvem přítele a v očích s paprskem radosti. Tam nahoře jeho hlas hřímající často přehluší vytí bouře a vřavu boje; ale zde ten hlas jest sladký a melodický jako hudba Rossiniho, jehož díla mně opatřuje. Všim, co jen rozmar ženský si může smysliti, tím mne zahrnuje. Moje přání jsou často překonána. A pak vládnu nad mořem a jsem tu poslouchána, jak může jen býti neobmezená vládkyně. O šťastná! pokračovala přerušíc se, není slovo, kterým bych mohla vyslovit své blaho! Mým jest uděl všech žen. Cítiti lásku a oddanost všestrannou pro toho, kterého milujeme a setkávati se při tom v jeho srdci, u něho s pocitem nekonečným, kde duše ženy se ztrácí na vždy! Řekněte, jest to blaho? Pohltila jsem tisíc existencí. Zde jsem samotna, zde já poroučím. Nikdy bytost mého rodu nevložíla nohu na tuto ušlechtilou loď, kdež Viktor je vždy jen na několik kroků ode mne vzdálen. — Nemůže se dáleji vzdáliti ode mne, než od jednoho konce na druhý, pokračovala s jemným výrazem potutelnosti. Sedm let! Láska, jež vzdoruje sedmi letům neustálou radosti, tomuto důkazu všech okamžiků, jest

to láska? Oh! Ne, ne, jest něco lepšího, než jsem kdy v životě poznala . . . Řeči lidské schází výrazu pro toto štěstí nebeské.

Proud slzy vyřinul se jí při tom z plamenných očí všechny čtyry děti vydaly při tomto pohledu plačtivý výkřik a přiběhly jako kuřátka k své matce a nejstarší uhodil generála, hrozivě naň pohlížeje.

Abeli, pravila, můj andílku, pláču radostí.

Vzala si ho na klín a dítě se k ní přítulně tulilo, obejmouc rukama majestátní Heleninu šiji, jako lvíče, jenž si pohrává se svou matkou.

Nenudíš se ? zvolal generál, pobouřen výstřední odpovědí své dcery.

Ano, odpověděla, na pevnině, když tam někdy vystoupíme; a to ještě neopouštím svého chotě.

Ale ty jsi milovala slavnosti, plesy, hudbu?

Hudba, toť jeho hlas; mé slavnosti, to jsou slavnostní obleky, jež si pro něj vymýšlím. Když se jemu některý z mých obleků líbí, není-liž jako by se mi obdivovala celá země? Hle, pouze proto nezahazuju do moře tyto diamanty, ty nákrčníky, ty diademy z drahokamů, to bohatství, tyto květiny, tato veledíla umění, kterýmiž mne zahrnuje, říkáje: „Heleno, když ty nejdeš do společnosti, at ona přijde k tobě.“

Ale na této lodi je mnoho mužů, mužů ctižádostivých, strašných, jejichž vášně . . .

Rozumím vám, otče, pravila usmívajíc se. Upokojte se. Nikdy panovnice nebyla obklopena takovými ohledy, jakými mně všichni zde zahrnují.

Tito lidé jsou pověřiví; oni věří, že jsem strážným duchem této lodě, jejich výprav, jejich úspěchů.

A pak on jest jejich bohem! Jednoho dne, jeden námořník ke mně se nechoval uctivě . . . slovy pouze, dodala se smíchem. Ještě než se to mohl Viktor dovědět, mužstvo uvrhlo ho do moře, přes odpuštění, jež jsem mu dala. Milují mne jako svého dobrého anděla, opatruju je v jejich nemocech a měla jsem to štěstí, že jsem jich něko-

lik zachránila před smrtí, bdíc nad nimi s ženskou vytrvalostí. Tito ubozí lidé jsou najednou obři a děti.

A což když jsou bitvy ?

Jsem jim již zvyklá, odpověděla. Trásla jsem se pouze při první . . . Nyní, moje duše je přispůsobená těmto nebezpečím a pak . . . jsem vaší dcerou, pravila, miluji ho.

A jestli zahyne?

Zahynu též.

A tvoje děti?

Jsou to synové oceánu a nebezpečí, sdílejí život svých rodičů . . . Náš život je jediný a nedá se rozdělit. Žijem tentýž život, všichni zapsáni na téže stránce, nesení jednou lodí, víme to dobře.

Tak ho miluješ, tak velice, že dáváš jemu přednost přede všemi?

Přede všemi, opakovala. Ale nehlobejme v tomto tajemství. Hleďte! toto drahé dítě, nuže, není-liž to opět jen on?

Pak tiskla Abela s neobyčejnou prudkostí, pokrývajíc horoucími polibky jeho tvářinky a vlasy . .

Ale, zvolal generál, nezapomenu nikdy, že dal hoditi do moře devět osob.

Bylo to asi nutné, odpověděla, neboť jest lidský a velkomyslný. Prolévá krve, co nejméně může, jen aby zachoval zájmy malých, které hájí a svatou věc, které slouží. Jen se ho tažte na to, co se vám zda špatným a uvidíte, že bude s to vám dokázati opak toho.

A jeho zločin? pravil generál, jakoby mluvil sám k sobě.

Ale odpověděla s chladnou důstojností, jest-li on byl ctností? Jest-li spravedlnost lidská nemohla ho pomstíti?

Mstítí sám sebe! zvolal generál.

A což jest peklo, tázala se, jest-li není pomstou věčnou za nějaké chyby třeba jediného dne!

Ah! Ty jsi ztracená. On tě začaroval, převrátil . . . Ty jsi ztratila rozum.

Zůstaňte zde jediný den, můj otče, jest-li chcete ho slyšeti, viděti, a zajisté ho budete milovat.

Heleno, pravil vážně generál, nejsme než několik mil od Francie
...

Zachvěla se, pohledla oknem svého pokoje a ukázala vlnící se nekonečnou hladinu zelené vody.

Hle, to moje vlast, odpověděla, dupnouc slabé špičkou nohy na koberec.

Ale nepůjdeš navštívit svou matku, sestru a bratry?

Oh, ano, pravila se slzami ve hlase, jest-li on tomu bude chtít, a jest-li mne tam doprovodí. Nemáš tedy více, Heleno, pravil vojín přísně, ani vlasti, ani rodiny . . .

Jsem jeho ženou, odpověděla s hrdým pohledem a s přízvukem plným ušlechtilosti. — Hle od sedmi tet, toť první štěstí, jež mně nepřichází od něho, připojila a uchopíc ruku svého otce a líbajíc ji, ale též od té doby ta první výčitka, již jsem zaslechla.

A tvé svědomí?

Mé svědomí! jest on!

V té chvíli se prudce zachvěla.

Zde přichází, pravila. I v bitvě, mezi mnohými kroky rozeznávám jeho krok na palubě.

A v tom červeň zbarvila její tvář, osvětlila její tahy, zaleskla se v jejích očích a její plet se stala bělostnou . . . Bylo to štěstí a láska v jejích svalech, v jejích promodralých žilkách, v tom zachvění neuvědomělém, v celé její osobě. Toto citlivé pohnutí dojalo generála.

Skutečně v malé chvílce vešel korsár, posadil se do lenošky, zmocnil se svého nejstaršího syna a jal se s ním pohrávat. Chvíli panovalo ticho; neb v tomto okamžiku generál pohřžil se do mlhavého citu podobného snu, pohlížel na tuto elegantní kabinu, podobnou hnízdu alkionů, kde tato rodina po sedm let plula po Oceánu mezi nebem a vlnami, spolehajíc se na jediného člověka, vedena mezi nebezpečími bitev a bouří, jako domácnost jest vedena

životem svým pánem do středu společenských neštěstí . . . Obdivoval se své dceři, fantastickému obrazu mořské bohyně, oplývající krásou, bohatou štěstím a svými poklady duševními, blesky svých očí a nevystihlou poesíí vyjádřenou v celé její postavě zastíňující všechny poklady nahromaděné kolem ní. Toto její postavení bylo mu tak cizím, že ho to překvapovalo, jakož i rozsah vášní a rozumování, jež ničilo všechny obyčejné myšlenky. Úzkoprsé a chladné rozvahy společenské odumíraly před tímto obrazem. Starý vojín pocítil to všecko a poznával, že jeho dcera neopustí nikdy život tak volný, tak plný kontrastů, naplněný láskou tak pravdivou; a pak když okusila nebezpečí, aniž by se ho byla lekala, nebylo možno, aby se vrátila do malicherných scén života všedního a ohraničeného.

Překážím vám ? ptal se korsár přerušiv ticho a obraceje se na svou ženu.

Ne, odpověděl mu generál, Helena mně řekla všecko. Vidím, že pro nás jest ztracená . . .

Ne, odvětil živě korsár. Ještě několik let a předpisy mně dovolí se vrátiti do Francie. Když svědomí jest čisté a když otřásaje vašimi sociálními zákony člověk uposlechne . . .

Umlkl, neuznávaje za dobré se ospravedlňovali.

A jak můžete, pravil generál, přerušiv ho, býti prost výčitek vůči vraždám, které byly spáchány před mými zraky.

Nemáme dosti potravy, odpověděl klidně korsár.

Ale kdybyste byli vysadili ty lidi na břeh . .

Byli by nám zmařili návrat nějakou cizí lodí a nebyli bychom se vrátili do Chili. Dříve než francouzské admiráloství, pravil generál, přerušiv ho, byly by upozornili španělské . . .

Ale Francii by to také vhod nebylo, aby někdo, kdo jest ještě zodpovědn před jejími soudy, zmocnil se korábu, jenž chtěl zakotviti u Bordeaux a pak což jste sám na bojišti často nevypálil více ran z děla, než bylo potřebí?

Generál zkrušen pohledem korsárovým, umlkl a jeho dcera

pohlížela naň pohledem, v kterém se zračilo stejně vítězství jako melancholie.

Generále, pravil korsár hlubokým hlasem, učinil jsem si zákonem, nic z kořisti podržeti pro sebe. Ale není pochybnosti, že můj díl kořisti jest nepoměrně značnější než vaše jmění.

Dovolte tedy, abych vám mohl je nahradit v jiných penězích.

Vytáhl ze šuplete nad pianem spoustu bankovek, nepočítal jich balíčky a podal markýzovi milion.

Porozumíte mi, počal opět, že se nemohu bavit tím, abych se díval na cestující do Bordeaux., Abyste nebyl sveden nebezpečím našeho cikánského života, scenami střední Ameriky, našimi tropickými nocemi, našimi bitvami, radostí nad vítězstvím tak mladého národa aneb jmenem Simona Bolivara, musíte nás opustit ... Malá loď a oddaní lidé vás očekávají. Doufejme v setkání třetí úplněji šťastné ...

Viktore, chtěla bych tu míti otce aspoň ještě chvíli,, pravila Helena trochu pohněvaným tonem.

Deset minut víc neb míň mohou nás postavit tváří v tvář proti nějaké lodi. Budiž! Pobavíme se trochu. Naši lidé se beztoho již nudí.

O, jděte tedy, otče! zvolala žena námořníková. A vezměte mé sestře, mým bratřím a mé matce, připojila, ty závazky mé vzpomínky.

Vzala do hrstě drahokamy, nákrčníky, šperky, zavinula je do kašmírového šátečku a podala to nesměle otci.

A co jim mám od tebe vyříditi? tázal se tento, překvapen váhaním své dcery před vyslovením slova matky.

Ach můžete pochybovati o mém srdci? Vysílám každodenně prosby za jejich štěstí.

Heleno, počal opět stařec, pohlížeje na ni spozorností, nemám tě již více nikdy spatřit? A nedovím se nikdy příčiny, jež tě dohnala k tomuto útěku ?

To tajemství mně nepatří, pravila vážně. A kdybych i měla práva

vám je říci, bezpochyby i tenkrát bych vám je zamlčela. Trpěla jsem deset let neslýchaná muka; Nepokračovala dále, podávajíc svému otci dary pro svou rodinu. Generál, uvyklý příběhy válečnými mítí dost široké svědomí vzhledem na kořist válečnou, přijal dary od své dcery a liboval si pomyšlením, pod vlivem duše tak čisté a tak povznešené, jako byla Helenina, že pařížský kapitán zůstal poctivým mužem ve válce, již vedl proti Španělům. Jeho vášeň pro lidi statečné jej v tom utvrdila. Pomysliv, že by se zdál směšným, chovaje se upejpavé, stiskl pevně ruku korsárovu, objal svou Helenu, svou jedinou dceru, s vřelostí vlastní pouze vojákům a nechal skápnouti jednu slzu na tento obličej, jehož pýcha a mužný výraz se tak často na něj usmívaly. Námořník prudce dojat, podal mu své děti, by jim požehnal. Ještě jednou dali si všichni s Bohem dlouhým pohledem, jenž nebyl prost pohnutí.

— Buďte vždy tak šťastní! zvolal děd, vyběhnuv na palubu.

Na moři zvláštní divadlo očekávalo generála. Saint-Ferdinand v plamenech, plál jako ohromný snop slámy. Námořníci, zaměstnaní potápěním španělské lodě, spozorovali, že byl v lodi také náklad rumu, jehož Othello sám měl přebytek i zapálili tudíž pro zábavu v moři velký sud punče. Tato zábava mohla se snadno odpustiti lidem, kteří se u prostřed monotonie mořského života chápali každé příležitosti obveseliti se. Sestupuje s korábu na pomocnou loď Saint Ferdinanda, řízenou šesti silnými námořníky, generál bezděčně dělil svou pozornost mezi požárem Saint Ferdinanda a svou dcerou opřenou o korsára; oba dva stáli vzadu na lodi. Vůči tolika vzpomínkám, při pohledu na poletující bílý oblek Helenin, lehký jako by tam bylo pouze o jednu plachtu více, a rozeznáváje na pozadí oceánu tuto krásnou postavu, dosti imponantní, aby dominovala i nad mořem, zapomínal s bezstarostností vojensko, že plul nad hrobem statečného Gomeza. Nad jeho hlavou ohromný sloup kouře vystupoval jako hnědý oblak a sluneční paprsky prodíraly se jím, házejíce poetická světla. Byla to druhá nebesa, pochmurný dóm, pod kterým zářil

jakýsi druh lustrů a nad ním skvěl se nejčistší azur oblohy, jenž se zdál tisíckrát krásnější tímto nahodilým kontrastem. Bizarní odstíny toho kouře, teď žluté, teď červené, černé, ztemnělé parou, ukrývaly loď, jež se chvěla, praskala a bouchala. Plameny syčely požírajíce lanoví a běhaly po stavivu jako vzbouřený národ ulicemi města. Rum vyluzoval modré plameny, jež prskaly, jakoby duch moře vládl tímto zuřivým likérem, jako studentova ruka máchá veselým plamenem punče při bujně orgii. Ale slunce, mocnější světlem, žárlivé na drzou záři, svými paprsky ničilo barvitost požáru. Bylo to jako síť, jako stužka, jež poletovala uprostřed spousty tohoto ohně. Othello zkoušel, aby uprchl, málo větru, jež mohl nchvátiti v novém svém směru a skláněl se tu na tu stranu opět na druhou, jako papírový drak se houπά ve klidném vzduchu.

Tento krásný koráb ujížděl směrem k jihu; teď ztrácel se zrakům generálovým, kdy zmizel za pravým sloupem, jehož stín se fantasticky prostíral po vodách, teď se mu zjevoval, objevuje se půvabně a ubíhal dále. Pokaždé když Helena, mohla ještě uzříti svého otce, vlála šátkem, pozdravujíc ho ještě jednou.

Brzy Saint Ferdinand se potopil, spůsobiv zavříení, které ale oceán brzy utišil. Nezůstalo pak z celé té scény než oblak větrem unášený. Othello byl již daleko; pomocná loď blížila se k zemi; oblak ustálil se nyní mezi štíhlý koráb a loď pomocnou. Naposled, kdy generál spatřil svou dceru, bylo to skrze trhlinu tohoto vlnivého kouře. Prorocké zjevení. Bílý šátek a šat odlišovaly se jediné od zamlčeného pozadí. Uprostřed mezi zelenými vodami a modrou oblohou loď nebyla již skorém k spatření. I Helena nebyla než sotva znatelný bod, pohybující se čára, půvabná, anděl nebes, myšlenka, vzpomínka.

Potom, když byl přivedl své jmění opět do pořádku, markýz zemřel vysílen unavením.

Několik měsíců po jeho smrti, v roce 1833, markýzka byla nucena odvezti Moinu do lázní v Pyreneích. Rozmarné dítě chtělo

viděti krásy těchto hor. Při návratu z hor, když se vrátily do lázeňského místa, udála se následující hrůzná scema:

Můj Bože, pravila Moína, udělali jsme hodně špatně, matko, že jsme nezůstaly ještě o několik dní déle v horách! Bylo nám tam lépe než zde. Neslyšela jste neustávající pláč tohoto proklatého dítěte a konejšení té nešťastné ženy, jež mluví bezpochyby nějakým nářečím, neboť jsem jí nerozuměla ani jediného slova? Jaké to lidi dali nám to za sousedy. Ta noc byla nejhroznější ze všech, jaké jsem kdy zažila.

Neslyšela jsem ničeho, odpověděla markýzka; ale, má drahá, půjdu vyhledat hospodskou, a požádám ji o sousední pokoj, budeme tak samy v celém oddělení a neuslyšíme nižádného hluku. Jak je ti dnes ráno? Jsi unavená?

Při těchto posledních slovech markýzka se zdvihla a přistoupila k Moinině loži.

Ukaž se, pravila k ní hledajíc její ruku.

Oh, nech mne, maminko, odpověděla Moína, jak jsi studená.

Při těch slovech se mladá dívka schoulila na polštáři s posuňkem hněvu, ale tak půvabného, že bylo matce za těžko se urazit.

V tom okamžiku žalostný výkřik, jehož přízvuk sladký a táhlý musel rozrýt ženské srdce, zavzněl ve vedlejším pokoji.

Ale když jsi to poslouchala celou noc, proč jsi mne nezbudila? Byli bychom ...

Zastenání ještě hlubší než první přerušilo markýzku, která zvolala:

Někdo tam umírá!

A rychle vyšla.

Pošli mi Paulinu! zvolala Moína, obleknu se.

Markýzka sešla rychle dolů, kde na dvoře našla hostinskou uprostřed několika osob, které jak se zdálo poslouchaly ji pozorně.

Paní ubytovala jste vedle nás osobu, jež jak se zdá mnoho trpí. .

Ah, nemluvte o tom! zvolala majitelka hotelu, právě jsem poslala

pro maira. Hled'te, je to nějaká žena, chudá, nešťastná, jež přišla včera večer pěšky; přichází ze Španěl, je bez pasu a bez peněz. Nesla na zádech malinké dítě, jež umírá. Nemohla jsem se zbaviti toho, abych je nepřijala. Dnes ráno sama jsem se šla na ni podívat; neboť, včera, když přišla sem, vzbudila ve mně hrůzný soucit. Ubohá ženština! ležela se svým dítětem a obě bojovaly již se smrtí . . . „Paní,“ pravila ke mně, stábnouc si zlatý kroužek s prstu, „nemám již než toto, vezměte si to místo platu; snad to stačí, nepobudu zde dlouho. Moje ubožátko! zemřeme spolu!“ pravila pohlednouc na své dítě. Vzala jsem její prsten, ptala jsem se jí, kdo byla; ale nechtěla mi říci své jméno . . . Právě jsem poslala pro lékaře a pana maira . . .

Ale, zvolala markýzka, přispějte jí ku pomoci, která je ji snad nevyhnutelná. Můj Bože! Možná, že je ještě čas ji zachrániti? Zaplatím vám všecko, co spotřebuje.

Ah, milostpaní, zdá se, že je hrdá, nevím, jestli k tomu svolí.

Půjdu se na ni podívat . . .

A ihned markýzka šla nahoru k neznámé, nepomyslivě na zlo, jež mohla způsobiti umírající tím, že byla ještě ve smutku. Markýzka zbledla při pohledu na umírající. Přes hrozná utrpení, jež byla změnila pěkný výraz Helenin, poznala matka svou nejstarší dceru.

Při pohledu na ženu černě oblečenou Helena vzhopila se na svém loži, vzkřikla děsem a padla zvolna zpět na své lože, když v této ženě poznala svou matku.

Moje dcero, pravila paní d'Aiglemont, čeho jest vám třeba? Paulino! . . . Moino! . . .

Není mi třeba již ničeho, odpověděla Helena sesláblým hlasem. Doufala jsem, že spatřím svého otce, ale váš smutek mi oznamuje . . .

Nedokončila; přivinula své dítě k svému srdci, jakoby je chtěla zahřátí; políbila je na čelo a vrhla na svou matku pohled, kde ještě byla znatelná výčitka, ač zjemněná odpuštěním. Markýzka nechtěla viděti tuto výčitku; zapomněla, že Helena byla dítětem druhdy počatým v slzách a zoufalství, dítětem povinnosti, dítětem, jež bylo

příčinou jejích největších neštěstí: něžně přiblížila se k své nejstarší dceři, vzpomínajíc pouze, že Helena byla první, jež naučila ji znáti radosti mateřské. Oči matčiny byly plny slzí a objímajíc svou dceru, zvolala:

Heleno! Má dceru . . .

Helena mlčela. Ucítila poslední vzdech svého posledního dítěte.

V té chvíli Moína, Paulina, její komorná, hostinská a lékař vešli. Markýzka držela stydnoucí ruku své dcery ve svých rukou a pohlížela na ni s opravdovým zoufalstvím. Zoufala neštěstím vdova námořníková, jež unikla stroskotání, zachráníc z celé své rodiny pouze jediné své dítě, pravila hrozným hlasem k své matce:

To vše jest vašim dílem! Kdybyste byla mně tím, čím jste . . .

Moino, opusťte nás . . . opusťte nás všichni! vykřikla paní d'Aiglemont, přehlušujíc svými výkřiky hlas své dcery. — Smilování! Moje dceru, pokračovala, neobnovujme v tomto okamžiku tyto smutné zápasy . . .

Budu mlčet, odpověděla Helena s nadpřirozenou silou. Jsem matkou, vím, že Moína se nesmí . . . Kde je mé dítě? . . .

Moina vešla, hnána zvědavostí.

Sestro, pravilo toto rozmazlené dítě, lékař . . .

Vše jest marné, pokračovala Helena. Ah, proč nezemřela jsem v šestnácti letech, když jsem se chtěla zavraždit! Štěstí není možno najiti mimo zákon . . . Moino . . . ty . . .

Skonala sklopíc hlavu na hlavinku svého dítěte, vinouc je křečovitě k sobě.

Tvá sestra bezpochyby chtěla ti říci, Moino, počala paní d'Aiglemont, když se vrátila do svého pokoje, kde vypukla v pláč, že štěstí není nikdy možným, pro mladou dívku, v romantickém životě mimo kruh zděděných názorů a hlavně ve vzdálenosti od matky.

Stáří hříšné matky.

Jednoho z prvních dnů měsíce června 1844 jakási dáma v stáří okolo padesáti let, ale jež se zdála starší než skutečnosti byla, procházela se v záři sluneční v hodinu polední podél stromořadí v zahradě velkého domu, jenž stál v ulici Plumetské v Paříži. Potom když byla dvakrát neb třikrát prošla stezku zakřivenou, ale tak, že neztratila při tom z očí okna bytu, která jak se zdálo poutala její pozornost, posadila se do jedné z lenošek polovenkovských udělaných z mladých větví stromů a ozdobených jejich kůrou. Z místa, kde bylo postaveno toto elegantní sedadlo, dáma mohla přeblednouti prolamovanou mříží vnitřní boulevard, uprostřed kterého je umístěn překrásný dom Invalidů, který zvedá svou pozlacenou kupoli nad hlavami tisící jilmů, rozkošný obraz a pohled méně velkolepý své zahrady ukončené šedivým průčelím jednoho z nejkrásnějších paláců z předměstí Saint-Germainského. Zde bylo úplné ticho v sousedních zahradách, boulevardech u Invalidů; neb v tomto šlechtickém oddělení města nepočíná den až v poledne. Kromě rozmaru mladé nějaké dámy, jež chce si vyjeti na koni, neb starého diplomata v této chvíli sloužící a páni vše ještě spí, aneb se teprve ze sna budí.

Tato stará dáma tak časná byla markýzka d'Aiglemont, matka paní de Saint Héreen, které tento krásný dům patřil. Markýzka ho postoupila své dceři, které byla dala své celé jmění, neponechajíc si, nežli doživotní rentu. Hraběnka Moína de Saint-Héreen byla nejmladším dítětem paní d'Aiglemont. Markýzka byla vše obětovala, aby

provdala svou dceru za dědiče jednoho z nej slavnějšího rodu Francie. Nic nebylo přirozenějšího: ztratilať za sebou dva syny; první Gustav, markýz d'Aiglemont, zemřel na cholera; druhý Abel padl na bojišti. Gustav zanechal děti a vdovu. Ale náklonnost již dosti vlažná, již chovala paní d'Aiglemont k svým dvěma synům, ještě zeslábla k vnukům. Chovala se zdvořile k mladé paní d'Aiglemont; ale setrvala pouze u umělého citu, jež vkus a poměry nám předpisují stavěti na odív vůči našim bližním. Jména její mrtvých dětí bylo úplně srovnáno, a ona byla zachovala pro svou drahou Moinu své úspory a své vlastní statky. Moína, krásná a skvělá již od svého dětství, byla vždy pro paní d'Aiglemont předmětem oné záliby vrozené a uvědomělé u matek rodin; osudné sympatie, jež se zdají nevysvětlitelné, aneb že pozorovatelům jsou až příliš dobře vysvětlitelnými. Rozkošná postava Moína, zvuk hlasu tohoto drahocenného dítěte, její výraz, posunky, vše vzbouzelo u markýzky nejhlubšího dojetí, jež může osvěžiti, pobouřiti anebo okouzlit srdce mateřské. Zásady jejího života nynějšího, jejího života budoucího, jejího života minulého byly v srdci této mladé ženy, kamž byla markýzka nakupila všechny své poklady. Moína byla šťastně přežila čtyry děti, všechny starší iněž ona. Pani d'Aiglemont byla vskutku ztratila, nejnešťastnějším způsobem, jak si lidé povídali, roztomilou dceru, jejíž osud byl skorém neznámý a malého hochu pětiletého, jenž jí byl odňat hrůznou katastrofou. Markýzka viděla snad znamení nebes v tom, že osud zdál se míti úctu k dítěti jejího srdce a protož chovala než slabé vzpomínky na své dítě, jež zachvátila smrt svými rozmary a jež tkvěly v hloubi její duše, hroby vztýčené na bojišti, ale které polní kvítí zarůstá, že skorém se ztrácejí. Svět byl by mohl přísně se ptáti na příčinu této bezstarostnosti, ale pařížský svět jest hnán takovým proudem událostí, mod, nových myšlenek, že celý život paní d'Aiglemont musel býti poněkud zapomenut. Nikdo nepomyslí na to pojevažovati ji za zločin chladnost, zapomnění, které nikoho nezajímalo, kdežto její živá něžnost k Moíně zajímal mnoho lidí a obklopovala ji

svatostí předsudků. Mimo to markýzka chodila málo do společností; a také většina rodin, jež ji znaly, považovala ji za dobrou, něžnou, pobožnou, shovívavou. Avšak není-liž třeba hodně živého zájmu, bychom se přesvědčili o tom, co jest nám pouze zdáním, kterýmž se společnost uspokojí? A pak, co všechno neodpouštíme starcům, když mizí jako stíny a nechtějí býti nežli vzpomínkou! Paní d'Aiglemont byla vzorem, který děti svým otcům, zetové tchyním často připomínali. Dala ještě před časem své statky Moině, spokojená štěstím mladé hraběnky, nežila než jí a pro ni. Pakli opatrní otcové, mrzutí strýcové haněli tento čin, pravice: „Paní d'Aiglemont bude snad litovat, že se zbavila svého jmění ve prospěch své dcery; pak jestli zná srdce paní de Saint-Héreen, může-liž býti také tak jistá morálkou svého zetě?“ proti těmto proroctvím zvedl se pak všeobecný pokřik; a ze všech stran přšely pochvaly Moininy.

Ale ta pravda se musí říci o paní de Saint-Héreen, pravila jedna mladá dáma, že se nic nezměnilo kolem její matky. Paní d'Aiglemont bydlí v překrásně zařízeném bytu; má k svým službám kočár a může choditi do společnosti právě jako dříve . . .

Výjimku v tom činí italská opera, odpověděl starý parazit, jeden z oněch lidí, jenž pod záminkou ukázati svou neodvislost, myslí, že mají právo napadati své přátele epigramy. Stará dáma nemá již zálibení než v hudbě a v ohledu tom dělá ty nejbizzarnější věci. — Byla dobrou hudebnicí svého řasu. Ale poněvadž lože hraběnčina je vždy přeplněna poletavými motýly a protože by zde překážela této osůbce, o které se již mluví jako o velké koketě, ubohá matka nechodí nikdy do italské opery.

— Paní de Saint-Héreen, pravila jakási dívka a vdávání, pořádá pro svou matku rozkošné soirée, salon to, v kterém se soustřeďuje celá Paříž.

— Salon to, kde si nikdo markýzky nevšimne, dpověděl parazit.

— To je tím, že paní d'Aiglemont není nikdy sama, pravil jeden baseovaný člověk, připojiv se ku straně mladé dámy.

— Ráno, pravil starý pozorovatel tichým hlasem, ráno milá Moina spí. Ve čtyry hodiny milá Moina je v lese boulognském. Večer milá Moina jde do plesu aneb do komického divadla . . . Však je pravda, paní d'Aiglemont může viděti svou milou dceru, mezi tím, když se obleká aneb mezi obědem nebo někdy náhodou milá Moina obědvá se svou matkou. Není tomu eště ani týden, pane, pravil par-
 asit, zavěšuje se do ramena ostýchavého učitele, jenž byl v tomto domě poprvé, co jsem viděl tuto ubohou matku smutnou a úplně opuštěnou v koutě u krbu: „Co jest vám?“ tázal sem se. Markýzka na mne pohledla s úsměvem, ale byla skutečně uplakána: „Myslila jsem na to, jak je to podivné, že jsem tak sama; já, jež jsem měla pět dětí; ale je to můj osud! A pak jsem šťastnou, když e Moina baví!“ Může se mně trochu svěřovati, mně, enž jsem znal jejího muže. Ubohý člověk byl velmišťastný, že ji měl za ženu; zajisté jen jí děkoval své pairství a úřady své n dvora Karla X.

Ale do společenských rozhovorů vkrádá se tolik omylů a páše se zde lehce tolik hlubokých špatností, že historik mravů jest nucen moudře rozvážiti bezstarostně pronešena tvrzení tolika darmochlebů. A pak mezi matkou a dcerou nikdy nemáme vysloviti se, kdo jest v právu a kdo v křivdě. Mezi těmito dvěma srdci jest možný jediný soudce. Ten soudce jest Bůh! Bůh,, jenž často skrývá svou pomstu v nitru rodinném a používá pak za svoje nástroje děti proti jejich matkám, otce proti jejich synům, národy proti králům, prince proti národům, všechny proti všem; zaměňuje v morálním světě city za city, jako mladé lístečky zapuzují na jaře listy staré; cílí věcmi na pohled zákonem neznámým ku konci, jenž jest znám pouze jemu. Bezpochyby, vše postupuje k jeho nitru neb lépe řečeno, vše se jen k němu vrací.

Tyto nábožné myšlenky, tak přirozené srdci starců, chvěly se roztroušeně v duši paní d'Aigle-
 mont; tu byly osvětlené, tu se ztrácely v temnu, tu vynořovaly se úplně, jako květ jest uchvácený na povrchu vody po čas bouře. Posadila se unavená, vysílená dlouhým

přemýšlením, sněním, v kterém se jí stavěl a plynul před jejím zrakem život, jako těm, jenž ustavičně tuší smrt.

Tato žena, sebtárlá před časem, byla by bývala zajímavým obrazem pro nějakého poetu náhodou jdoucího po boulevardu. Vida jil sedět v řídkém stínu akacie v poledne, každý by byl vyčetl tisíce myšlenek v tomto bledém obličejí, jenž zůstával chladným i v horkých paprscích slunce. Její obličej plný výrazu představoval něco vážnějšího nežli pouze život na svém sklonu, něco hlubšího, nežli duši zničenou zkušenostmi. Byla jedním z oněch typů, jenž mezi tisíci fysiognomiemi opovrženými, poněvadž jsou bez charakteru, vás upoutají chvíli, neb vás nutí k přemýšlení; jako mezi tisíci obrazy v museu jste náhle prudce zaujati buď překrásnou hlavou, v níž Murillo zobrazil mateřskou bolest, buď obličejem Beatrice Cenci, v níž Quido dovedl vymalovati nejdojemnější nevinnost, v hlubině zločinu, buď zasmušilou tvář Filipa II., v níž vyjádřil Velasquez pro vždy majestátní hrůzu, kterou vzbuzuje království. Jiaté figury lidské jsou obrazy despotismu, jenž z nich k vám mluví, vás se táže, jenž odpovídá vašim nejtajnějším myšlenkám a tvoří celé básně. Ledový obličej paní d'Aiglemont byl jednou z oněch strašných poesíí, jednou z těch tváří, jíž tisíce se kají v „Božské komedií“ Danteho Alighieri.

Po rychle uplynulém času, kdy žena je v květu, její krása slouží výtečně ku pokrytectví, k němuž jest odsouzena přirozenou slabostí a společenskými zákony. Pod bohatým koloritem jejího svěžího obličejí, pod ohněm jich zraků, pod půvabnou sítí jejích jemných tahů, tolika linií rozmnožených, ohnutých neb rovných, ale čistých a úplně ustálených, všechny její dojmy zůstávají tajné; zardění nic vám nezjevuje na barvách již živých a oheň domácího krbu tak dobře se mísí s blesky jejích zraků plapolající po celý život, tak že, zjeví-li se tampořelétavý plamen nějakého utrpení, bude se nám pouze zdáti, že má o jeden půvab více. Také není nic tak diskrétní, jako mladý obličej nic nehybnějšího než on. Obličej mladé dámy má klid, urovnanost, svěžest hladiny jezerní.

Výraz u žen nepočíná až ve třiceti letech. Až do té doby nenajde malíř v jejich obličejích než červeň a bělost, úsměv a výraz, jenž naznačuje jedinou myšlenku, myšlenku mládí a lásky, jednotvárnou, mělkou; ale v stáří u žen mluví vše, vášně se byly vykristalisovaly v její obličej; bylať milenkou, manželkou, matkou; výrazy nejprudší radosti a zármutku skončily znetvořením jejich tahů, vyznačením tisíců vrásek, jež každá raá svou mluvu; a ženská hlava stává znešená hrůzou, krásná melancholií a slavná klidem; jestli je dovoleno sledovati tuto zvláštní metaforu, jest vyschlým jezerem, na jehož dně můžeme spatřiti stopy vírů a pramenů, jenž je tvořily; hlava staré dámy nepatří více společnosti, jež lehkomyšlná, léká se spatřujíc v ní zničení myšlenek o eleganci, kterým byla zvykla; aniž obyčejným umělcům, kteří v ní ničeho nenacházejí, ale pravým básníkům, těm, kteří mají cit ku kráse nezávislé ode všech zvyků a obyčejů, na kterých spočívá tolik předsudků v umění a v kráse.

Ačkoliv paní d'Aiglemont měla na hlavě moderní, kapuci, bylo snadno viděti její vlasy, druhy černé, nyní sbělené krutým utrpením; ale způsob, jakým je měla rozdělené na dvě strany, prozrazoval dobrý vkus. objevoval půvabné zvyky elegantní dámy a odhaloval úplně její odkvetlé a vráskovité čelo, v jehož tvaru se ještě zračila její dřívější krása.

Výraz jejího obličej, pravidelnost jejích tahů podávaly již jen obraz slabý vůči pravdě její dřívější krásy, na kterouž byla tak hrdou; ale její vrásky poukazovaly ještě více k bolestem, které byly tak ostré, že vyhlodaly tento obličej, vysušily spánky, vyhloubily tváře, poranily víčka, oloupivše je o brvy, toho půvabu pohledu. Vše bylo zamklé u této ženy; její pohyby a její chůze měly onu vážnou a zdrženlivou zdlouhavost, jež vzbuzuje úctu. Její skromnost, změněná v úzkostlivost, zdála se býti výsledkem zvyku, kterého byla nabyla od několika let přáním, aby jaksí mizela před svou dcerou; její slova byla řídká, něžná, jako oněch lidí, jenž jsou nuceni, přemýšleti, soustřeďovati se v sobě a žiti pouze v sobě. Tento způsob a toto

chování vzbouzely pocit nekonečný, jenž nebyl ani strachem ani souhlasem, ale v němž splývaly tajuplně všechny tyto myšlenky, jež vzbuzují tyto rozdílné dojmy. Pak přirozenost těchto vrásek, způsob, jakým byl obličej zbrzděn, zhaslost jejího unaveného zraku, vše dokazovalo prudkost oněch slzí, jenž rozrývajíce srdce, nedopadají nikdy k zemi. Nešťastní, zvyklí pohlížeti k nebesům, aby svolávali na sebe neštěstí svého života, poznali by lehce v očích této matky krutý zvyk modlitby konané v každé chvíli denní a lehké důkazy oněch tajných poranění, jež ničí květ duše, až i cit mateřství. Malíři mají odstíny barev pro tyto podobizny, však myšlenky a slova nemají moci vylíčiti je věrně; setkáváme se s nimi v odstínu pletě, pohledu tváře, nevyzpytatelných to zjevech, jež duše uchvátí pomocí zraku; ale vypravování událostí, jejíž výslednici jsou tyto štrašné změny ve fyziologii, jest jediným prostředkem, jenž zůstává básníkovi, aby je mohl učiniti srozumitelné. Ten obličej oznamoval bouři tichou a chladnou, tajný zápas mezi hrdinstvím mateřské bolesti a nedostatečností našich pocitů, které končí jako my a v kterých nenalzáme nic nekonečného. A utrpení bez ustání obnovované konečně působilo neví, co ostrého v povaze této ženy. Bezpochyby nějaká příliš prudká dojmoutí hlodala fyzicky na mateřském srdci a nějaká nemoc, snad nedokrevnost, ohrožovala zvolna Juliin život na jeho konci. Pravdivé strasti jsou na pohled tak klidné, v hlubokém ložisku, které si byly vyhlodaly a kde se zdá, že spějí, ale ony požírají duši jako hrůzná kyselina vyžírá i křišťál! V té chvíli dvě slzy brázdily tváře markýzčiny a ona povstala, jakoby nějaká reflexe ještě pronikavější než druhé byla jí živě ranila. Bezpochyby posuzovala budoucnost Moininu. Neb, jestli předvídala zármutek, jenž očekával její dceru, všechna neštěstí jejího vlastního života klesala jí opět na srdce.

Život této matky lze pochopiti teprve, když vysvětlíme život dceřin.

Hrabě de Saint-Héreen odejel před šesti měsíci za příčinou jakéhosi politického poslán. Po Čas jeho nepřítomnosti Moína, jež

rozmarnými chťiči rozmazleného dítěte těšila se ze všech ješitností mladé paní, bavila se buď z neprozřetelnosti, buď tím, že naslouchala tisícerým ženským koketeriím, snad aby zkusila stou moc, aby si pohrála s vášní obratného muže, ale bez srdce, namluvíc si, že je šíleně zamilovaná, a to láskou, která spojuje v sobě všechny malicherné společenské ctižádostivé choutky. Paní d'Aiglemont, kterou dlouhá zkušenost naučila znát život, posuzovati lidi, obávati se společnosti, pozorovala pokrok intriky této a předvíдалa zkázu své dcery, vidouc, že upadla do rukou muže, jemuž nic nebylo svatým.

Nebylo-liž to pro ni hrůzou, poznávajíc v muži zhejralce, jemuž její dcera naslouchala s potěšením? Její milované dítě nalézalo se tedy na pokraji propasti. Měla strašnou jistotu a neodvážila se jí zadržeti, poněvadž se hraběnky bála. Ostatně hned zprvu věděla, že Moína neuposlechne její moudré výstrahy; neměla pražádné moci k této duši, jež byla k ní ze železa a k druhým poddajně měkká. Její něžnost měla ji k tomu, aby se zajímala o nešťastnou vášeň ospravedlněnou ušlechtilými vlastnostmi svůdce, ale její dcera řídila se pouze hnutím koketerie; a markýzka opovrhovala hrabětem Alfredem de Vendenesse, vědouc, že bude považovati svůj výboj u Moiny, jako výhru v šachu. Ač Alfred de Vendenesse působil hrůzu této nešťastné matce, byla ona přece nucena pohřbítí příčiny svého odporu, do nejtajnějších záhybů svého srdce. Bylať druhdy důvěrném spojení s markýzem de Yendesse otcem Alfredovým, a toto přátelství, v očích světa tak ctihodné, dávalo práva mladému muži bez okolku přicházeti k paní de Saint-Héreen, pro kterou předstíral vášeňzniklou z dob dětství. Darmo si paní d'Aiglemont umiňovala postavití mezi svou dcerou a Alfreda de Vendessem strašné slovo, jež by je rozloučilo; byla příliš jistou, že by ničeho nepořídila přes ono slovo, jež by jí zneuctilo v očích její dcery. Alfred byl příliš zkažen, Moína měla příliš ducha, než aby uvěřila tomuto objevení a mladá hraběnka jistě by se byla vyhnula tím, že by to vše byla považovala za mateřský úskok. Paní d'Aiglemont vystavěla si své vězení vlastníma rukama a

zazdila sebe samu, aby v něm zemřela, vidouc utráceti krásný život Moinin, ten šivot, jenž byl její slávou, jejím štěstím a její útěchou, existenci, jež jí byla tisíckrát dražší, nežli její vlastní. Utrpení hrozná k neuvěření, pro něž nám scházejí slova! Propast bezedná!

Netrpělivě očekávala probuzení své dcery a přece se hotěť obávala, podobna nešťastníkovi odsouzenému k smrti, jenž touží po konci svého žití a přece přebíhá ho mráz při pomýšlení na kata. Markýzkase odhodlala k poslednímu rozhodnutí, ale ona se méně bála, že se nepovede její pokus, než že bude zasáhnuta jednou z oněch ran tak bolestných právě do srdce, jež byly vyčerpaly všechnu její srdnatost. Její mateřská láska došla tedy až k tomu: milo váti svou dceru, strachovati se jí, předvídati ránu dýkou a vběhnouti do cesty této ráně. Pocit mateřský je tak objemný v srdci milujícím, že než matka dostoupí lhostejnosti, buď musí zemřítí aneb opřítí se o některou velkou sílu, buď náboženství anebo lásku. Od jejího probuzení osudná paměť markýzčina představovala jí činy malicherné na pohled, ale jež v morálním životě jsou velkými událostmi. A vskutku často jedině hnutí vyvine celé drama, přízvuk slova zničí celý život, lhostejnost v pohledu vraždí i nejšťastnější vášeň.

Markýzka d'Aiglemont byla viděla ku svému neštěstí příliš mnoho takových hnutí, zaslechla příliš takových slov, přijala do své duše příliš mnoho takových pohledů zkázonosných, než aby její upomínky mohly vzbuditi v ní ještě naději. Vše jí dokazovalo, že Alfred vypudil ji ze srdce její dcery i z místa tak skromného, jež tam zaujímal a že nezbyvala více láska v srdci dceřině, než pouze povinnost vůči matce.

Tisíce věcí, maličností, které jí dosvědčovaly odporné chování hraběnčino k ní, nevděk, jež považovala markýzka jako trest. Hleděla omluviti svou dceru řízením Prozřetelnosti, aby mohla ještě zbožňovati ruku, jež jí bila. Tohoto jitra zpomínala si na všecko, a všecko znova ranilo její srdce, že číše jejího utrpení byla tak vrchovatá, že lehké zarmoucení mohlo způsobiti, aby přetekla. Chladný

pohled mohl v té chvíli markýzku usmrtit. Je těžké vymalovati všecy tyto domácí příběhy, ale několik z nich dostačí, abychom poznali všecy ostatní. Tak markýzka poněkud ohluchla a nemohla docílit od své dcery, aby k vůli ní mluvila hlasitěji; a jednoho dne, kdy v naivnosti trpícího prosila dceru, aby opakovala jednu větu, z které nebyla ničeho pochytila, hraběnka uposlechla, ale s tak nehezkým tónem, jenž nedovolil paní d'Aiglemont nikdy více opakovati svou skromnou prosbu.

Od tohoto dne, když Moína vypravovala nějaký příběh aneb mluvila, markýzka se starala vždy býti hodně blízko u ní; ale často hraběnka zdála se unavená tímto mrzáctvím, jak ona přenáhleně tomu říkala. Ten příklad, vzat mezi tisíci, mohl zasáhnouti jen srdce mateřské. Všecy tyto věci byly by snad uklouzly pozorovateli, neb to byly odstíny nesrozumitelné pro jiné oči, nežli ženské oči. Tak jednoho dne paní d'Aiglemont řekla své dceři, že princezna de Cadignan byla u ní návštěvou. Moína zvolala pouze toto: „Jakže, ona přišla sem pouze k vůli vám?“ Tón, jakým tato slova pronesena, přízvuk, jaký jim hraběnka dala, vyjádřil lehkými barvami takové udivení, elegantní opovržení, které vzbuzuje v srdcích mladých i něžných lidumilu, obyčej, kterýmž divochové usmrcují své starce, když se více tito nemohou udržeti na rozhoupané větvi stromu. Paní d'Aiglemont vstalá, usmála se a šla skrýt svůj pláč. Lidé, dobře vychovaní a hlavně ženy, neukazují své city, nežli sotva znatelnými znameními, ale ti, jenž se nacházejí v podobných situacích jako tato ztýraná matka, snadno si domyslí vzruchy tohoto srdce. Znavená těmito upomínkami, paní d'Aiglemont opakovala si v mysli jednu tuto mikroskopickou událost za druhou, tak kruté, tak pikantní, v kterých nikdy jako v té chvíli neviděla tolik ukrutného opovržení ukrytého pod jemným úsměvem. Ale její slzy se ihned osušily, jakmile zaslechla otevírání dřevěných zaslon v okně, kde spala její dcera. Pospíšila si cestkou směrem k oknům, podél mříže, u kteréž byla seděla.

Mezi chůzí, všimla si obzvláštní péče zahradníkovy, kterouž byl dnes sehrabal písek tohoto stromořadí, jenž bylo již od nějakého času dosti zanedbáváno. Když paní d'Aiglemont přišla až pod okna své dcery, zaslony se prudce zavřely.

Moino? pravila.

Žádná odpověď.

Paní hraběnka jest v malém salonku, pravila Moinina komorná, když markýzka vstoupila do domu a tázala se, je-li již její dcera vzhůru.

Paní d'Aiglemont měla srdce příliš plné a hlavu tak zaměstnanou, než aby si všimla v této chvíli okolností tak malicherných: jednoduše vešla do salonku, kde našla hraběnku v županu, čepeček nedbale přehozený přes neučesané ještě vlasy, nožky v trepkách, klíč od svého pokoje měla v pasu a v obličejí zardělem se zračily myšlenky skorém bouřlivé. Seděla na divanu a zdálo se, že přemýšlí.

Proč jsem kdo vchází? pravila tvrdým hlasem. Ah! to jste vy, matko, pravila roztržitě přerušivši se sama.

– Ano, mé dítě, jest to tvá matka . . .

Přízvuk, jakým pronesla paní d'Aiglemont tato slova, prozrazoval vzruch v srdci a vnitřní dojem, jak by bylo za těžko dáti jiný název bez užití slova svatosti. Byla se skutečně oblekla v svatý charakter mateřský, že její dceru to překvapilo, že se tato obrátila k ní s pohybem, jenž vyjadřoval úctu, nepokoj a výčitku. Markýzka zavřela dvéře salonu, kamž následkem toho nikdo nemohl vejiti, aniž by nespůsobilšramot v pokojích před salonem. Toto osamocení jí pojišťovalo před každou indiskrecí.

Má dcero, pravila markýzka, jest mou povinností osvětliti tobě jednu z těch krisí nejdůležitějších v našem ženském životě a která je ti snad podle chutě, ale o kteréž chci s tebou více mluvit jako přítelkyně než matka. Vdavši se, ty jsi se stala paní skutků, a nejsi povinna skládati účty z nich nikomu než svému manželi; ale já v celém tvém živobytí jsem tak málo ti dala cítiti autoritu mateřskou

(a snad jsem v tom chybovala), že myslím, že mám právo žádati, abys mne vyslechla jedenkrát aspoň, v tomto postavení tak vážném, v němž máš potřebí rady. Vzpomeň si, Moino, že jsem tě provdala za muže vysoké hodnosti, na kterého můžeš býti hrdou, že ...

Matko, zvolala Moina, přerušíc ji mrzutě, vím již, co chcete říci . . . Přišla jste mně držet kázaní k vůli Alfredovi . . .

Neuhodnete snadno, Moino, pokračovala vážně markýzka a zkoušela zadržeti slzy, jestli necítíte . . .

Jakže? pravila skoro s vysoká dcera. Ale matko, v pravdě ...

Moino, zvolala paní d'Aiglemont s neobyčejnou silou, jest nutno, abyste pozorně poslouchala, co vám říci . . .

Poslouchám, pravila hraběnka, zkřížíc ruce na prsou s impertinentní pokorou. Dovolte, matko, pravila s chladnokrevností k neuvěření, abych zazvonila na Paulinu, chci ji poslat . . .

Zazvonila.

Má drahá, Paulina nemůže slyšeti . . .

Maminko, pokračovala hraběnka vážným hlasem, který se matce musel zdáti zvláštním, musím . . .

Zarazila se, komorná vešla.

Paulino, jděte vy sama se zeptat k Baudranovi, proč ještě neposlal můj klobouk.

Usedla opět a pohlížela s pozorností na matku.

Markýzka, jejíž srdce bylo přeplněno a jejíž oči byly suché, a která pocítila náhle jednu z oněch bolesti, jež nepochopí nežli opět matka, ujala se slova a chtěla poučit Moinu o nebezpečí, kterémuž vsťíc se vrhala. Ale buď že hraběnka se cítila raněnu podezříváním, jež její matka chovala proti synu markýza de Vendenesse, neb že byla kořistí jedné z oněch nepochopitelných pošetilostí, jejichž tajemství jest v nezkušenosti mládí, použila první přestávky, již matka učinila a pravila s nuceným smíchem:

Maminko, nevěděla jsem, že jsi žárlivou na někoho jiného než na mého otce . . .

Při tom slově paní d'Aiglemont zavřela oči, sklonila hlavu a lehce vzdychla. Pohledla vzhůru, jako by uposlechla vnuknutý cit, ježž nám Bůh udílí ve velkých krisách našeho života; pak obrátila na svou dceru své oči plný hrozný majestátnosti, zároveň hluboké bolesti.

Moje dceru, pravila hlasem vážně rozrušeným, byla jste nemilosrdnější k své matce, než byl k ní muž jí uražený a snad i více než sám Bůh!

Paní d'Aiglemont se zdvihla; ale když přišla ku dveřím, obrátila se a nevidouc v očích dcery nežli udivení, vyšla a mohla dojiti až do zahrady, kdež jí však síly opustily. Zde cítíc prudké bolesti u srdce, padla na lavičku. Její oči těkaly po písku, kdež spatřily šlápeje mužských bot, jež zanechaly stopy velmi znatelné. Nebylo více pochyby: její dceru byla ztracená; pochopila nyní příčinu posláni Paulinina. Tato ukrutná myšlenka byla sledována objevením mnohem odpornějším než vše předcházející. Představovala si, že syn markýza de Vendenesse potlačil v Moinině srdci všecknu i povinnou úctu k matce.

Její utrpení vzrůstalo, omdlela a zůstala jako by ve snu. Mladé hraběnce se zdálo, že si její matka dovolila jí dáti trochu ostré nakárky, ale myslela, že večer nějaké zalichocením neb pozornost vše opět napraví. Zaslouchouc ženský výkřik v zahradě, nahnula se nedbale z okna, v té chvíli však Paulina, jež ještě neodešla, volala o pomoc, držíc v náručí markýzku.

— Nepolekejte mou dceru! bylo poslední slovo, jež vyslovila tato matka.

Moina viděla prinášeti svou matku, bledou bez hnutí, z těží oddychující a mávajíc rukou, jako by chtěla s někým zápasiti aneb mluvíti.

Zničená tímto pohledem, Moina sledovala svou matku, pomáhala mlčky a nemohla však napraviti více ničeho. Chtěla s ní býti o samotě; a když nikdovíce nebyl v pokoji a když cítila chladnou ruku, ježž k ní byla vždy tak laskavou, vypukla v pláč.

Vzbuzena pláčem, markýzka pohledla ještě na svou milovanou Moinu; pak při zvuku vzlykotu, jenž se zdál, že chce rozervati její něžná rozhalená prsa, dívala se dlouho na ni s úsměvem.

Ten úsměv dokazoval mladé vražednici své matky, že srdce mateřské jest propast, na jejímž dnu najdeme vždy odpuštění.

Ihned jak stav markýzčin byl znám, byli vysláni poslové na koni hledati lékaře, chirurga a vnoučata paní d'Aiglemont. Mladá markýzka a její děti přišly právě, když lékaři sešli se k poradě a tvořili skupinu imposantní, mlčenlivou, znepokojenou, do které se mísili sluhové. Mladá markýzka, jež neslyšela žádného hnutí v pokoji staré paní, zaklepala jemně na dvěře. Při tom znamení vyrušila se Moina ze své bolesti, vyrazila prudce obě veřeje dveří, vrhla zmatený pohled na shromážděnou rodinu a ukázala se v neladu, jenž mluvil lépe než každé slovo. Při pohledu na tyto živoucí výčitky každý umlkl. Bylo snadno spatřiti na smrtelném loži tuhé a křečovitě natažené nohy markýzčiny. Moina opřela se o dvěře, pohledla na své příbuzné a pravila zničeným hlasem:

— Ztratila jsem matku.

Konec.